

ตุลย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา
บรรณาธิการ

Tul Israngura Na Ayudhya
Editor

ปีที่ 27 ฉบับที่ 1
มกราคม - มิถุนายน 2564

Issue 27 No.1
January - June 2021

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Centre for European Studies at Chulalongkorn University

วารสารยุโรปศึกษา

ปีที่ 27 ฉบับที่ 1

มกราคม - มิถุนายน 2564

ศุภย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

บรรณาธิการ

ISSN 0858-7795 (Print)

ISSN 2673-0790 (Online)

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มิถุนายน 2564

Journal of European Studies
Volume 27 No. 1
January – June 2021

Tul Israngura Na Ayudhya
Editor

ISSN 0858-7795 (Print)
ISSN 2673-0790 (Online)

Centre for European Studies at Chulalongkorn University
June 2021

วารสารยุโรปศึกษา ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISSN 0858-7795 (Print) | ISSN 2673-0790 (Online)

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตฤณ อิศรางกูร ณ อยุธยา
(คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

บรรณาธิการผู้ช่วยและผู้จัดการวารสาร

จุฑารัตน์ วงษ์รัตน์
(ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติกรินทร์ กิตติกล
(คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาริต ตังศภักดิ์
(นักวิชาการอิสระ, กรุงเทพมหานคร)

รองศาสตราจารย์ ดร. บรรพต กำเนิดศิริ
(คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิติ ศรีแสงนาม
(คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

รองศาสตราจารย์ วิมลวรรณ ภัทโรตม
(นักวิชาการอิสระ, กรุงเทพมหานคร)

ดร. อาจารย์ ถาวรมาศ
(แอดเซสยุโรป, นนทบุรี)

พิสูจน์อักษร จุฑารัตน์ วงษ์รัตน์, อนัญญา สิริขจร

ออกแบบรูปเล่ม วรธร เลิศรัตน์

Journal of European Studies 27 (1) (January - June 2021)

Centre for European Studies at Chulalongkorn University

ISSN 0858-7795 (Print) | ISSN 2673-0790 (Online)

Editor

Asst. Prof. Tul Israngura Na Ayudhya, Ph.D.

(Faculty of Arts, Chulalongkorn University)

Assistant Editor and Journal Manager

Jutarat Wongrat

(Centre for European Studies at Chulalongkorn University)

Editorial Board

Asst.Prof. Kitsirin Kitisakon, Ph.D.

(Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University)

Asst.Prof. Charit Tingsabadh, Ph.D.

(Independent Scholar, Bangkok)

Assoc.Prof. Bunpot Gumnerdsiri, Ph.D.

(Faculty of Political Science, Thammasart University)

Asst.Prof. Piti Srisangnam, Ph.D.

(Faculty of Economics, Chulalongkorn University)

Assoc.Prof. Wimonwan Phattharodom

(Independent Scholar, Bangkok)

Ajaree Tavornmas, Ph.D.

(Access Europe, Nonthaburi)

Proofreaders *Jutarat Wongrat, Ananya Sirikajorn*

Book Designer *Voradon Lerdrat*

บทบรรณาธิการ

วารสารยุโรปศึกษา ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564 ประกอบด้วยบทความเชิงวิชาการทั้งหมด 4 บทความที่ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ ด้านการแปล ด้านประวัติศาสตร์ดนตรีวรรณกรรม และกฎหมาย

บทความแรก **ห้วงเลี้ยวการแปลศึกษาสู่การอพยพย้ายถิ่นในยุโรป** ของณรงเดช พันธะพุมมี และ ธาณินทร ลิ้มปิติริ ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นฐานในสาขาการแปลศึกษา โดยเฉพาะผลงานของนักวิชาการยุโรป โดยบทความนี้พบว่า การแปลศึกษาได้เคลื่อนย้ายความสนใจไปสู่การศึกษาในเชิงวัฒนธรรมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้อพยพยังมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวยังไม่เพียงพอทั้งในกลุ่มนักวิชาการยุโรปและนักวิชาการไทย

บทความที่สอง **อิทธิพลของโลกใบเล็กของดอน คามิลโล ที่มีต่อไผ่แดง: การเปรียบเทียบนวนิยายทั้งสอง ของวิลาลีนีเย่ แฝงยงค์** ได้วิเคราะห์อิทธิพลต่อวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทยผ่านการเปรียบเทียบนวนิยายทางการเมือง ระหว่างนวนิยายเรื่อง “ไผ่แดง” ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับนวนิยาย “โลกใบเล็กของดอน คามิลโล” ของโจวันนีโน กวาเรสกี โดยบทความนี้ได้เสนอว่า อุดมการณ์หรือทฤษฎีของผู้เขียนเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการเลือกรับวรรณกรรมต่างประเทศ แม้ว่าทั้งสองเรื่องจะนำเสนอแก่นเรื่องที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์แต่ตัวละครและเนื้อเรื่องก็ถูกปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย

บทความที่สาม **พัฒนาการทางดุริยางคศาสตร์กรีกโบราณ** ของอิติพงศ์ มีทอง โดยบทความเสนอว่า ดนตรีไม่ได้เพียงแต่ถูกยอมรับในฐานะแหล่งความบันเทิงและการใช้ประกอบพิธีกรรมและศาสนาเท่านั้น แต่ยังถูกนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นเช่นกัน ในสมัยยุคกรีก การเล่น

เครื่องดนตรีมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดในเชิงปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปในการศึกษา

บทความสุดท้าย กรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชน ระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและการลงคะแนนเสียงแทนคนพิการ: บทเรียนจากยุโรปสู่ประเทศไทย ของรวิทร์ ลีละพัฒนะ และลลิล ก่อวุฒิกุลรังษี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้พิการของประเทศในภูมิภาคยุโรป ทั้งในมิติเชิงกฎหมายมหาชนและการนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อปกป้องสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของผู้พิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการช่วยเหลือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในขณะที่รัฐไทยเพิ่งจะเริ่มจะนำประเด็นนี้มาพิจารณาในกฎหมายเลือกตั้ง

ท้ายที่สุดนี้ ทางกองบรรณาธิการวารสารยุโรปศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้จากเนื้อหาในบทความของวารสารฉบับนี้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการหรือการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ทางกองบรรณาธิการหวังว่าจะได้รับเกียรติตีพิมพ์บทความของท่านในอนาคต ซึ่งสามารถติดต่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการหรือบทความทวิจรรย์หนังสือได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jes/index> ซึ่งเป็นช่องทางหลักในการบริหารจัดการวารสารผ่านระบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล

กองบรรณาธิการวารสารยุโรปศึกษา
ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Editorial

The *JOURNAL OF EUROPEAN STUDIES*: Vol. 27 No. 1, January - December 2021 has four articles covering a wide variety of topics in the field of European studies, including translation studies, literature, music history, and law.

The first article is titled *The Migration Turn in Translation Studies in Europe*, by Narongdej Phanthaphoommee and Tanintorn Limpisiri. It reviews the academic literature on migration in translation studies, particularly European scholars' works and shows that the focus of translation studies has shifted towards the cultural approach. However, public translation/interpreting, an effective tool for helping migrants, has not been studied adequately among European academics and Thai ones.

The second article is titled *The Influence of Mondo Piccolo "Don Camillo" on Red Bamboo: A Comparative Study* by Wilasinee Faengyong. This article analyzes the influence of foreign literature on Thai literature by comparing two political novels between M.R. Kukrit Pramoj's *Red Bamboo* and the Italian novel *Mondo Piccolo "Don Camillo"* by Giovannino Guareschi. The result shows that the writer's ideology plays a significant role in selecting foreign literature for adaptation. Even though both novels have the same "anti-communist" theme, characters and plot are adapted for Thai society.

The third article is titled *The Development of Greek Music in Ancient Age* by Dhitiphong Meethong. This article

points out that not only is music recognised as a source of entertainment and a facilitator of ritual and religion but it is used for other purposes. Especially in the ancient Greek age, music was closely associated with philosophy, particularly mathematics, for an educational purpose.

The last article is titled *The conceptual framework on this public law relationship between persons with disabilities' right to vote in secret ballot elections and assistance in voting: Lessons from Europe for Thailand* by Rawin Leelapatana and Lalin Kovudhikulrungsri. This article aims to study how people with disabilities vote in the European countries in terms of public law perspectives and practical processes in order to protect persons with disabilities' right to vote in secret ballot elections, especially the process of voting assistance. Meanwhile, the Thai state has started to take this issue into account in its election legislation.

In the end, we hope that all articles will provide our readers with a broader knowledge of Europe for both academic and professional purposes. Moreover, we look forward to publishing more articles in the future. Researchers can submit their original research papers, review articles, and book reviews at <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jes/index>, our official channel in managing our journal publication through the online system in the digital age.

The editorial team of the *Journal of European Studies*,
Centre for European Studies at Chulalongkorn University

สารบัญ

หัวข้อการแปลศึกษาสู่การอพยพย้ายถิ่นในยุโรป ณรงเดช พันธะพุมมี และ ธาณินทร ลิ้มปิติริ	1
อิทธิพลของโลกใบเล็กของดอน คามิลโลที่มีต่อ ไม่แดง: การเปรียบเทียบนวนิยายทั้งสอง วิลาลินี๋ แฝงยงค์	43
พัฒนาการทางดุริยางคศาสตร์กรีγκุคโบราณ ธิตีพงศ์ มีทอง	83
กรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่าง การเลือกตั้งโดยลับและการลงคะแนนเสียงแทน คนพิการ: บทเรียนจากยุโรปสู่ประเทศไทย รวินท์ ลีละพัฒนะ และลลิต ก่อวุฒิกุลรังษี	105
ข้อมูลวารสาร และขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์	170

ภาพจาก: <https://static.independent.co.uk/s3fs-public/thumbnails/image/2017/08/23/15/migrants-0.jpg?width=1200&auto=compress&quality=75>

Received: October 17, 2020

Revised: January 24, 2021

Accepted: January 26, 2021

ห้วงเลี้ยวการแปลศึกษา สู่การอพยพย้ายถิ่นในยุโรป*

The Migration Turn in Translation Studies in Europe

นรงค์เดช พันระพุมมี¹

ธานินทร์ ลิ้มปิศิรี²

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

มหาวิทยาลัยมหิดล

Narongdej Phanthaphoommee

Tanintorn Limpisiri

Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA)

Mahidol University

* ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความที่ได้แนะนำให้ใช้คำว่า “ห้วงเลี้ยว” ซึ่งให้ภาพที่ชัดเจน และ
สื่อนัยถึงการเดินทางของการแปลศึกษาได้เป็นอย่างดี

1 E-mail : narongdej.pha@mahidol.edu

2 E-mail : tanintornlimp@gmail.com

บทคัดย่อ

การแปลศึกษาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่รวมเอาการศึกษาประเด็นทางภาษาศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการแปลเข้ามาพิจารณา การอพยพย้ายถิ่นนับเป็นอีกหนึ่งแนวทางศึกษา โดยเฉพาะการนำปัญหาอันเกิดจากการเคลื่อนย้ายผู้คน ภาษา และวัฒนธรรม เข้ามาเป็นประเด็นในการวิจัยซึ่งนักวิชาการยุโรปได้บุกเบิกไว้เป็นอย่างดี กระนั้นการแปลศึกษายังไม่ขยายขอบเขตเข้าไปศึกษาประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้อพยพย้ายถิ่นมากนัก ในยุโรปงานวิชาการส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่การวิเคราะห์ตัวบทและศึกษาเฉพาะตัวตน/ประสบการณ์ของผู้อพยพ งานที่ศึกษาเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเปราะบางทางสังคมนี้มักเป็นงานในเชิงสังคมศาสตร์หรือการพัฒนา ระหว่างประเทศ บทความชิ้นนี้จึงต้องการเสนอให้การแปลศึกษาหันมาให้ความสำคัญกับการอพยพย้ายถิ่นอย่างจริงจัง จนเกิดเป็น “หัวเลี้ยวการแปลศึกษาสู่การอพยพย้ายถิ่น” โดยใช้ประเด็นการแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะเป็นหลักในการศึกษาวิจัย

คำสำคัญ: การอพยพย้ายถิ่น, การแปลเพื่อบริการสาธารณะ, การแปลศึกษาในยุโรป, หัวเลี้ยวการแปลศึกษา

Abstract

Translation Studies (TS) is considered to be the one of the most interdisciplinary fields of inquiry encompassing numerous linguistic, socio-cultural issues. Migration is another line of study, especially the problem arising from the movement of people, languages and cultures, which has been well paved by European scholars. However, TS remains limited in scope regarding issues of migrants. In Europe, most literature concentrates on the study of texts or individual migrant's identities and experiences. Studies for solutions in helping this social vulnerability group has been produced primarily in the fields of social sciences and international development. The present article therefore aims to propose that TS should earnestly delve into the study of migration, focusing on public services translation/interpreting, so that the so-called "migration turn in Translation Studies" could be achieved.

Keywords: Migration, Public Services Translation, Translation Studies in Europe, Turns in Translation Studies

1. หัวข้อในการแปลศึกษา (Turns in Translation Studies)

การแปลศึกษาในฐานะแขนงวิชา (Translation Studies) ได้พัฒนาขึ้นเมื่อไม่ถึงร้อยปีที่ผ่านมาโดยนักวิชาการตะวันตก โดยเฉพาะยุโรป¹ แรกเริ่มเป็นการศึกษาในลักษณะภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ (contrastive linguistics) มีนักวิชาการชื่อดังผู้ศึกษาการแปลพระคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาต่าง ๆ คือ Eugene Nida หรือผู้ให้คำอธิบายการแปลให้ได้สมมูลภาพอย่าง Peter Newmark หรือรวบรวมวิธีแปลตัวบทอย่าง Jean-Paul Vinay และ Jean Darbelnet นักวิชาการเหล่านี้ล้วนศึกษาตัวบทการแปลเพื่อหาวิธีแปลที่เหมาะสม² ในยุคทศวรรษที่ 80 - 90 งานเขียนชิ้นสำคัญที่พยายามเปลี่ยนความสนใจจากการศึกษาในบริบทแบบดั้งเดิม คืองานของ Gideon Toury และ Itamar Even-Zohar ผู้เปิดประเด็นการศึกษาการแปลเชิงระบบ (system theory)³ กล่าวคือ ศึกษาการแปลที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบวรรณกรรมของประเทศชั้นนำกับประเทศชายขอบ ซึ่งถือเป็นการเปิดแนวทางการศึกษาการแปลแบบใหม่ที่เรียกว่า “การแปลศึกษาวรรณนา” หรือ Descriptive Translation Studies (DTS) โดยนำเอาประเด็นปัญหาทั้งหลายเกี่ยวกับการแปลเข้ามาเป็นหัวใจหลักเดิมเป็นเพียงการศึกษาเฉพาะตัวบท (หรือ translation proper ในความหมายของ Roman Jakobson)⁴ นับตั้งแต่นั้นมา มีการศึกษาในเชิง DTS กันอย่างแพร่หลาย เกิดกลุ่มนักวิชาการแนว Manipulation School อย่าง Theo Hermans ซึ่งเป็นบรรณาธิการในหนังสือรวมบทความชื่อดังที่เปิดทางให้เกิดการวิพากษ์ด้านบทบาทนักแปล⁵ เช่นเดียวกับนักวิชาการอย่าง Susan Bassnett และ André Lefevere ผู้ได้เสนอแนวคิดเรื่องการศึกษาการแปลให้ไกลกว่าการมองเพียงแค่ตัวภาษา คือการมองไปยังบริบททางสังคมที่เข้ามามีอิทธิพลต่อตัวนักแปล/บทแปล⁶ ในเวลาไล่เลี่ยกัน Snell-Hornby ได้พยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่นักวิชาการหันมาให้ความสนใจ “บริบทรอบข้าง

การแปล” มากขึ้น โดยมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเป็นหัวใจหลัก หรือ “ห้วงเลี้ยวการแปลสู่วัฒนธรรมศึกษา” (translation turn in cultural studies) ถือว่าเป็นขยายขอบเขตการวิจัยให้มากกว่าเพียงการศึกษา “ภาษา” แต่เพียงอย่างเดียว และเปิดโอกาสให้ตั้งคำถามกับความซับซ้อนละเอียดอ่อนของโลกแห่งวัฒนธรรม⁷

การแปลศึกษาแบบ DTS ได้แตกแขนงต่อยอดแนวคิดจากที่ Toury ได้เสนอไว้อย่างมากมาย ถือเป็นการก้าวข้ามวิธีศึกษาแบบวิเคราะห์เปรียบเทียบเฉพาะคู่ภาษาแบบเดิม เช่น การแปลกับตัวต้นนักแปลของ Lawrence Venuti⁸ การแปลกับอำนาจของ Maria Tymoczko และ Edwin Gentzler⁹ การแปลกับโลกาภิวัตน์ของ Michael Cronin¹⁰ ประวัติศาสตร์การแปลในเอเชียของ Eva Hung และ Judy Wakabayashi¹¹ หรือการประเมินทัศนคติในการแปลอุดมการณ์ของ Jeremy Munday¹² เป็นต้น งานเขียนเหล่านี้สะท้อน “ห้วงเลี้ยวการแปลศึกษา” ที่เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะนักวิชาการการแปลจากหลากหลายศาสตร์เข้ามาช่วยศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาทฤษฎีเชิงวิพากษ์หรือทฤษฎีทางสังคมวิทยามาใช้ อธิบายปรากฏการณ์ทางการแปล เช่น แนวคิดหลังอาณานิคมศึกษา สตรีนิยมศึกษา เพศสภาพศึกษา เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า นับแต่ปลายยุค 90 เป็นต้นมา โลกวิชาการตะวันตกโดยเฉพาะยุโรป ได้หันหนีจากการแปลศึกษาในแบบดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญเพียงแค่สมมูลภาพ (equivalence) กับการแปลแบบยึดต้นฉบับ (faithfulness) และหันมามองแนวคิดอื่นเพื่ออธิบายการแปลตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ภาพตัวแทนทางวัฒนธรรม (cultural representation) สภาพความเป็นอื่นในสังคม (alterity) อำนาจและความแตกต่างทางวัฒนธรรม (power and cultural differences) และการพลัดถิ่น (displacement)¹³ จนทำให้เกิดความเป็นสหสาขามากยิ่งขึ้น

การแปลศึกษายังพัฒนาไม่หยุดยั้ง เปิดขอบฟ้าใหม่ขยายขอบเขตและเนื้อหาการศึกษาให้ครอบคลุมไปทุกสาขา ครอบคลุมที่ประเด็นศึกษานั้น ๆ เกี่ยวกับ “คน” ซึ่งต้องเปลี่ยนสถานที่ที่มีการเดินทาง หอบเอาวัฒนธรรมตนไปปะทะกับสังคมวัฒนธรรมใหม่ จึงไม่แปลกที่ในไม่กี่ปีที่ผ่านมา ในหมู่นักวิชาการด้านการแปล ได้พูดถึงการแปลกับการอพยพย้ายถิ่นอันเป็นประเด็นที่นักวิชาการสาขามานุษยวิทยาหรือการพัฒนาระหว่างประเทศให้ความสนใจมาช้านาน สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือนักวิชาการที่ให้ความสนใจประเด็นนี้ส่วนมากเป็นนักวิชาการที่ศึกษาอยู่ในยุโรป กอปรกับปรากฏการณ์การย้ายถิ่นเป็นปัญหาสำคัญในยุโรป ทำให้ให้นักวิชาการหลากหลายสาขารวมถึงการแปลต่างมุ่งศึกษาปัญหานี้มากขึ้น ทว่ากลุ่มนักวิชาการที่ให้ความสนใจยังแบ่งเป็นสองแขนงต่างฝ่ายต่างศึกษาและยังหาจุดร่วมกันในเชิงทฤษฎีไม่ได้ คำถามที่น่าสนใจคือ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นจะกลายมาเป็น “หัวข้อวิชาการแปลศึกษา” (translation turn) ได้เช่นเดียวกับวัฒนธรรมศึกษาที่อธิบายไว้ข้างต้น

บทความชิ้นนี้ต้องการเสนอว่า การแปลในฐานะแขนงวิชาได้ขยายขอบเขตการศึกษาไปยังปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการอพยพย้ายถิ่น มากกว่าเพียงการแปลตัวบทเหมือนเมื่อทศวรรษที่ผ่านมาแล้วก็จริง แต่นักวิชาการสายการแปลโดยเฉพาะยุโรปยังยึดโยงอยู่กับการศึกษาการแปลที่ตัวต้นผู้อพยพ ไม่ว่าจะเป็นงานเขียนหรือการเขียน (การแปล) ประสบการณ์ผู้อพยพ การศึกษาระบบสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้อพยพในการสื่อสารและการจัดระบบการแปล/ล่ามบริการยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ ผู้เขียนจึงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่นักวิชาการสายการแปลศึกษา จะหันมาให้ความสนใจการแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะแก่ผู้อพยพย้ายถิ่นอย่างเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับหัวข้อวิชาการแปลศึกษาอื่น ๆ ที่ผ่านมา เช่น หัวเลี้ยวสู่วัฒนธรรม (cultural turn) หัวเลี้ยวสู่สังคมวิทยา (sociocultural turn)¹⁴ และต้องการสำรวจแนวทางการศึกษาของไทยในเบื้องต้นว่าได้ร่วมเดินทางไปบนสายงานวิจัยสายเดียวกันด้วยหรือไม่

เนื้อหาบทความแบ่งการนำเสนอแนวคิดและงานวิจัยเป็น 4 ส่วน คือ (1) การแปลกับการอพยพย้ายถิ่น (2) เรื่องราวชีวิตของผู้พลพที่ถูกแปล (3) การแปลเพื่อช่วยเหลือผู้พลพ (4) การแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะ โดยจะอภิปรายในบริบทการอพยพย้ายถิ่นของยุโรป รวมถึงแนวโน้มการวิจัยที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักวิชาการยุโรป เชื่อมโยงกับกรณีของประเทศไทยในที่สุดท้าย

2. การแปลกับการอพยพย้ายถิ่น (Translation and migration)

การแปลกับการย้ายถิ่นอาจมองได้ในเชิงอุปมา คือการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง จุดประสงค์ของการเดินทางอาจเป็นมากกว่าเพียงการข้ามเขตแดน นั่นคือการนำเอาคน วัฒนธรรม และภาษาผ่านเข้าไปยังอีกวัฒนธรรมและสังคมหนึ่ง ย้อนหลังไปประมาณ 20 ปี นักวิชาการได้เริ่มเชื่อมโยงการแปลกับการอพยพย้ายถิ่นแล้ว¹⁵ แม้จะมีการพูดถึงประเด็นดังกล่าวไม่มาก แต่ก็ถือว่าเป็นประโยชน์แก่การขยายขอบเขตการแปลศึกษาไปสู่ประเด็นทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม การขยายคำจำกัดความของการแปลไปสู่การย้ายถิ่นอันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เด่นชัดเช่นนี้ สะท้อนลักษณะแบบภาวะพินธุ์ผสมที่อยู่ใน “พื้นที่ระหว่างกลาง” ตามแนวคิดของ Homi Bhabha ได้เป็นอย่างดี¹⁶ เนื่องจากการแปลศึกษาในลักษณะดังกล่าวคือการพยายามทำความเข้าใจความหมายของการพลัดถิ่น (displacement) และการเป็นคนอื่น (alienation) โดยศึกษาการผสมผสานกลาง (mediation) ซึ่งเป็นกระบวนการเชื่อมความต่างที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ ภาษา และวัฒนธรรม

อันที่จริง ความสัมพันธ์ระหว่างการแปลและการย้ายถิ่นนั้น มีการพูดถึงอยู่บ้างแล้วในศาสตร์แขนงอื่น นับตั้งแต่งานเชิงวิพากษ์ยุคหลังอาณานิยมศึกษาและวัฒนธรรมศึกษาของ Bhabha ผู้มองการแปล

เชิงวัฒนธรรม (cultural translation) ในหลายรูปแบบ รวมถึงการย้ายถิ่น เช่น ความพยายามของผู้ย้ายถิ่นในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติและวัฒนธรรมของตนไว้ในสังคมที่ตนย้ายไปอยู่ แต่การแปลเชิงวัฒนธรรมนี้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและยากที่จะทำให้ “สิ่งที่ถูกแปลหรือแปลง” และ “การเลียนแบบแต่ไม่เหมือน” (mimicry) กลายเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของประเทศหรืออ้างอิงถึงให้เห็นประจักษ์ได้

*The transnational dimension of cultural transformation - migration, diaspora, displacement, relocation - makes the process of **cultural translation** a complex form of signification. The natural(ized), unifying discourse of ‘nation’, ‘peoples’, or authentic ‘folk’ tradition, those embedded myths of culture’s particularity, cannot be readily referenced.¹⁷* (เพิ่มการเน้นข้อความ)

ทัศนะข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยาอย่าง James Clifford¹⁸ ผู้เสนอการตีความ “ตัวตน” กับ “ผู้อื่น” และ “การเดินทาง” (travel) ว่าเป็นวิธีที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมในอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นปรากฏการณ์ที่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ทั้งอำนาจของเจ้าของสถานที่ใหม่และตัวผู้เดินทางเอง (ผู้อพยพ)¹⁹

ในทำนองเดียวกัน นักเขียนอพยพชาวจีน Ha Jin ได้ให้ความเห็นไว้²⁰ เมื่อผู้คนย้ายถิ่นฐาน ตัวบทก็โยกย้ายติดตามมนุษย์ที่ออกเดินทางด้วย ไม่ว่าจะเป็นในรูปของเรื่องราว เช่น วรรณคดี เรื่องเล่า ตำนาน ฯลฯ หรือโครงสร้างตัวบทแบบต่าง ๆ (topos) สิ่งเหล่านี้ติดตามผู้คนไปจากแผ่นดินเกิด และเมื่อย้อนกลับมา ก็นำเรื่องราวและตัวบทใหม่ ๆ กลับมายังแผ่นดินเกิดด้วยเสมอ ความรู้สึกจากพรากและความโหยหาถิ่นฐานเดิม อันเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้อพยพ

ล้วนเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้าย เป็นความพยายามที่จะกำหนดพรมแดนแห่งตัวตนใหม่เพราะต้องเผชิญกับความแปลกใหม่ ถือเป็นการต่อรอง (negotiation) กับสภาพแวดล้อมรอบตัว ทั้งในเชิงภาษาและวัฒนธรรม²¹ การต่อรองกับสภาพแวดล้อมรอบตัวนี้อาจมองได้ว่าเป็นการกระทำทางการแปลประเภทหนึ่ง (translational acts) งานเขียนของนักเขียนอพยพจึงเสมือนการแปลประสบการณ์ของตน ทั้งในแบบการแปลระหว่างภาษา (interlingual) และการแปลวัฒนธรรม (cultural translation)

ในทัศนะนักวิชาการยุโรป การกระทำทางการแปลนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ผู้อพยพมีความรู้สึกโหยหาบ้านเกิดและความรู้สึกแปลกแยกจากชุมชนใหม่ จึงเกิดการบันทึกประสบการณ์ลงเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเขียนด้วยภาษาแม่หรือภาษาอื่นใดก็ตาม งานเขียนประเภทนี้ในแง่หนึ่งจึงเป็น “การแปล” โดยนัย เพราะมีสถานะเป็นการถ่ายทอดความคิด การเดินทาง และประสบการณ์ชีวิตข้ามวัฒนธรรม ให้คนอีกภาษาหนึ่งได้รับรู้

3. เรื่องราวชีวิตของผู้อพยพที่ถูกแปล (Migrant experiences translated)

แม้ว่านักวิชาการสายการแปลบางส่วน ได้ให้ความสนใจเรื่องการแปลกับผู้อพยพย้ายถิ่นแล้วก็จริง แต่ความสนใจนั้นมักเน้นไปยังตัวตนของผู้อพยพ และประสบการณ์เฉพาะบุคคลเป็นสำคัญ Michael Cronin นักวิชาการชาวไอริช ผู้เขียนถึงบทบาทของการแปลในฐานะเครื่องมือการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม กล่าวเน้นย้ำเรื่องความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์กับภาษาของคนในสังคมโลก ซึ่งเชื่อมโยงกับการย้ายถิ่นอย่างแยกไม่ออก เพราะการย้ายถิ่นนำมาซึ่งการเผชิญหน้า การทำความเข้าใจ และการพูดคุยระหว่าง “คนอื่น” ใน “วัฒนธรรมอื่น”

การแปลจึงเกิดขึ้นทั้งในเชิงกายภาพ (การเคลื่อนย้าย) และเชิงสัญลักษณ์ (การเปลี่ยนแปลงวิธีพูด เขียน และตีความโลกใบใหม่)²²

ในช่วงเวลาเดียวกัน (ค.ศ. 2006) Loredana Polezzi นักวิชาการชาวอิตาลี ได้เปิดประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการแปล การเดินทาง และการย้ายถิ่นในวารสาร *The Translator* ฉบับพิเศษ ว่าด้วยเรื่องงานเขียนและงานแปลอันเป็นผลมาจากการอพยพของผู้คนและภาษา ไม่ว่าจะเป็นการแปลด้วยตนเอง (self-translation) และการแปลเพื่อผู้อื่น (translation for others) นอกจากนั้นยังย้อนตั้งคำถามว่า นักเขียนเรื่องเล่าการเดินทาง (travel writer) ในฐานะนักแปลเป็นอย่างไร ใ้ผู้ใช้ “เลือก” ที่จะเขียน (แปล) สิ่งใดสิ่งหนึ่งในวัฒนธรรมใหม่ให้กับนักอ่านในวัฒนธรรมเดิมของตนได้รู้หรือไม่ กระทั่งสู่ความเสี่ยงที่จะถูกมองว่าเป็น “ผู้ทรยศ” ต่อวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของตน²³ อีก 6 ปีให้หลัง Polezzi มาเน้นย้ำประเด็นเดิมในงานเขียนอีกชิ้น ซึ่งก็ยังคงให้ความสำคัญแก่เฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้อพยพโดยตรง คือ (1) ผู้อพยพในฐานะผู้กระทำการแปล (migrant as agents) หรือวัตถุในการแปล (objects of translation) (2) ผู้อพยพในฐานะศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์งานเขียน (migrant as artist) ทั้งการนำผลงานจากแผ่นดินแม่มาแปลและการเขียนงานตนเองขึ้นมาใหม่ โดยใช้ความยากลำบากจากการเดินทางย้ายถิ่นมาเป็นข้อมูล (3) กระบวนการแปลที่เกิดขึ้นภายในตัวตนก่อนถ่ายทอดออกมาเป็นอีกภาษา (self-translation) นอกจากนั้น Polezzi ยังกล่าวโยงไปถึงประเด็นการใช้งานเขียน (งานแปล) ของผู้อพยพให้เป็นเครื่องมือต่อสู้การกดขี่ทางการเมือง เพราะถูกกดดันให้ต้องใช้แต่ภาษาของประเทศที่ตนย้ายเข้าไปอาศัยเท่านั้น²⁴

อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มสำคัญล่าสุดที่พูดถึงการแปลกับการอพยพย้ายถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ คือ *Translation and Migration* (2017) ของ Moira Inghilleri แม้มิได้พูดถึงเฉพาะยุโรป แต่ก็เป็นงานในเชิงสังคมวิทยาที่เริ่มมองไปยังสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้อพยพอย่างจริงจัง²⁵ หนังสือรวมประเด็นผู้อพยพเล่มนี้กล่าวถึงการแปลทั้งใน

เชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณนา ภาษาศาสตร์สังคม โดยศึกษาจากรายงานการวิจัยขององค์กรข้ามชาติ พงศาวดาร บทสัมภาษณ์ ป้ายสาธารณะ และสินค้าเชิงวัฒนธรรม แม้หนังสือเล่มนี้จะมีได้เขียนบทวิเคราะห์รวบยอดเพราะเป็นการรวมบทความที่เขียนขึ้นต่างวาระ แต่ผู้อ่านสามารถอนุมานจากใจความสำคัญในแต่ละบทได้ว่า การแปลคือเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้อพยพ ตัวอย่างปัญหาที่ผู้เขียนยกมาอภิปราย เช่น แรงงานของโรงงานต่างชาติ ซึ่งตั้งฐานการผลิตในจีนไม่มีคู่มือปฏิบัติงานที่เป็นภาษาของแรงงาน จนกระทบสวัสดิภาพการทำงาน หรือแรงงานครัวเรือนในคูเวตและเลบานอน มักถูกกีดกันด้านภาษา เพราะนายจ้างใช้แต่เฉพาะภาษาตัวเอง ในการพูดคุย ทำให้การปฏิสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างคนสองระดับเป็นไปได้ยาก²⁶ นอกจากนั้น ยังมีประเด็นภูมิทัศน์ทางภาษา (linguistic landscape) โดยผู้เขียนศึกษาป้ายตามสถานที่สำคัญในชุมชนคนเกาหลีที่สหรัฐอเมริกา²⁷ พบว่าการ “เลือก” ที่จะแปลและการให้ความสำคัญกับภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นอันดับแรก คือตัวชี้วัดเชิงอำนาจของภาษาหนึ่งซึ่งอยู่เหนืออีกภาษาหนึ่ง การขาดบริการด้านการแปล จึงเสมือน “การปิดหูปิดตา” และควบคุมผู้อพยพ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นไร้ตัวตน

กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจที่ผู้เขียนชี้ขึ้น คือเรื่องราวชีวิตผู้อพยพต่างเพศต่างวัยซึ่งประสบความยากลำบากในการใช้ชีวิต อาทิ (1) ชีวิตของเด็กอพยพชาวโมร็อกโกในชนบทประเทศสเปนซึ่งต้อง “แปล” ตนเองให้เข้ากับสังคมแบบสเปน (2) หญิงวัยรุ่นชาวโปรตุเกสที่ต้องปรับตัวในสังคมอนุรักษนิยมด้านภาษาและวัฒนธรรมแบบฝรั่งเศส (3) ผู้อพยพชาวลาเวนกับชาวม้งที่แม้จะมีความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหมือนกันแต่มีอัตลักษณ์ที่ต่างกัน ทว่าต้องร่วมมือกันสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อรับมือกับความรู้สึกต่างชาติต่างภาษา ผู้เขียนเรียกตัวอย่างการปรับตัวในหมู่ผู้อพยพเหล่านี้ว่า “พื้นที่แห่งความคลุมเครือ” (ground of ambiguity)²⁸ เนื่องจากผู้อพยพต้องจัดการกับข้อจำกัดด้าน

ภาษาด้วยตัวเอง ไร้ผู้ช่วยเหลือ และต้องปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมในสังคมใหม่ที่ขัดแย้งกับค่านิยมเดิมของตนอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ดี นักวิชาการสายการแปลที่เริ่มสนใจเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นหลายคนกลับยังคงยึดโยงอยู่กับการศึกษาตัวบทหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นและการแปลภาษาของคนกลุ่มน้อยในสังคมเล่มหนึ่งที่มีชื่อ *Moving texts, Migrating People and Minority Languages* (2017) มีนักวิชาการยุโรปด้านการแปลศึกษาชื่อดังในสาขาอย่าง Michał Borodo กับ Juliane House และด้านภาษาศาสตร์อย่าง Wojciech Wachowski เป็นบรรณาธิการบทความแทบทุกเรื่องยังคงมองประเด็นของการแปลตัวบทเป็นหลัก เช่น Michał Moch ศึกษาการแต่งเพลงของนักดนตรีฮิปปี้ฮอปที่มักถูกมองว่าเป็นแนวทางของผู้อพยพเชื้อสายแอฟริกันเหนือ โดยยกตัวอย่างของนักดนตรีลูกหลานของผู้อพยพในฝรั่งเศส (MC Solaar) และในอังกฤษ (Shadia Mansour และ Lowkey) ที่ใช้เพลงเพื่อ “แปล” ตัวตนและรากเหง้าของตนเอง แม้เนื้อร้องจะใช้ภาษาของประเทศที่ตนย้ายถิ่นฐานเข้าไปอาศัย แต่เนื้อหาเป็นการสื่อสารกับกลุ่มผู้มีเชื้อสายอพยพและผู้พลัดถิ่นเพื่อให้หลังลิ้มอัตลักษณ์ของตน การใช้เพลงในลักษณะนี้จึงเป็นรูปแบบของการรณรงค์ทางสังคมและการเมืองอีกรูปแบบหนึ่ง²⁹

ในหนังสือเล่มเดียวกัน Tiziana Nannavecchia ศึกษางานวรรณกรรมของนักเขียนชาวอิตาลีเลียนซึ่งอพยพย้ายถิ่นไปยังแคนาดาพบว่า งานเขียนแนวนี้นกลายเป็น “การแสดงทางการแปล” (translational performance) หรือการแปลเนื้อหาและประสบการณ์ของนักเขียนข้ามวัฒนธรรมและภาษา แต่ยังข้ามไม่พ้น ติดอยู่ตรงจุดกึ่งกลาง จนกลายเป็น “ความไม่คุ้นชินที่นี่ แต่คุ้นเคยที่โน่น” (a foreign here and a familiar there)³⁰ (ข้อค้นพบนี้ไม่ต่างกับสิ่งที่ Polezzi ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนหน้านี้) สิ่งที่พบเห็นอย่างมากในงานเขียนของนักเขียนอพยพคือการปรับภาษาไปมาในงานเขียน (code switching) เสมือนการบอกให้ผู้อ่านระลึกอยู่

เสมอว่า ตนกำลังอ่านงานของ “คนอื่น” หรืออ่านวัฒนธรรมบ้านเกิดของนักเขียนผู้นี้ Nannavecchia มองว่าการเขียนถึง “บ้านเกิด” เป็นความพยายามที่จะแปลประสบการณ์ตัวเองเพื่อแก้ความประดักประเดิดและความกระอักกระอ่วนจากภาวะพันธุ์ผสม (hybridity) เพราะตนต้องเผชิญกับวัฒนธรรมทั้งสองแบบในเวลาเดียวกัน ซ้ำยังเป็นการมองย้อนไปตาม “การเดินทางของการแปล” (translational journey) งานเขียนประเภทนี้จึงกลายเป็นหนทางที่จะทำให้นักเขียนอพยพได้ทำความเข้าใจภาวะครึ่ง ๆ กลาง ๆ ทางวัฒนธรรมและภาษา³¹

Michał Borodo นักวิชาการการแปลศึกษาผู้มีชื่อเสียงจากงานวิจัยด้านการแปลการ์ตูนและวรรณกรรมเยาวชน ก็ให้ความสำคัญกับผลงานแปลของนักเขียนอพยพรวมถึงสำนักพิมพ์เช่นกัน โดยศึกษาชีวิตการทำงานของนักเขียนการ์ตูนและบรรณาธิการสำนักพิมพ์จากยุโรปตะวันออกในฐานะผู้อพยพไปยังสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ (Franciszka Themersons และ Edith Sulkin) บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ชุบชีวิตของวรรณกรรมเยาวชนโปแลนด์ให้เป็นที่รู้จักในชาติตะวันตก ถือได้ว่าเป็น “นักเล่าเรื่องผู้ไม่มีใครมองเห็น” (invisible storytellers) คอยผลักดันให้การแปลวรรณกรรมเยาวชนเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น³²

เมื่อมองในภาพรวม งานวิจัยที่ยกมาข้างต้นซึ่งผลิตขึ้นจากนักวิชาการสายแปลศึกษาในช่วงไม่ถึง 5 ปีที่ผ่านมา ล้วนเป็นการศึกษาในเชิงการแปลประสบการณ์ของผู้อพยพ การแปลผลงานเขียนของผู้อพยพ หรือวัฏจักรชีวิตของนักเขียนอพยพ มีเพียง Inghirelli ที่เริ่มอภิปรายปัญหาในเชิงโครงสร้างสังคม การขาดการช่วยเหลือหรือบริการด้านการแปลอย่างแท้จริง

ในการสนทนาทางวิชาการว่าด้วยการแปลเพื่อการอพยพระหว่าง Polezzi และ Inghirelli ที่ตีพิมพ์ล่าสุด มีทัศนะหนึ่งที่น่าสนใจว่า เมื่อนึกถึงการแปล นักวิชาการการแปลศึกษาส่วนใหญ่มักมุ่งไปยังเนื้อหาสาระของงานเขียนหรือบทพูด ตัดบ่วงแนวคิดเรื่องความเชื่อศรัทธา

ต่อบทแปล (fidelity) ความเป็นกลางในการแปล (neutrality) หรือ การแปลระหว่างสัญญาณ (inter-semiotic) ที่อาจกระทบต่อการสื่อสาร ในต้นฉบับเท่านั้น โดยมักลืมนึกไปว่า การแปลในอีกด้านอาจเป็นตัวกลาง ในการสื่อสาร (medium of communication) ซึ่งใช้เชื่อมการกระทำ ของมนุษย์ เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการย้ายถิ่น เพราะการแปล ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของโลกอันโหดร้าย และเป็นความหวัง ของกลุ่มคนที่ขาดโอกาสได้เช่นเดียวกัน³³

การที่นักวิชาการมักหลงติดอยู่เพียงการศึกษาตัวบทไม่ใช่เรื่อง น่าแปลก แต่ทำไมจึงจะขยายความสนใจของนักวิชาการสาย การแปลให้กว้างขึ้น ครอบคลุมบริบทต่าง ๆ มากขึ้น เพราะงานที่พูดถึง ปัญหาและการแปลเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ผู้อพยพนั้น มักจะเป็นที่สนใจ กันในหมู่ของนักวิชาการสายสังคมศาสตร์หรือการพัฒนา ระหว่าง ประเทศเป็นส่วนมาก ดังจะนำเสนอในส่วนถัดไป

4. การแปลเพื่อผู้อพยพ (Translating for migrants)

จากสถิติขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization Migration) ประจำปี 2019 พบว่า ทวีปยุโรปมีผู้อพยพที่ไม่ใช่ชาวยุโรปจำนวนมากกว่า 38 ล้านคน³⁴ ผลประการหนึ่งคือ ปัญหาด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับ ประชาชนประจำถิ่นเพราะใช้ภาษาแม่คนละภาษา ความไม่รู้ภาษา ปลายทางจึงกลายมาเป็นกำแพงอย่างหนึ่งในการกีดกันความเข้าใจ ระหว่างคน เมื่อกล่าวถึงการแปลที่จะช่วยเหลือผู้อพยพผู้มีข้อจำกัด ด้านภาษาในแผ่นดินใหม่ ย่อมหนีไม่พ้นการอธิบายถึงสิทธิทางภาษา อันเป็นหัวใจสำคัญที่สหประชาชาติให้การรับรองในข้อตกลงสากลว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง (International Covenant on Civil

and Political Rights) มาตรา 27 ที่ว่า

*In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practise their own religion, or to use their own language.*³⁵

สิทธิในการใช้ภาษาแม่จึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับ ทว่าแม้จะมีความตกลงระหว่างประเทศมากกว่า 50 ปีแล้ว การสนับสนุนสิทธิทางภาษาก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จตัก โดยเฉพาะในประเด็นของผู้อพยพ นักวิชาการยุโรปมองว่า การเรียนการสอนภาษาแม่ของผู้อพยพในดินแดนเจ้าภาพเป็นเรื่องยาก ยิ่งในสังคมที่มีความเป็นชาตินิยมสูง คนส่วนใหญ่มักมองแรงงานอพยพว่าเป็นเพียงทรัพยากรแรงงานราคาถูก อีกทั้งผู้กำหนดนโยบายในประเทศผู้รับแรงงาน ก็อาจมองว่า แรงงานเหล่านี้จำเป็นต้องหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับประชากรของตน จึงไม่ปรารถนาที่จะสนับสนุนสิทธิทางภาษาแก่กลุ่มคนอพยพ ยิ่งหากสิทธิเหล่านี้ไปเปลี่ยนระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศให้เกิดเป็นสถาบันการศึกษาแบบพหุภาษา ก็มักจะถูกคัดค้านจากกลุ่มกระแสหลัก³⁶

ประเด็นสิทธิทางภาษาของผู้อพยพที่ถกเถียงในเชิงวิชาการในยุโรป มักมุ่งไปยังประเด็นภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศ เช่น คนบาสก์ในสเปน หรือคนเบรอตงในฝรั่งเศส และตามลักษณะผู้อพยพ เช่น คนตุรกีในเยอรมนี การถกเถียงดังกล่าวทำให้เกิดการมองสิทธิใน 2 ลักษณะ คือ สิทธิทางภาษาของชนกลุ่มน้อยในรัฐชาตินั้นอยู่แล้ว และสิทธิทางภาษาของตัวผู้อพยพเข้าประเทศ ในแง่นี้ Burch นักวิชาการด้านกฎหมายซึ่งศึกษาผู้อพยพ³⁷ เสนอให้มีการออกกฎหมายหรือกฎบัตร

ในระดับคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง เช่น Committee of Ministers on the Framework Convention on National Minorities และ Committee of Experts on the European Charter for Regional and Minority Languages หรือแม้แต่การดำเนินงานของ European Court of Justice ในการรับรองสิทธิทางภาษาของชนกลุ่มน้อยตามภูมิภาคต่าง ๆ ในยุโรปเป็นอันดับแรก เพราะในที่สุดแล้ว การให้ความสำคัญแก่ชนกลุ่มน้อยดังกล่าว จะผลักดันให้เกิดสิทธิทางภาษาในกลุ่มผู้อพยพตามมา

ตัวอย่างที่เห็นชัดในเรื่องการส่งเสริมภาษาของคนกลุ่มน้อยในประเทศ แต่กลับละทิ้งความสำคัญของผู้อพยพ คือกรณีของแคว้นกาตาลาในสเปน Dalmau, Sardà และ Codó ศึกษาสังคมและสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้อพยพจากตะวันออกกลางและเอเชียใต้ในแคว้นกาตาลา โดยเน้นไปที่การให้บริการซึ่งต้องใช้ภาษาเป็นสื่อกลางพบว่า มีการแข่งขันกันทางนโยบายระหว่างรัฐบาลกลางที่ต้องการขยายอำนาจมายังท้องถิ่นกับรัฐบาลท้องถิ่นที่ต้องการใช้ภาษากาตาลาควบคู่ไปกับภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาสากล แทนการให้ความสำคัญกับภาษาสเปน (กาสตีล) มากจนเกินไป นโยบายที่ส่งเสริมภาษากาตาลากลับส่งผลให้เกิดการกีดกันภาษาอื่น ๆ ของกลุ่มผู้อพยพในแคว้นโดยไม่ได้ตั้งใจ ทำให้เกิด “ช่วงชั้นอำนาจของภาษาในสังคม” (sociolinguistic hierarchies) ผลอีกประการคือ ไม่ว่าผู้อพยพจะมีภูมิหลังทางภาษาอย่างไร คนเหล่านี้ต้องพยายามเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของรัฐด้วยตนเองก่อน เช่น ระบบการจัดหาที่พักอาศัยหรือระบบโทรคมนาคม โดยผ่านการล่ามและการแปลงอย่างไม่เป็นทางการและเป็นเพียงรายครั้ง จึงกลายเป็นว่า สมบัติทางภาษาที่ติดตัวมาแต่บ้านเกิดต้องถูกจำกัดโดยสังคมโดยรวม กระนั้นก็ดี มีการรวมกลุ่มกันเองในหมู่ผู้อพยพ เป็นความพยายามให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่พึ่งภาครัฐ และแก้ปัญหาการเข้าถึงบริการทางสังคม ได้ค่อนข้างดีกว่าการขอความช่วยเหลือโดยตรงจากหน่วยงานตัวแทนรัฐ³⁸

หากจะกล่าวถึงตัวอย่างรัฐบาลที่ส่งเสริมการแปลงเพื่อผู้อพยพอย่างจริงจังประเทศหนึ่งในสหภาพยุโรปคือประเทศไอร์แลนด์ ในช่วง ค.ศ. 2016 ไอร์แลนด์ได้จัดให้มีการสำรวจจำนวนผู้อพยพย้ายถิ่นในประเทศ³⁹ และทำให้เริ่มมีการอภิปรายเรื่องการบูรณาการความแตกต่างอย่างกว้างขวาง ทั้งรัฐบาล นักกำหนดนโยบาย และสาธารณชน ในฐานะที่ผู้อพยพเป็นส่วนหนึ่งของผู้ค้าแรงงานเศรษฐกิจ หน่วยงานที่ชื่อ The Office for the Promotion of Migrant Integration (OPMI) ก่อตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบดูแลผู้ลี้ภัยทางการเมืองและพัฒนานโยบายเพื่อช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ โดยพัฒนาโครงการที่เรียกว่า Migrant Integration Strategy (2017-2020) เพื่อช่วยเหลือผู้อพยพให้สามารถใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ ในไอร์แลนด์ได้อย่างทั่วถึง

Crosscare Information and Advocacy Services หน่วยงานที่สร้างความเข้าใจอันดีในหมู่ผู้อพยพและคนท้องถิ่นของไอร์แลนด์ เป็นผู้จัดการเรื่องแหล่งที่อยู่อาศัย สวัสดิการสังคม และบริการสาธารณสุขผ่านการใช้ล่าม⁴⁰ ได้ทำการวิจัยในประเด็นการเข้าถึงบริการสาธารณะผ่านล่าม พบว่า แม้รัฐได้จัดตั้ง Department of Employment Affairs and Social Protection (DEASP) คอยทำหน้าที่รับรองสิทธิทางภาษาของผู้อพยพให้เข้าถึงบริการ ตามกรอบการทำงาน Customer Charter and Customer Action Plan จากรัฐบาลไอร์แลนด์แล้วก็ตาม กลับยังพบช่องว่างระหว่างความตระหนักรู้เรื่องการใช้ล่ามและการเข้าถึงการใช้ล่ามอย่างมาก ข้อค้นพบที่สำคัญคือ องค์กรเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือผู้อพยพ ยังไม่ล่วงรู้ถึงโครงการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวดีพอ หรือบางองค์กรที่เข้าใจถึงระบบบริการนี้ ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการล่ามจากรัฐได้ดีเท่าที่ควร หลายองค์กรจึงต้องจัดหาล่ามเพื่อช่วยเหลือผู้อพยพโดยมีค่าใช้จ่ายที่ต้องรับผิดชอบ คำร้องขอใช้ล่ามจากผู้อพยพก็มีได้ถูกบันทึกไว้กับหน่วยงาน DEASP โดยตรง หรือหากมีการบันทึกก็เป็นเพียงคำร้องเพื่อขอใช้บริการเท่านั้น เช่น การตรวจทางการแพทย์ คำอุทธรณ์เกี่ยวกับการใช้สวัสดิการสังคม

เป็นต้น ซึ่งยังไม่นับเรื่องคุณภาพและการรับรองมาตรฐานของล่ามที่ใช้
งานจริง⁴¹

จากตัวอย่างการทำงานเพื่อผู้อพยพของประเทศในกลุ่ม
สหภาพยุโรปข้างต้น แสดงให้เห็นแนวโน้มการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
ความช่วยเหลือด้านภาษาแก่ผู้อพยพเพื่อการเข้าถึงบริการสาธารณะ 2
ประเภท คือ (1) การแปลเพื่อบริการสาธารณสุข และ (2) การล่ามใน
ชั้นศาล

4.1 การแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณสุข (Public health translation/interpreting)

การสื่อสาร การนัดหมาย การรักษา จนถึงการจ่ายยาใน
ศูนย์บริการการแพทย์หนึ่ง ๆ หากผู้ป่วยที่มาจากการย้ายถิ่นไม่รู้ภาษา
เจ้าของประเทศย่อมเสี่ยงต่อการวินิจฉัยผิดพลาด มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น
ภายหลังอันเกิดจากการวินิจฉัยผิดพลาดนั้น หรือต้องอยู่ในห้องฉุกเฉิน
นานเกินกว่าความจำเป็น⁴² ในงานวิจัยของ Harris และ Palmer ที่ศึกษา
ผู้อพยพในอังกฤษ ต่างระบุตรงกันถึงปัญหาของผู้อพยพ ว่าไม่สามารถ
แสดงความรู้สึกรู้จักเจ็บป่วยโดยใช้ภาษาอังกฤษได้ เมื่อสำรวจการใช้ล่าม
ของหญิงตั้งครรภ์ผู้ลี้ภัยโซมาเลียหลายคน ก็พบว่าล่ามไม่สามารถใช้
ศัพท์ทางการแพทย์ได้แต่อย่างใด⁴³ นอกจากนั้น Jaeger et al. ได้ทำ
การวิจัยในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสวิตเซอร์แลนด์ พบว่า
ร้อยละ 90.8 จาก 628 คนของผู้ให้บริการทางการแพทย์ ไม่สามารถดูแล
ผู้อพยพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพบปัญหาข้อจำกัดทางภาษา ผู้ป่วย
มักสื่อสารด้วยการใช้ภาษากาย หรือนำเพื่อนและคนในครอบครัวมา
ช่วยเหลือ ซึ่งส่วนมากก็ไม่อาจแปลจนเข้าใจทั้งหมด⁴⁴

การใช้ล่ามสำหรับแรงงานอพยพเพื่ออำนวยความสะดวกทั้ง
ผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่การแพทย์ มักจะติดขัดด้วยภารกิจประจำของ
หน่วยงาน (organisational routines) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ไม่สามารถ
ให้ล่ามเข้ามาช่วยเหลือผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่ได้ทันทั่วทั้งที่ การเพิ่มปริมาณ
การใช้ล่ามแทรกเข้าไปในภารกิจประจำจนเป็นวิธีหลักของหน่วยงาน

แพทย์ จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ป่วยได้รับสิทธิและช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างครบถ้วน⁴⁵ ยกตัวอย่างการให้ความสำคัญแก่การเข้าถึงล่ามที่เด่นชัดคือประเทศสวีเดน โดยมีการตรากฎหมายว่าด้วยการจัดการ (Management Act (SFS 1986:223)) ไว้อย่างชัดเจน ผู้ใดก็ตามที่ต้องการติดต่อกับหน่วยงานสาธารณะแต่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาสวีดิช มีสิทธิขอใช้ล่ามเพื่อการสื่อสาร⁴⁶ เช่นเดียวกับกรณีของ Crosscare ในไอร์แลนด์ที่ได้แสดงไว้ข้างต้น แม้การดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดอาจจะยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าใดนัก แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ของภาครัฐ ในการส่งเสริมงานบริการดังกล่าวตามหลักสิทธิมนุษยชน

4.2 การล่ามในชั้นศาล (Courtroom interpreting)

ปัญหาทางภาษาอีกอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของผู้อพยพ คือ การรับรู้ข้อกำหนดและกระบวนการยุติธรรม ความไม่รู้ภาษาเป็นข้อจำกัดในการดำเนินการทางศาลทุกขั้นตอน ความกำกวมและการเข้าใจไม่ตรงกันของเนื้อความอาจเกิดการตัดสินใจผิดพลาด กระบวนการยุติธรรมอาจกลายเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างไม่ตั้งใจ หน่วยงาน The European Convention of Human Rights (ECHR) ระบุถึงปัญหาความไม่รู้ภาษาของผู้เข้าร่วมกระบวนการในศาลไว้หลายกรณี เช่น กรณีของ Amer ผู้พูดภาษาอาหรับ แต่ไม่มีล่ามดูแลในสถานีดำรวจในตุรกี (Amer v. Turkey, 2009, no. 25720/02) หรือชายชาวเช็ก ผู้ถูกดำเนินคดีในอิตาลีและได้รับการแจ้งกระบวนการพิจารณาคดีเป็นภาษาอิตาลี เขาขอคำแปลเป็นภาษาเช็ก แต่กลับถูกปฏิเสธ (Brozicek v. Italy, 1989, no. 10964/84) ชาวฮังการีในเบลเยียมร้องเรียนว่าหมายเรียกจากตำรวจไม่มีบทแปลเป็นภาษาตนเข้าใจ แต่ข้อร้องเรียนกลับถูกปฏิเสธ (Horvath v. Belgium (decision), 2012, no. 6224/07)⁴⁷ กรณีข้างต้นแสดงให้เห็นข้อจำกัดเกี่ยวกับการติดต่อกับศาล เพราะจะต้องใช้ภาษาราชการหรือภาษาตามแต่ในชั้นศาลนั้น ๆ กำหนด

อีกหนึ่งตัวอย่างจากบทความชิ้นสำคัญของ Jan Blommaert ซึ่งสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับภาษาของผู้อพยพ โดยยกตัวอย่างปัญหาการระบุสัญชาติของผู้ลี้ภัยจากแอฟริกา รายหนึ่งในสหราชอาณาจักร⁴⁸ รัฐบาลอังกฤษมองว่าผู้ลี้ภัยรายนี้แม้จะมีทักษะทางภาษาหลากหลาย (multilingual repertoire) แต่ก็ “กระต่อนกระแท่น” (truncated) ทุกภาษา ซึ่งต้องอาศัยล่ามในทุกกระบวนการสืบสัญชาติเบื้องต้น เพราะไม่อาจสืบได้แน่ชัดจากการใช้ภาษาได้ว่า เป็นกลุ่มคนจากที่ใดกันแน่ระหว่างวันดา คินยาร์วันดา หรือรูนยันโคเล กรณีนี้สะท้อนความเข้าใจที่จำกัดของผู้บริหาร โดยเฉพาะเรื่องความหลากหลายทางภาษาในดินแดนอื่น และการจัดการกับผู้อพยพในประเทศตน ไปจนถึงปัญหาการใช้ล่ามในศาล

การใช้ล่ามจึงมีความจำเป็นเพื่อช่วยทำความเข้าใจให้ตรงกัน ช่วยสื่อสารในห้องพิจารณาคดีให้มีประสิทธิภาพและยุติธรรม⁴⁹ ดังจะเห็นได้จากการให้ความช่วยเหลือด้านภาษานั้นได้ถูกระบุอยู่ในสิทธิมาตรา 6 ของ The European Convention of Human Rights (ECHR) ที่ว่า

In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law [...]

*Everyone charged with a criminal offence has the minimum rights [...] (e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court.*⁵⁰

นักวิชาการให้คำจำกัดความ “การล่ามในชั้นศาล” (court interpreting) ว่าเป็นการแปลในชั้นศาลและการแปลทางกฎหมาย ทุกประเภท ล่ามของศาลจะต้องมีความเชี่ยวชาญในคำศัพท์ทางกฎหมาย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้พูดภาษาต่าง ๆ เป็นไปได้⁵¹ ล่ามในศาลมักต้องได้รับการฝึกอบรมและสอบล่ามทางกฎหมาย หรือมีประสบการณ์จากการเป็นล่ามมาก่อน โดยจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตของรัฐเพื่อเป็นล่ามที่ได้มาตรฐาน เช่น ในออสเตรียผู้ที่ผ่านมาตรฐานล่ามต้องมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 5 ปี หรือมีการศึกษาระดับปริญญาด้านการแปลและมีประสบการณ์อีก 2 ปี จึงจะสามารถขอใบประกอบวิชาชีพล่ามในศาลจาก Austrian Association of Certified Court Interpreters⁵² ส่วนโปแลนด์ ล่ามต้องผ่านการสอบวัดความรู้และจบปริญญาโทด้านการแปล โดยการสอบจะต้องเป็นการทำข้อเขียนและการสอบปากเปล่า⁵³

5. การแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะ (Public Service Translation/Interpreting)

นักวิชาการการแปลศึกษาไม่มากนักให้ความสนใจประเด็นการแปลเพื่อผู้อพยพหรือชนกลุ่มน้อยในสังคมที่มีได้ใช้ภาษาประจำชาติส่วนใหญ่เริ่มจากแนวคิดการแปลเพื่อชุมชน (community translation/interpreting) หรือการแปลตัวบทประเภทให้ข้อมูล (informative texts) เพื่อให้คนที่ไม่สามารถอ่านภาษาของตัวบทได้เข้าใจเนื้อหาในระดับเดียวกับเจ้าของภาษา⁵⁴ แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับการให้บริการด้านภาษาแก่กลุ่มผู้อพยพและผู้ลี้ภัยในประเทศหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะยุโรป เช่น สหราชอาณาจักร สวีเดน และสเปน ซึ่งมีอัตราของการเข้ามาของผู้อพยพเพื่อแสวงหาชีวิตใหม่ค่อนข้างสูง ในประเทศที่เห็นความสำคัญของความเท่าเทียม มักให้สิทธิการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างถ้วนหน้า การแปลจะทำให้คนที่

ใช้ภาษาอื่นสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานทั้งด้านกฎหมาย สุขภาพ การศึกษา ฯลฯ ได้อย่างถ่องแท้ ส่วนการล่ามจะช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารเพื่อขอใช้บริการข้างต้นอย่างทันท่วงที สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้โยกย้ายถิ่นหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับสังคมได้อย่างง่ายขึ้น⁵⁵

การให้บริการการแปล/ล่ามนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ ออสเตรียเป็นประเทศแรก ๆ ที่ให้บริการแปล/ล่าม โดยมีการจัดฝึกอบรมและรับรองคุณภาพของการแปลจนเป็นที่ยอมรับ มีระบบการรับรองนักแปล/ล่ามตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 ที่เรียกว่า National Authority for Accreditation of Translators and Interpreter (NAATI)⁵⁶ ซึ่งเป็นองค์การจัดมาตรฐานการแปล/ล่าม ผ่านการทดสอบ และประเมินคุณภาพการแปล/ล่าม

สเปนเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้การรับรองคุณภาพนักแปล/ล่าม มีการจัดโปรแกรมฝึกอบรม การแปลเพื่อบริการสาธารณะส่วนมากเกิดขึ้นผ่านอาสาสมัคร หรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา สถาบันท้องถิ่นที่มีผู้อพยพจำนวนมากมักเปิดรับเจ้าหน้าที่ที่สามารถสื่อสารได้สองภาษาแทนการจัดอบรมอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่เหล่านี้ต้องทำงานทั้งธุรการ ประสานงานระหว่างคนหลายภาษา⁵⁷ องค์กรที่ สเปนนับว่าดีมีตัวเลือกเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรหลายแห่งคอยให้บริการ องค์กรเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงแรงงาน และการอพยพ โดยช่วยจัดหาล่ามให้แก่ผู้อพยพและผู้ลี้ภัย รวมถึงการบริการการแปลเพื่อบริการสาธารณะในแขนงที่หลากหลาย เช่น Asociación Comisión Católica Española de Migración (ACCEM) หรือ Comisión Española de Ayuda al Refugiado (CEAR) เป็นต้น⁵⁸

ในสหราชอาณาจักร มีสำนักทะเบียนแห่งชาติเป็นหน่วยงานรวบรวมล่ามและนักแปลเพื่อบริการสาธารณะไว้อย่างเป็นระบบ National Register of Public Service Interpreters (NRPSI) ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ทำหน้าที่ขึ้นทะเบียนล่ามและฝึกอบรมล่าม

เพื่อให้บริการผู้ที่ต้องการล่ามช่วยแปล⁵⁹ ในส่วนของการฝึกอบรม มีมหาวิทยาลัยชั้นนำและองค์กรเอกชนหลายแห่งที่เปิดสอนและฝึกอบรมล่ามเพื่อบริการสาธารณะโดยเฉพาะ เช่น มหาวิทยาลัยลีดส์⁶⁰ มหาวิทยาลัยคาร์ดิฟฟ์⁶¹ เป็นต้น ทว่าการฝึกอบรมการแปลและล่ามเฉพาะทางเช่นนี้ หากเป็นหน่วยงานกึ่งสถาบันการศึกษา เช่น Chartered Institute of Linguists⁶² หรือ International School of Linguists⁶³ มักเป็นการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตร มีใช้หลักสูตรปริญญาซึ่งเน้นเรื่องทฤษฎีและการปฏิบัติในวงกว้าง

ในระดับคณะกรรมการยุโรป (European Commission) มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ชื่อ Knowledge Centre ทำหน้าที่ในการจัดหา นักแปล/ล่ามในการประชุมต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป โดยมีความร่วมมือกับสถานศึกษาชั้นนำในยุโรป เช่น Universitat Autònoma de Barcelona ของสเปน เพื่อร่วมมือกันพัฒนากรอบการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างวิดีโอให้ความรู้และการฝึกอบรมในหลายระดับ⁶⁴

จากตัวอย่างด้านการแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะในข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้จะมีความพยายามก่อตั้งหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับการแปล/ล่ามอยู่บ้างก็ตาม นักวิชาการชั้นนำในยุโรปที่สนใจด้านการแปลเพื่อบริการสาธารณะกับฝ่ายฝึกปฏิบัติหรือนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ยังรวมตัวกันได้ไม่ตึงนัก กล่าวคือ นักวิชาการสายการแปลพยายามอธิบายเหตุการณ์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างในบริบทของตัวผู้ขอพหุพ แต่ นักวิชาการอีกสายหนึ่งมักลงมือวิจัยไปที่ปัญหาและหาวิธีแก้ไข ผลของงานวิจัยแม้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาในเชิงมนุษยธรรม แก่ผู้ขอพหุพ แต่ก็ยังขาดการสนับสนุนด้านเครือข่ายผู้สอนการแปล/ล่าม

6. การศึกษาเกี่ยวกับการแปลกับการอพยพย้ายถิ่นในไทย (Studies on translation and migration in Thailand)

ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่รับเอาแรงงานต่างชาติมาทำงานเป็นจำนวนมาก สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน เผยข้อมูลสถานการณ์ในสถิติคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วประเทศ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 ว่า แรงงานอพยพที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมายมีจำนวนทั้งสิ้น 2,120,546 คน (ประกอบด้วยชาวเมียนมา ลาว และกัมพูชา)⁶⁵ ผู้อพยพที่มีจำนวนมากดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสาธารณะพื้นฐานอย่างเลียงมิได้

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีลักษณะคล้ายกับการศึกษาในยุโรป นักวิชาการด้านการแปลศึกษายังยึดโยงอยู่แต่เพียงการศึกษาตัวบท (และโดยมากเป็นตัวบทวรรณกรรม) ส่วนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้อพยพยังกระจุกตัวอยู่แต่ในงานของนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ (เช่น ปัญหาการบริหารแรงงานเมียนมาของผู้ประกอบการสมรรถนะทางวัฒนธรรมของพยาบาลวิชาชีพ การพัฒนาทุนมนุษย์โดยเฉพาะล่ามให้กับแรงงานข้ามชาติ การจัดบริการสุขภาพที่เหมาะสมแก่แรงงานข้ามชาติ การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น)⁶⁶ โดยมากจะพูดถึงปัญหาอันเกิดจากการไม่รู้ภาษาไทย แต่ยังไม่มี การเจาะลึกไปถึงรายละเอียดการให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม เช่น การฝึกอบรมนักแปล/ล่ามเฉพาะทางอย่างเข้มข้น การจัดทำหลักสูตรแปล/ล่ามเฉพาะทาง ในทำนองเดียวกับงานวิจัยในหมู่นักวิชาการยุโรป

ในระดับประเทศ มีความพยายามที่จะจัดทำนโยบายภาษาแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2553 แต่ยังไม่มีการให้ความสำคัญกับภาษาถิ่นอื่น ๆ เท่าที่ควร ในประเด็นนี้ Premsrirat และ Person ตั้งข้อสังเกตถึงร่างนโยบายภาษาแห่งชาติว่า มีความพยายามผลักดันให้การเรียนรู้ภาษา

แม้ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของเยาวชน โดยให้บรรจุไว้ในแบบเรียนต่าง ๆ เพื่อรองรับสิทธิในการใช้ภาษาแม่ของปัจเจกบุคคลที่พึงมีผลของความพยายามดังกล่าวช่วยผลักดันให้มีร่างนโยบายภาษาแห่งชาติข้างต้น⁶⁷ อย่างไรก็ตามร่างฉบับดังกล่าวเอ่ยถึงประเด็นที่นักวิชาการทั้งสองเสนอไว้เพียงน้อยนิด ยิ่งการแปลเพื่อผู้อพยพยังไม่มีการเอ่ยถึง

หลายปีต่อมา แม้จะมีการจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายภาษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2561-2564) อีกวาระหนึ่ง ทว่า ภาษาอื่น ๆ ที่คนไทยใช้แต่มิใช่ไทยมาตรฐานก็ยังไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร ข้ำการแปลเพื่อแรงงานอพยพก็ถูกระบุไว้เพียงผิวเผิน ร่างแผนยุทธศาสตร์ได้กล่าวถึงภาษาสำหรับ “คนต่างด้าว” ที่เข้ามาทำงานทำในไทยไว้เพียงว่า “ควรส่งเสริมให้แรงงานได้เรียนรู้ภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้วย”⁶⁸ การส่งเสริมในรูปแบบนี้ดูคล้ายจะขัดกับเจตนารมณ์ขององค์การสหประชาชาติ เรื่องสิทธิทางการใช้ภาษาแม่ของตนเพื่อเข้าถึงบริการพื้นฐานที่กล่าวไว้ข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด

กระนั้นก็ดี มีความพยายามพูดถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านภาษาดังกล่าวในเชิงการแปลศึกษา โดย Chittiphalangsri และ Techawongstien มองว่า การกดทับภาษาที่หลากหลายของคนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย เกิดขึ้นเพราะความเป็นศูนย์กลางของภาษาไทยมาตรฐานซึ่งถูกสนับสนุนโดยรัฐไทย จนทำให้ความสำคัญของภาษาถิ่นหายไป การแปลระหว่างภาษาถิ่นและภาษากลางอันเป็นปกติวิสัยในไทยก็พลอยเลือนหายไปด้วย⁶⁹ เมื่อมองในแง่นี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่า ภาษาของผู้อพยพที่เข้ามาทำงานหรือพำนักในประเทศไทยจะถูกละเลยจากรัฐไทย เพราะแม้กระทั่งความหลากหลายทางภาษาของคนที่อยู่ในรัฐชาติเดียวกันก็ยังคงถูกกดทับ จึงเป็นเหตุชวนให้คิดได้ว่า ความสำคัญของภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ส่งผลดีในเชิงเศรษฐกิจ (เหมือนดังภาษา อังกฤษ จีน หรือญี่ปุ่น) อาจเลือนหายไปจากสายตาของผู้กำหนดนโยบายระดับชาติ การสนับสนุนจากรัฐในแง่การแปลก็เป็นเช่นเดียวกับงานวิชาการ

ด้านการแปลในไทย ซึ่งเน้นไปที่การแปลตัวบท โดยเฉพาะตัวบทวรรณกรรมไทยเป็นภาษาสากล⁷⁰

ยิ่งเมื่อเอ่ยถึงการแปลหรือล่ามเพื่อบริการสาธารณะแก่ผู้อพยพในไทยยิ่งพบไม่มาก มีเพียงการแปล/ล่ามในหมู่นักลงทุน⁷¹ ซึ่งมีได้เอ่ยถึงหรือมีข้อเสนอแนะในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเช่นผู้อพยพ หรือการสื่อสารระหว่างพยาบาลกับแรงงานข้ามชาติที่ยังต้องอาศัยล่ามเป็นตัวกลาง หรือปัจจัยของล่ามชุมชนในภาคธุรกิจและบริการท่องเที่ยว⁷² แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยเพื่อจัดฝึกอบรมให้แก่ นักแปล/ล่ามเฉพาะทาง ต่างจากหลายประเทศในยุโรปที่ได้พัฒนารุดหน้าไปไกลกว่า⁷³ ในประเทศไทยไม่มีองค์กรใดที่เป็นเจ้าภาพในการพัฒนาการแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะ หรือประสานงานเพื่อการฝึกอบรมกับสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงอย่างชัดเจน มีหน่วยงานรัฐเพียงไม่กี่หน่วยงานที่จัดให้มีการฝึกอบรมล่ามเพื่อรับผิดชอบงานภายในของตนเอง เพราะมีเนื้องานที่เกี่ยวข้องกับการแปล/ล่ามโดยตรง เช่น โครงการอบรมล่ามอาสาประจำศาลของสำนักงานการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม⁷⁴ เป็นต้น หรือหากเป็นการริเริ่มมาจากหน่วยงานเอกชนก็มักเป็นการไปเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เช่น การแปลสำหรับแรงงานย้ายถิ่นตามธนาคารพาณิชย์ที่มีสาขาอยู่ใกล้กับชุมชนผู้อพยพ⁷⁵ หรือโรงพยาบาลที่พยายามสร้างเครือข่ายนักแปล/ล่ามรับจ้างสำหรับผู้ป่วยต่างชาติเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว⁷⁶ แต่ในกลุ่มศูนย์บริการเหล่านี้ บางแห่งมิได้เฉพาะเจาะจงไปยังผู้อพยพแต่อย่างใด

7. บทสรุป

บทความชิ้นนี้ได้เสนอว่า นักวิชาการด้านการแปลศึกษาในยุโรปมีความตื่นตัวเรื่องการศึกษาการแปลกับการอพยพย้ายถิ่นมากกว่าภูมิภาคอื่น เพราะมีภาษาหลากหลายอันเนื่องมาจากมีผู้อพยพย้ายถิ่นไปแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นจำนวนมาก ทว่าก็ยังเป็นการศึกษาที่

จำกัดวงอยู่แค่เรื่องตัวตนและงานเขียนของผู้อพยพ การแปลเพื่อผู้อพยพกลับไปกระจุกตัวอยู่ในงานวิจัยเฉพาะทางอื่น ๆ เช่น สาธารณสุข และการศาล ยังไม่มีการบูรณาการศาสตร์เท่าที่ควร นักวิชาการสายการแปลจึงควรหันมาให้ความสนใจด้านการแปล/ล่ามเพื่อผู้อพยพอย่างจริงจัง โดยเจาะลึกไปยังการอำนวยความสะดวกและศึกษาหนทางช่วยเหลือให้คนเหล่านี้ได้เข้าถึงบริการต่าง ๆ ด้วยภาษาแม่ที่ตนเข้าใจ ทั้งนี้อาจเป็นการผนึกกำลังกับนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ในการลงพื้นที่ปฏิบัติและหาข้อมูลจริง จึงจะสร้างผลดีในวงกว้างและก่อให้เกิด “หัวใจของการแปลศึกษาสู่การอพยพย้ายถิ่น” ที่หนักแน่นและยั่งยืน

กรณีของไทยก็คล้ายคลึงกัน การศึกษาการแปลในไทยในระดับปริญญาบัณฑิต ยังคงเน้นหนักที่แนวคิดทฤษฎีดั้งเดิมซึ่งเน้นการฝึกปฏิบัติ ยังมีได้ขยายไปยัง “การแปลศึกษาวรรณา” เท่าใดนัก และยิ่งน้อยลงจนแทบมองไม่เห็น เมื่อเจาะลึกลงไปในประเด็นที่เกี่ยวกับการแปลเพื่อบริการสาธารณะในหมู่แรงงานอพยพซึ่งเข้ามาหางานทำในไทย การศึกษาการแปลด้านนี้จึงสมควรถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาและส่งเสริมให้เกิดการศึกษาในวงกว้าง ทั้งการบริการด้านการแปล หรือแม้แต่การศึกษาการแปลตัวตนของผู้อพยพ ซึ่งนักวิชาการยุโรปได้ศึกษารุดหน้าไปไกลแล้ว

NOTES

- 1 ผู้เขียนใช้คำว่า “ยุโรป” ในเชิงภูมิศาสตร์ แม้ว่าจะมีการโต้เถียงกันในวงวิชาการว่า “อังกฤษ” เป็นส่วนหนึ่งของยุโรปหรือไม่
- 2 Jeremy Munday, *Introducing translation studies: Theories and applications* (Routledge, 2016), 7-9.
- 3 Gideon Toury, *Descriptive Translation Studies – and beyond* (John Benjamins, 1995); Itamar Even-Zohar, “The position of translated literature within the literary polysystem,” in *The Translation Studies Reader*, Lawrence Venuti, ed. (Routledge, 2004), 199–204.
- 4 Roman Jakobson, “On linguistic aspects of translation,” in *The Translation Studies Reader*, Lawrence Venuti, ed. (Routledge, 2004), 138–43.
- 5 Theo Hermans, ed., *The manipulation of literature: Studies in literary translation* (Croom Helm, 1985).
- 6 Susan Bassnett and André Lefevere, eds., *Translation, history and culture* (Pinter, 1990).
- 7 Mary Snell-Hornby, *The turns of translation studies: New paradigms or shifting viewpoints?* (John Benjamins, 2006), 164.
- 8 Lawrence Venuti, *The translator’s invisibility: A history of translation* (Routledge, 2008).
- 9 Maria Tymoczko and Edwin Gentzler, eds., *Translation and power* (University of Massachusetts Press, 2002).

- 10 Michael Cronin, *Translation and globalization* (Routledge, 2003).
- 11 Eva Hung and Judy Wakabayashi, eds., *Asian translation traditions* (St Jerome, 2005).
- 12 Jeremy Munday, *Evaluation in translation: Critical points of translator decision-making* (Routledge, 2012).
- 13 Doris Bachmann-Medick, "Introduction: The translational turn," *Translation Studies* Vol. 2, No. 1 (2009): 2-16, DOI: 10.1080/14781700802496118
- 14 Koraya Techawongstien, "The sociological Turn of Translation Studies: Concepts and applications," in *Language and intercultural communication: Theories and Applications*, Singhanat Nomnian, ed. (Printery, 2020), 220-252. (In Thai)
- 15 Nikos Papastergiadis, *The turbulence of migration: globalization, deterritorialization and hybridity* (Polity, 2000).
- 16 Homi K. Bhabha, *The location of culture*. 2nd Edition. (Routledge, 2004).
- 17 Ibid, 247.
- 18 James Clifford, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century* (Harvard University Press, 1997), 17-46.
- 19 Ibid, 182.

- 20 Ha Jin, *The writer as migrant* (University of Chicago Press, 2008).
- 21 Trinh T. Minh-ha, “Other than myself/my other self,” in *Travellers’ tales: Narratives of home and displacement*, Jon Bird, Barry Curtis, Melinda Mash, Tim Putnam, George Robertson, Lisa Tickner, eds. (Routledge, 1994), 9–26, <https://doi.org/10.4324/9780203978986>
- 22 Michael Cronin, *Translation and identity* (Routledge, 2006), 45.
- 23 Loredana Polezzi, “Translation, travel, migration,” *The Translator* Vol. 12, No. 2 (2006): 169-188, DOI: 10.1080/13556509.2006.10799214
- 24 Loredana Polezzi, “Translation and migration,” *Translation Studies* Vol. 5, No. 3 (2012): 345-356, DOI: 10.1080/14781700.2012.701943
- 25 Moira Inghilleri, *Translation and migration* (Routledge, 2017).
- 26 Ibid, 85-92.
- 27 Ibi., 156-164.
- 28 Ibid, 204.
- 29 Michał Moch, “Language, migration and globalization: French hip-hop versus Arabic diaspora hip-hop,” in *Moving texts, migrating people and minority languages*, Michał Borodo, Juliane House and Wojciech Wachowski, eds. (Springer, 2017), 41-54.

- 30 Tiziana Nannavecchia, “Retying the bonds: translation and reconciliation with the motherland/tongue in Italian-Canadian literature,” in *Moving texts, migrating people and minority languages*, Michał Borodo, Juliane House and Wojciech Wachowski, eds. (Springer, 2017), 79-94.
- 31 Ibid, 92.
- 32 Michał Borodo, “Translation and migration: children’s literature authors, translators and publishers on the move,” in *Moving texts, migrating people and minority languages*, Michał Borodo, Juliane House and Wojciech Wachowski, eds. (Springer, 2017), 152-165.
- 33 Moira Inghilleri and Loredana Pelozzi, “A Conversation about translation and Migration,” *The Journal of Intercultural Mediation and Communication* Vol. 13, (2020): 24-43. https://www.cultusjournal.com/files/Archives/Inghilleri_Polezzi.pdf
- 34 “World Migration Report 2020,” *International Organization for Migration*, https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/wmr_2020.pdf (accessed on August 20, 2020).
- 35 “International Covenant on Civil and Political Rights,” *The Office of the High Commissioner for Human Rights*, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (accessed on October 15, 2020).

- 36 Britta Schneider, *Linguistic human rights and migrant languages: a comparative analysis of migrant language education in Great Britain and Germany* (Peter Lang, 2005), 21 – 22.
- 37 Stella Jane Burch, “Regional minorities, immigrants, and migrants: the reframing of minority language rights in Europe,” (Student Scholarship Papers, Yale Law School), https://digitalcommons.law.yale.edu/student_papers/79 (accessed on October 15, 2020)
- 38 Maria Sabaté-Dalmau, Maria Rosa Garrido and Eva Codó, “Language-mediated services for migrants,” in *The Routledge Handbook of Migration and Language*, S. Canagarajah, ed. (Routledge, 2017), 558-576.
- 39 “Census 2016 Profile 7 - Migration and Diversity,” <https://www.cso.ie/en/csolatestnews/press-pages/2017/census2016profile7-migrationanddiversity> (accessed on October 15, 2020).
- 40 “Do you speak English?: A study on access to interpreter services in public social welfare offices in Ireland,” *Crosscare Information and Advocacy Services*, December 12, 2018, <https://www.migrantproject.ie/2018/12/12/do-you-speak-english> (accessed on October 15, 2020).
- 41 Ibid., 50.
- 42 Antonio Ventriglio, Ross J. Baldessarini, Salvatore Iuso, Antonella La Torre, Antonio D’Onghia, Michela La

- Salandra, Maristella Mazza and Antonello Bellomo, “Language proficiency among hospitalized immigrant in psychiatric patients in Italy,” *International Journal of Social Psychiatry* Vol. 60, No. 3 (2014): 299-303;
- Dorian Ramirez, Kirsten G. Engel, and Tricia S. Tang, “Language interpreter utilization in the emergency department setting: a clinical review,” *Journal of health care for the poor and underserved* Vol. 19, No. 2 (2008): 352-362.
- 43 Jennifer Harris, “‘All doors are closed to us’: A social model analysis of the experiences of disabled refugees and asylum seekers in Britain,” *Disability & Society* Vol. 18, No. 4 (2003): 395–410; David Palmer, “Imperfect prescription: Mental health perceptions, experiences and challenges faced by the Somali community in the London borough of Camden and service responses to them,” *Primary Care Mental Health* Vol. 4, No. 1 (2006): 45–56.
- 44 Fabienne N. Jaeger, Nicole Pellaud, Bénédicte Laville and Pierre Klauser, “The migration-related language barrier and professional interpreter use in primary health care in Switzerland,” *BMC Health Services Research* Vol. 19, No. 1 (2019), DOI:10.1186/s12913-019-4164-4
- 45 Christina Lundin, Emina Hadziabdic and Katarina Hjelm, “Language interpretation conditions and boundaries in multilingual and multicultural emergency health-

- care,” *BMC Int Health Hum Rights* Vol. 18, No.1 (2018), <https://doi.org/10.1186/s12914-018-0157-3>
- 46 Emina Hadziabdic and Katarina Hjelm, “Register-based study concerning the problematic situation of using interpreting service in a region in Sweden,” *BMC Health Services Research* Vol. 19, No.1 (2019), <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4619-7>
- 47 James Brannan, The Case law of the European Court of Human Rights on language assistance in criminal proceedings, *eulita*, https://eulita.eu/wp-content/uploads/files/ECHR%20Language_assistance_case-law_summaries.pdf (accessed on October 15, 2020)
- 48 Jan Blommaert, “Language, asylum, and the national order,” *Current Anthropology* Vol. 50, No. 4 (2009): 415-441. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/600131>
- 49 Karolina Nartowska, “The role of the court interpreter: a powerless or powerful participant in criminal proceedings?,” *Interpreters Newsletter* Vol. 20, No. 20 (2015): 9-32; Martina Bajčić and Katja Dobrić Basanež, *Towards the Professionalization of Legal Translators and Court Interpreters in the EU* (Cambridge Scholars Publishing, 2016), 2-3.
- 50 “Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms,” *The European Convention of Human Rights*, <https://www.echr.coe.int/docu->

ments/convention_eng.pdf (accessed on October 15, 2020).

- 51 Ludmila Stern, “Courtroom interpreting,” in *The Oxford Handbook of Translation Studies*, Kirsten Malmkjær and Kevin Windle, ed. (Oxford University Press, 2012).
- 52 “About the ÖVGd,” *Austrian Association of sworn and court-certified interpreters*, <https://www.gerichtsdolmetscher.at/Menu/OEVGD/Allgemeines> (accessed on August 20, 2020). (in German)
- 53 Dominika Krysztofowicz and Zofia Krupienicz, “Community interpreting in Poland: Formal legislation, role and opportunities,” *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication* Vol. 5 (2016): 84-93.
- 54 งานประเพณีในยุคแรก เช่น Janet Fraser, “Public accounts: using verbal protocols to investigate community translation,” *Applied Linguistics* Vol. 14, No. 4 (1993): 325–343; Helge Nishka, “Community interpreter training: past, present, future,” in *Interpreting in the 21st century: challenges and opportunities*, Giuliana Garzone and Maurizio Viezzi, eds. (John Benjamins, 2002), 133–44.
- 55 Mustapha Taibi, “Public service translation,” in *The Oxford Handbook of Translation Studies*, Kirsten Malmkjær and Kevin Windle, eds. (Oxford University Press, 2012), DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199239306.013.0016

- 56 National Accreditation Authority for Translators and Interpreters, <https://www.naati.com.au/about-us> (accessed on August 20, 2020).
- 57 Mustapha Taibi, “Public service translation.”
- 58 “Important legal information for refugees seeking asylum in Spain,” *The Rights in Exile Programme*, <http://www.refugeelegalaidinformation.org/spain-pro-bono-directory> (accessed on August 20, 2020).
- 59 “About US,” *National Register of Public Service Interpreters*, <https://www.nrpsi.org.uk/about-us.html> (accessed on August 20, 2020).
- 60 โปรตุเก “Business and Public Service Interpreting and Translation Studies MA,” *University of Leeds*, <https://courses.leeds.ac.uk/i409/business-and-public-service-interpreting-and-translation-studies-ma>
- 61 โปรตุเก “Public Service Interpreting - Health,” *Cardiff University*, <https://www.cardiff.ac.uk/part-time-courses-for-adults/courses/view/public-service-interpreting-health>
- 62 “CIOL Qualifications Level 6 Diploma in Police Interpreting (DPI),” *Chartered Institute of Linguists*, <https://www.ciol.org.uk/dpi> (accessed on August 20, 2020).
- 63 “ISL Level 6 Diploma in Community Interpreting (DCI),” *International School of Linguists*, <https://www>.

islinguists.com/course/isl-level-6-dci (accessed on August 20, 2020).

- 64 “Knowledge Centre on Interpretation,” *European Commission*, <https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation> ; EXPANDING PROFESSIONAL BORDERS: Public Service Interpreting and the Challenges of the New Millennium,” *Departament de Traducció i d’Interpretació i d’Estudis de l’Àsia Oriental, Universitat Autònoma de Barcelona*, <https://pagines.uab.cat/expandingpsi> (accessed on August 20, 2020).
- 65 “The foreign-born employment rate in December 2019,” *Foreign workers Administration Office, Department of Employment, Ministry of Labours*, https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/c33cea75dc3c81eb7497c3eb809327e9.pdf (accessed on April 3, 2020). (in Thai)
- 66 Nikhom Muenchan, Ratanaporn Awiphan and Sasitorn Chaiprasit, “Accessibility to Health Care Service of Migrant Workers, and Health Care Service of Network Hospital Personal: A Case Study in Chiang Mai Province,” *FEU Academic Review* Vol.12, No.3 (2018): 176-192. (in Thai); Kittiya Faijaroen, Soisuda Kesornthong, and Twisuk Punpeng, “The study of health problems and appropriate health services for Myanmar migrant workers: a case study of an enamelware factory in Nonthaburi Province,” *Disease Control Journal* Vol.

- 45 No.3 (2019): 270-280. (in Thai) ; Sophana Srichampa, “Language: Human Capital Empowerment for Migrant Workers in the ASEAN Multicultural Society,” *Journal of Language and Linguistics* Vol. 37, No.2 (2019): 82-112. (in Thai); Yosita Jaradrattanapaiboon, Laddawan Daengthern and Taweesak Siripornpibul, “Factors Influencing Cultural Competency of Professional Nurses in Phrae Hospital,” *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal* Vol.12 No.1 (2020): 180-194. (in Thai); Napaporn Pamorn and Pacharee Tantivipawin, “Burmese labors management of Thai entrepreneurs in Samut-Sakhon province,” *Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences* Vol.6, NO.1 (2020): 17 -27. (in Thai)
- 67 Suwilai Premsrirat and Kirk R. Person, “Education in Thailand’s ethnic languages: Reflections on a decade of mother tongue-based multilingual education policy and practice,” in *Education in Thailand: An Old Elephant in Search of a New Mahout*, Gerald W. Fry, ed. (Springer, 2018), 393-408.
- 68 “The National Language Policy Strategic Plan 2018 -2021,” *Committee to Develop the National Language Policy Strategic Plan, The Royal Institute*, 71, <https://www.orst.go.th/pdfs/web/viewer.html?file=/FILE-ROOM\CABROYINWEB\DRAWER002\GENERAL\DATA0001\00001277.PDF> (accessed on October 15, 2020). (in Thai)

- 69 Phrae Chittiphalangsri and Koraya Techawongstien, “One Siam: the politics of singularity and the landscape of translation in Thai language policies,” (Presentation, The Eighth IATIS Regional Workshop “Of Peninsula and Archipelago: the landscape of translation in Southeast Asia,” *Chalermprakit Center of Translation and Interpretation, Chulalongkorn University, Thailand*, August 31, 2019).
- 70 Koraya Techawongstien, “Characteristics, roles and functions of English translation of politically and socially committed Thai literature,” *Journal of Language and Culture* Vol. 36, No. 2 (2017): 7-28.
- 71 Kazuharu Yamamoto, “Towards deployment of Public Service Interpreting and Translation in Thailand: The Japan case from comparative perspective,” *Kasetsart Journal of Social Sciences* Vol. 20 (2019): 303-310.
- 72 Narumon Wongduan, “Intercultural Communication competence in Health Care Service for Migrant Workers” (master’s thesis, Mahidol University, 2015) (in Thai); Thanomnuan O’ Charoen and Tongtip Poonlarp, “Community interpreters: A survey of needs and expectations in the Thai context,” in *Translation and interpretation in a multilingual context*, Thanomnuan O’ Charoen and Tongtip Poonlarp, eds. (Chulalongkorn University, 2011), 175–187. (in Thai)
- 73 ยกตัวอย่างการศึกษาการฝึกอบรมนักแปล/ล่ามของยุโรป เช่น การใช้คลังศัพท์ช่วยแปลเอกสารทางการแพทย์ (M. M. Sánchez

- Ramos, “Community healthcare translator training and ad hoc corpora,” *Current Trends in Translation Teaching and Learning E* Vol. 3 (2016): 119–139), การใช้เครื่องมือช่วยแปลในการฝึกนักแปล/ล่ามในงานศาล (María Del Mar Sánchez Ramos and Francisco J. Vigier Moreno, “Using corpus management tools in public service translator training: an example of its application in the translation of judgments,” in *New perspectives on teaching and working with languages in the digital era*, Antonio Pareja-Lora, Cristina Calle-Martínez and Pilar Rodríguez-Arancón, eds. (Research-publishing.net, 2016), 375-384), การรวบรวมปัญหาจากการฝึกอบรมนักแปล/ล่ามเพื่อบริการสาธารณะ (Valero-Garcés, Carmen, “Training public service interpreters and translators: facing challenges,” *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law* Vol. 71 (2019): 88-105) เป็นต้น
- 74 “Standby Court Interpreter Program 2019,” *Office of International Affairs, Court of Justice*, <https://oia.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/120785> (accessed on October 15, 2020). (in Thai)
- 75 “KBank reaches out to Myanmar in support of Thai businesses, a move towards being an excellent Asian Bank,” *Manager Daily*, January 9, 2013, 20 (in Thai); “KTB has set up ATM machines with the Burmese language and Braille,” *Stockwave*, December 29, 2011, 35. (in Thai)

- 76 ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์ผู้ป่วยนานาชาติ โรงพยาบาลบางปะกอก, https://www.bangpakokhospital.com/international_service; ศูนย์บริการชาวต่างชาติ โรงพยาบาลสมุทรสาคร, <https://pr.moph.go.th/index.php?url=pr/detail/2/03/116901>; “the Public Health Ministry established Migrant Health Centres in hospitals,” *Bangkokbiznews*, June 14, 2019, <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/837874> (Last accessed on October 15, 2020). (In Thai)

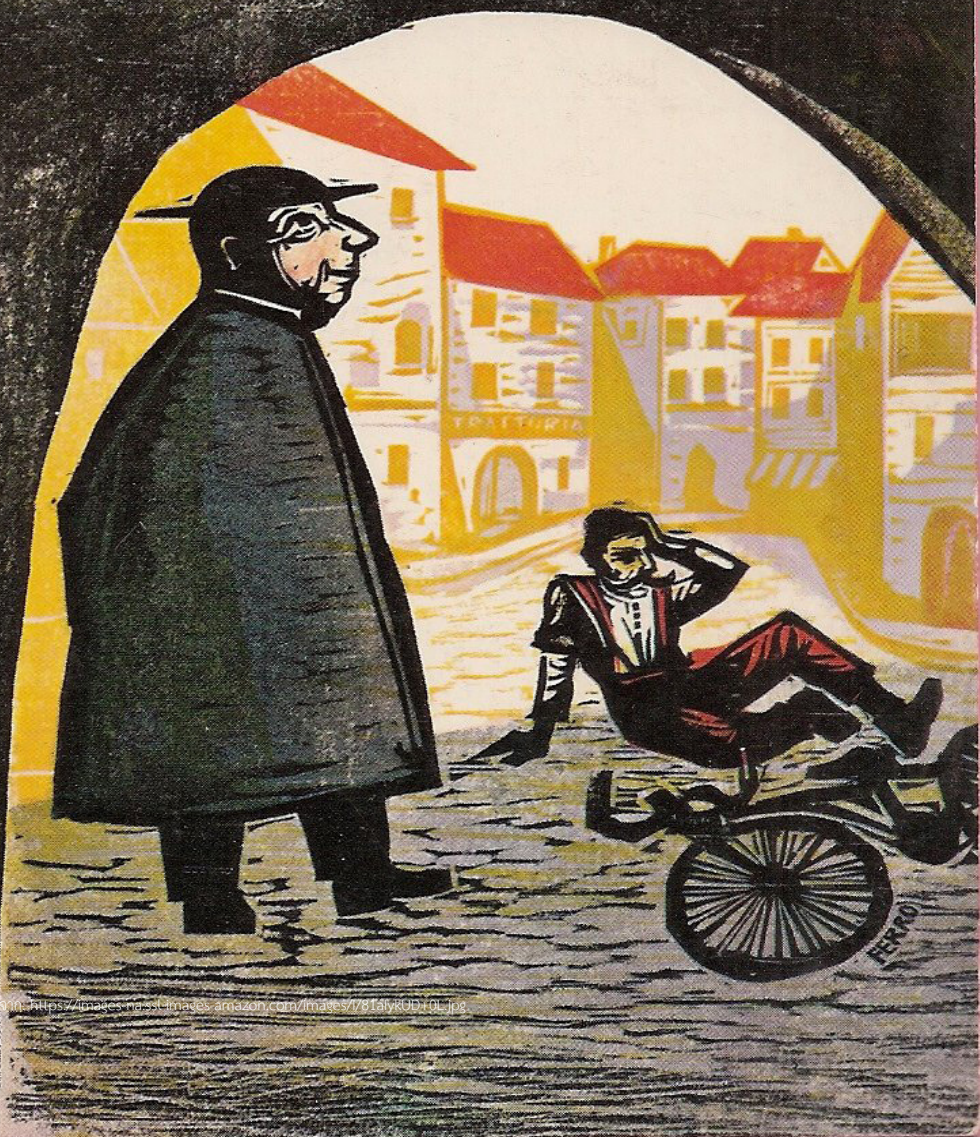
50c

50113

The Little World of **DON CAMILLO**

The hilarious story of a warmhearted Italian
priest, written and illustrated by
GIOVANNI GUARESCHI

The
Complete
Book
POCKET
BOOKS
INC.

<https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/81yR0D7OL.jpg>

Received: January 11, 2021

Revised: January 24, 2021

Accepted: January 25, 2021

อิทธิพลของโลกใบเล็กของ ดอน คามีลโล ที่มีต่อ ไฟแดง: การเปรียบเทียบนวนิยายทั้งสอง

*The Influence of Mondo Piccolo “Don Camillo”
on Red Bamboo: A Comparative Study*

วิลาสินี ฝ่งยงค์*

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Wilasinee Faengyong

Faculty of Arts, Chulalongkorn University

* อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Lecturer at Faculty of Arts, Chulalongkorn University

E-mail: Wilasinee.F@chula.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมอิตาลีในเรื่อง *โลกใบเล็กของดอน คามิลโล* (Mondo Piccolo “Don Camillo”) ของโจวันนีโน กวาเรสกี (Giovannino Guareschi) ต่อนวนิยายไทยเรื่อง *ไม้แดง* ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งมีเค้าโครงเรื่องคล้ายคลึงกันจากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมสามารถส่งอิทธิพลข้ามชาติ ข้ามภาษา และข้ามวัฒนธรรมได้ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้วรรณกรรมทั้งสองเรื่องดังกล่าวจะเสนอแก่นเรื่องต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในเชิงเสียดสีเหมือนกัน แต่ด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม ศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะของทั้งสังคมไทยและสังคมอิตาลี รวมทั้งบรรยากาศทางการเมืองที่แตกต่างกันก็ทำให้การรับเอาอิทธิพลวรรณกรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยนั้นต้องผ่านการคัดเลือกและการปรับเปลี่ยนเนื้อเรื่องและตัวละครให้เหมาะสมกับสภาพสังคม วิสัยและรสนิยมของผู้อ่าน นอกจากนี้ การปรับแก้ดังกล่าวยังสามารถแสดงให้เห็นทรรศนะส่วนตัวของผู้ประพันธ์ต่อสังคมและการเมืองที่ปรากฏผ่านตัวบทนวนิยายไปพร้อมกันด้วย

คำสำคัญ: นวนิยายการเมือง, การต่อต้านคอมมิวนิสต์, การเสียดสี, โลกใบเล็กของดอน คามิลโล, ไม้แดง

Abstract

This research paper aims to study the influence of *Mondo Piccolo* “*Don Camillo*” by Giovannino Guareschi on the Thai novel *Red Bamboo*, one of M.R.Kukrit Pramoj’s masterpieces. The study reveals that literature can have an influence across countries, languages and cultures. Although both literary works satirically depict an anti-communism story, the unique social context, culture, and religion in Thai society and Italian society, as well as the different political climate makes the adaptation of foreign literature into Thailand a process of selection and modification of plot and characters in order to fit the social context, and audience’s nature and taste. In addition, such modifications can also demonstrate the author’s personal views on society and politics through his literary work.

Keywords: political novel, anti-communism, satire, *Mondo Piccolo* “*Don Camillo*”, *Red Bamboo*

1. บทนำ

นวนิยายเสียดสีการเมืองที่มีแนวคิดต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เรื่อง *ไม้แดง* เป็นผลงานวรรณกรรมชิ้นเอกเรื่องหนึ่งของศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศถึง 9 ภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เวียดนาม และพม่า เป็นต้น ทั้งยังเคยนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์อยู่หลายครั้ง¹ นอกจากจะเป็นหนังสือที่สร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้อ่านแล้ว *ไม้แดง* ยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมต่างประเทศอย่างผลงานเรื่องชื่อของนักประพันธ์ชาวอิตาลีเยน โจวันนีโน กวาเรสกี (Giovannino Guareschi) เรื่อง *โลกใบเล็กของคน คามิลโล* (Mondo Piccolo “Don Camillo”) ที่สามารถข้ามภาษาและข้ามวัฒนธรรมมาสอดคล้องกันได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนและดัดแปลงให้กลมกลืนเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้ตรงรสนิยมของผู้อ่าน ทั้งยังแฝงวัตถุประสงค์ที่เผยให้เห็นทรรศนะส่วนตัวของผู้เขียนภายใต้การปะทะของแนวคิดดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคมกับแนวคิดใหม่ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศอย่างลัทธิคอมมิวนิสต์ ในช่วงเวลาที่นวนิยายเรื่องนี้ประพันธ์ขึ้นมา

2. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับโจวันนีโน กวาเรสกี: ปราชญ์แห่งสยามกับนักเล่าเรื่องจบจบแห่งแม่น้ำโป

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นปราชญ์คนสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทยที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เป็นท่านแรกพ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2552 ได้รับการประกาศยกย่องจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลสำคัญ

ของโลกในสี่สาขา ได้แก่ การศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ประจำปี พ.ศ. 2553-2554 ซึ่งเป็นปีที่มีการเฉลิมฉลองวาระครบรอบ 100 ปีแห่งชาตกาลอีกด้วย การเชิดชูเกียรติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าท่านได้มีความรอบรู้เฉพาะเพียงด้านใดด้านหนึ่งหรือสาขาใดสาขาหนึ่งเท่านั้น ปราชญ์เมธีแห่งสยามผู้นี้เคยเป็นทั้งนายธนาคาร อาจารย์ นักพูด นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักการเมือง ศิลปิน และอื่น ๆ อีกมากมาย คุณูปการด้านหนึ่งที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์สร้างไว้ให้ชนรุ่นหลังคือผลงานด้านวรรณศิลป์ของท่านซึ่งมีความหลากหลายทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี บทละครเวที หนังสือแปล และอีกมากมายที่ยังคงได้รับความนิยมมาจวบจนทุกวันนี้

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เกิดเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2454 ที่อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นบุตรชายคนเล็กของพลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ กับหม่อมแดง บุณนาค จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย จากนั้นได้เข้าศึกษาระดับชั้นมัธยมที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ก่อนจะเดินทางไปศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษาที่ประเทศอังกฤษ²

หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และการเมืองการปกครอง (PPE) จากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ท่านก็เดินทางกลับสู่ประเทศไทย และเริ่มต้นชีวิตการทำงานด้วยการรับราชการที่กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง จากนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จึงลาออกจากราชการไปเป็นผู้ช่วยสมุหบัญชี ณ สำนักงานกลางของธนาคารสยามกัมมาจล ต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้รับตำแหน่งผู้จัดการธนาคารสาขาลำปางแทนชาวอังกฤษ และมีชื่อเสียงว่าเป็นคนไทยคนแรกที่ได้เป็นผู้จัดการธนาคาร³ ต่อมา พ.ศ. 2486 หลังจากท่านกลับจากการไปร่วมรบในสงครามมหาเอเชียบูรพา ท่านและสุวิซ พันธ์เศรษฐ์ สอ เศรษฐบุตร และโชติ คุ่มพันธ์ ได้ร่วมกันก่อตั้งหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษชื่อ “*Liberty*”⁴ แล้วก็เริ่มทำงาน

ประจำที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และในขณะเดียวกันนั้น ท่านก็ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้เข้าสู่วงการการเมืองครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2488 โดยก่อตั้งพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทย ชื่อ “พรรคก้าวหน้า” และร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ในปีต่อมา พร้อมการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ “เกียรติศักดิ์” ซึ่งเป็นงานต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงที่ยังทำงานด้านการเมืองอยู่ จนกระทั่งพ.ศ. 2492 ท่านก็ได้ยุติบทบาททางการเมืองเพื่อประท้วงการลงมติให้ขึ้นเงินเดือนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่มีเหตุอันควร ในพ.ศ. 2493 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ และนายสละ ลิขิตกุล ได้ร่วมกันก่อตั้งหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ”⁵ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยต่อต้านลัทธิเผด็จการ และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ ท่านได้สร้างสีสันและความแปลกใหม่ให้แก่วงการหนังสือพิมพ์ไทย ด้วยการสื่อสารโต้ตอบกับผู้อ่านในคอลัมน์ “ปัญหาประจำวัน” ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีมาก นอกจากนี้ ท่านยังประพันธ์สัปดาห์ล้อการเมืองและเสียดสีสังคม รวมถึงเขียนบทวิจารณ์ บทความ และนวนิยายหลายเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับความนิยมนอย่างมากจนทำให้เกิดการรวมเล่มขึ้นในเวลาต่อมา อาทิ *สามก๊กฉบับนายทุน ตอน โจโฉ นายกฯ ตลอดกาล, สีแผ่นดิน (Four Reigns)*⁶, *หลายชีวิต (Many Lives)*, *ไม้แดง (Red Bamboo)* และอื่น ๆ อีกมากมาย

ต่อมา พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ออกกฎอัยการศึก ลิดรอนสิทธิการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ไม่เว้นแต่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์หาได้เกรงกลัวไม่ ท่านตอบโต้คำสั่งดังกล่าวด้วยการรายงานข่าวที่ไม่มีแก่นสาร แต่งเรื่องขบขันเพื่อล้อเลียน ประชดประชันรัฐบาล อย่างไรก็ดี พ.ศ. 2500 ท่านถูกฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ เพราะไปเรียกทูตอเมริกันว่า “ก๊วยมะริกัน” ต่อมาพ.ศ. 2516 ท่านก็ได้หวนกลับสู่เวทีการเมืองอีกครั้ง

และได้ก่อตั้งพรรคกิจสังคม พ.ศ. 2517 อนึ่ง การกลับมาเล่นการเมืองในครั้งนี้ทำให้ท่านได้ขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมือง คือการเป็นนายกรัฐมนตรี' คนที่ 13 ของประเทศไทยในปีต่อมา แม้ว่าส.ส. พรรคกิจสังคมของท่านในสภาจะมีเพียง 18 เสียงเท่านั้น แต่หลังจากดำรงตำแหน่งนายกฯ ได้เพียง 10 เดือน (พ.ศ. 2518-2519) ท่านก็ยุบสภาและประกาศเลิกเล่นการเมืองโดยถาวรในพ.ศ. 2534

จากนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กลับมาทำงานด้านการเขียนหนังสืออย่างจริงจังอีกครั้งในช่วงบั้นปลายชีวิต โดยเขียนคอลัมน์ประจำให้กับ **“สยามรัฐ”** และยังคงมีผลงานรวมเล่มออกมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ **โครงการกระดูกในตู้** และ **กาเหว่าที่บางพลอง** ก่อนที่ท่านจะถึงแก่กรรมด้วยโรคชราเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2538 รวมอายุได้ 84 ปี

ไผ่แดง เป็นผลงานเล่มหนึ่งของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงวรรณกรรมไทย และผู้อ่านนิยมชมชอบจนมีฉบับพิมพ์ซ้ำมากกว่าสิบครั้ง แปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ทั้งยังดัดแปลงเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หลายครั้ง จนตัวละครเอกคือ สมภารกร่าง นายแก้ว รวมถึงองค์พระประธานพุทไธ้ เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของสาธารณชนในวงกว้าง ถ้าประเทศไทยมีสมภารกร่าง นายแก้ว และองค์พระประธานพุทไธ้ ประเทศอิตาลีก็มี ดอน คามิลโล เป็ปโปเน และพระผู้เป็นเจ้าพุทไธ้ ซึ่งเป็นตัวละครที่อาจเรียกว่าเป็น “คู่เหมือน” (homologous) ของตัวละครไทยทั้งสามที่กล่าวถึงนี้ได้เช่นกัน และผู้ที่ให้กำเนิดตัวละครซึ่งสร้างความประทับใจและเป็นที่จดจำของคนทั่วโลกก็คือ โจวันนีโน กวาเรสกี (Giovannino Guareschi) นักเล่าเรื่องขบขัน นักวาดการ์ตูนเสียดสี นักหนังสือพิมพ์ ที่นับเป็นตำนานที่ยังมีการเล่าขานและยกย่องจนถึงทุกวันนี้⁸

โจวันนีโน โอลิเวโร จูเซ็ปเป กวาเรสกี (Giovannino Olivero Giuseppe Guareschi) เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1908 (พ.ศ. 2451) ณ เมืองฟอนตานาเลเลติ ร็อกกาเปียงกา (Fontanelle di Roccabianca)

ใกล้ ๆ กับเมืองปาร์มา (Parma) พ่อของเขาเป็นเจ้าของร้านขายและซ่อมจักรยาน จักรเย็บผ้า และเครื่องมือการเกษตร ส่วนแม่เป็นครูสอนชั้นประถม เขาเป็นเด็กที่ความสุขคนหนึ่ง เพราะได้ใกล้ชิดและได้รับความรักจากคุณยาย แต่แล้วเมื่อกิจการของพ่อประสบความล้มเหลว ความตึงเครียดจึงเกิดขึ้นในครอบครัวของกวาเรสกี รายได้ทางเดียวมาจากการสอนของแม่ที่มีอยู่น้อยนิด ข้าวของในบ้านค่อย ๆ ถูกยึดไปทีละชิ้น ไม่เว้นแม้แต่เตียงนอนของเขาที่ยังถูกนำไปจำนำ ในค.ศ. 1914 (พ.ศ. 2457) ครอบครัวของเขาย้ายไปอยู่เมืองปาร์มา และกวาเรสกีก็เริ่มการเรียนที่นั่น ในช่วงชั้นประถมกวาเรสกีเรียนได้ในระดับที่พอใช้ได้ แต่พอขึ้นชั้นมัธยมต้น การเรียนของเขาก็ตกลงเพราะติดเล่นมากเกินไป เขาจึงต้องเรียนซ้ำชั้นหนึ่งปี กวาเรสกีกล่าวว่า การเล่นมีผลอย่างมากต่อภาวะอารมณ์ของเด็ก เขาจึงไม่ชอบการเรียนและเบื่อทุกครั้งเมื่อต้องทำการบ้านทุกวันอาทิตย์ ในค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) พ่อแม่ของเขาส่งเขาไปเรียนที่โรงเรียนประจำ และที่นั่นเองเขาได้เรียนกับเซซาเร ซาวัตตินิ (Cesare Zavattini)⁹ อาจารย์ที่ช่วยบ่มเพาะศาสตร์ด้านอารมณ์ขึ้นให้กับเขา ในค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) กวาเรสกีเริ่มทำงานหารายได้พิเศษ เช่น การวาดโปสเตอร์ และพิสูจน์อักษรในบทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย เขาก็เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยปาร์มา แต่เนื่องจากเขาสนุกและอุทิศเวลาส่วนใหญ่ให้การทำงานมากไป กวาเรสกีจึงไม่ประสบความสำเร็จด้านการเรียน แต่ประสบความสำเร็จอย่างมากในอาชีพการงาน เขาได้เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *คอร์ริเอเร เอมิเลียโน (Corriere emiliano)* ได้เขียนบทความ บทกวี วาดการ์ตูน บรรณพิลาส (vignette) ให้กับหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ ต่อมา เขาได้พบกับเอนเนีย (Ennia) และได้แต่งงานกันในค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2483) อนึ่ง หนึ่งเดือนก่อนที่กวาเรสกีจะถูกปลดจากการเป็นทหาร ในค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ซาวัตตินิแนะนำให้เขาได้รู้จักกับอังเจโล ริซซอลิ (Angelo Rizzoli) ซึ่งได้รับเขาเข้าทำงานกับ *อิล แบร์ตอลโด (Il Bertoldo)* หนังสือพิมพ์

รายสัปดาห์แนวเสียดสียั่วล้อ กล่าวได้ว่า งานนี้นอกจากจะทำให้ฐานะทางการเงินของกวาเรสกิมั่นคงแล้ว ยังสร้างชื่อเสียงในวงการหนังสือพิมพ์ให้เขาอีกด้วย แม้ว่ากวาเรสกิจะมีอิสระในการเขียนบทความและการวาดภาพประกอบก็จริง แต่รัฐบาลฟาสซิสต์ของมูสโสลินีหาได้ปล่อยให้หนังสือพิมพ์มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระไม่ หลายต่อหลายครั้งที่งานของกวาเรสกิ ถูกกระทรวงวัฒนธรรมประชานิยม (Ministero di Cultura Popolare - MinCulPop) ตรวจสอบพิจารณา ก่อนตีพิมพ์ (censorship) และยังส่งจดหมายเตือนมิให้กวาเรสกิแสดงข้อความหรือภาพใด ๆ ที่สื่อถึงรัฐบาลในหนังสือพิมพ์เด็ดขาด และเพื่อเป็นการตอบโต้การลิดรอนสิทธิในการนำเสนอข้อมูล กวาเรสกิได้ใช้วิธีการเดียวกันกับม.ร.ว. คึกฤทธิ์ นั่นคือ การแต่งเรื่องขึ้นและนำเสนอเป็นข่าวออกไป ต่อมาในค.ศ. 1941 (พ.ศ. 2484) กวาเรสกิได้ตีพิมพ์งานเขียนเล่มแรกของเขาชื่อว่า *การค้นพบมิลาน (La scoperta di Milano)* กับสำนักพิมพ์ริซซอลิ และอีก 7 เดือนต่อมา นวนิยายเรื่อง *โชคชะตาที่เรียกว่าโคลติลเด (Il destino si chiama Clotilde)* ก็ปรากฏสู่สายตาของผู้อ่าน

ในคืนวันหนึ่ง ด้วยฤทธิ์สุราที่ดื่มมากเกินไป ส่งผลให้โชคชะตาของกวาเรสกิพลิกผันไปอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ เขาถูกเจ้าหน้าที่จับกุมข้อหาพุดหมิ่นประมาทรัฐบาล แต่ด้วยการช่วยเหลือของอังเจโล ริซซอลิ กวาเรสกิจึงไม่ได้ถูกส่งเข้าห้องขัง แต่ได้รับโทษให้ไปปฏิบัติงานที่กองพันทหารปืนใหญ่ที่เมืองอเลสซานเดรีย (Alessandria) ซึ่งหลังจากนั้นเขาก็ถูกส่งตัวต่อไปยังค่ายกักกันที่โปแลนด์และเยอรมนี

ในขณะที่เขาถูกจองจำเป็นนักโทษในค่ายกักกันนั้น ร่างกายเขาอาจไร้อิสรภาพ แต่จิตวิญญาณของเขาได้โบยบินอย่างอิสระ เขาได้เรียนรู้และตระหนักถึงมโนธรรม (conscience) และได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่อง “หน้าที่หลักของมโนธรรม ซึ่งเป็นของขวัญอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าเป็นเจ้าทรงประทานให้มวลมนุษย์”¹⁰ เขาได้พินิจภายในได้ทบทวนความคิดและความรู้สึกของตัวเอง (introspection) จนเกิด

ปัญญาและได้ประจักษ์แจ้งว่า ความรักของพระผู้เป็นเจ้าเป็นดังแสงสว่างที่ชี้แนะให้เขารู้จักรักและให้อภัย เหมือนกับคำแนะนำทั้งหลายที่พระผู้เป็นเจ้าในโบสถ์ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ดอน คามิลโล

หลังจากได้รับการปล่อยตัวจากค่ายกักกัน กวาเรสกีก็ได้กลับมาที่อิตาลี และได้เริ่มทำงานที่เขารักอีกครั้ง กล่าวคือ อังเจโล ริชชอลิ ว่าจ้างให้เขาก่อตั้งนิตยสารรายสัปดาห์แนวเสียดสียั่วล้อ ชื่อ *คันดิโด (Candido)* เฉกเช่น *สยามรัฐ* ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กวาเรสกีเองก็ใช้ *คันดิโด* เป็นสื่อกลางการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์¹¹ เขามีความผูกพันและมีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์อย่างที่สุด กวาเรสกียอมถูกจับส่งไปที่ค่ายกักกันที่โปแลนด์ เนื่องจากเขาปฏิเสธที่จะกล่าวคำสาบานเพื่อแสดงความภักดีต่อฮิตเลอร์ (Hitler) และมุสโสลินี (Mussolini) แต่เขากลับถวายสัตย์ปฏิญาณต่อกษัตริย์วิตตอริโอ เอมานูเอเลที่ 3 (Vittorio Emanuele III) แทน นอกจากนี้ ความภักดีของกวาเรสกีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ยังปรากฏให้ทุกคนได้ประจักษ์อีกครั้งในวาระสุดท้ายของเขา กล่าวคือ มีการคลุมหีบศพที่ไว้วิญญาณของเขาด้วยธงที่มีตราประจำราชวงศ์ซาวอย (Savoird coat of arms) ประทับไว้อย่างชัดเจน

อนึ่ง กวาเรสกีได้แสดงจุดยืนของตัวเองว่าตนต่อต้านปัญญาชน (anti-intellectual) และไม่เห็นด้วยกับแนวคิดการต่อต้านฝ่ายศาสนจักร (anti-clerical) และลัทธิมากซ์ (Marxism)¹² นอกจากนี้ เขายังแสดงความเกลียดชังระบอบคอมมิวนิสต์¹³ ผ่านการตุนล้อเลียนของเขาอย่างเปิดเผย ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อว่า “สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ยอมปฏิบัติตามความต้องการของผู้นำและมวลชนอย่างไม่ลืมหูลืมตา โดยปฏิเสธสิทธิในการคิดด้วยตนเองในฐานะปัจเจกบุคคล ทั้ง ๆ ที่ลัทธิดังกล่าวเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานให้แก่มวลมนุษย์”¹⁴

ในค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ประมาณสองวันก่อนวันคริสต์มาส ดอน คามิลโล เป็ปโปเน และพระผู้เป็นเจ้าพูดได้ ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นจาก

จินตนาการและการสร้างสรรค์ของกวาเรสกีในนิยายสาร *คันติโด* และพื้นที่ที่เรื่อง *โลกใบเล็ก* บทแรกได้ปรากฏบนหน้ากระดาษ ผู้อ่านต่างก็ติดอกติดใจและเรียกร้องให้กวาเรสกีลงบทต่อไปโดยเร็ว แม้ว่าทุกคนจะรู้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ผู้อ่านหาใส่ใจในเนื้อหาที่แสดงความขัดแย้งทางการเมืองไม่ เนื่องจากกวาเรสกีได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครได้อย่างสนุกสนานและน่าเอ็นดู ผ่านภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน แต่จับใจผู้อ่านจนไม่อาจถอนสายตาจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนโลกใบเล็กใบนั้นได้

โลกใบเล็กของดอน คามิลโล สามารถครองใจผู้อ่านได้อย่างอยู่หมัด นอกจากการขายได้หลายล้านเล่ม ยังได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศเกือบจะทุกภาษาในโลก ยกเว้นในจีนและแอลบาเนีย¹⁵ นอกจากนี้ ยังถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์อีก 5 เรื่อง ซึ่งก็ได้รับความนิยมไม่น้อยเลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จและความยึดมั่นในอุดมการณ์และศรัทธาในความถูกต้องยุติธรรม กวาเรสกียังคงใช้ปากกาของเขาเป็นอาวุธในการโจมตีการทำงานของรัฐบาลและกล้าประณามทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามโดยไม่เกรงกลัวว่าภัยจะมาถึงตัว¹⁶

หลังจากได้เข้าไปใช้ชีวิตในคุกที่เขาคุ้นเคย เนื่องจากถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดในข้อหาหมิ่นประมาท (defamation) เขาและครอบครัวก็ย้ายไปอยู่ที่เมืองรอนโคเล (Roncole) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของจูเซ็ปเป เวร์ดี (Giuseppe Verdi) คีตกวีผู้ยิ่งใหญ่ กวาเรสกีได้ซื้อบ้านหลังหนึ่งและเปิดบาร์เล็ก ๆ ซึ่งต่อมาอัลแบร์โต (Alberto) บุตรชายของเขา ก็ขยายพื้นที่ให้ใหญ่ขึ้นและเปิดกิจการเป็นร้านอาหารในเวลาต่อมา ปัจจุบัน บ้านและร้านอาหารดังกล่าว ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บรวบรวมและแสดงผลงานทั้งหมดของกวาเรสกีโดยตั้งชื่อว่า *คลับ เดย์ เวนติเตร* (Club dei Ventitré) โดยมีอัลแบร์โตและคาร์ลอตตา (Carlotta) บุตรชายและบุตรสาว¹⁷ เป็นผู้ดูแลและเผยแพร่ผลงานของผู้เป็นบิดาให้ผู้ที่สนใจได้ชื่นชมและศึกษาต่อไป

แม่โรว์หัวใจจะพรากบิดาของพวกเขาไปเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) ด้วยวัยเพียง 60 ปี แต่ผลงานอันทรงคุณค่าของนักเล่าเรื่องขบขันแห่งแม่น้ำโปผู้นี้ จะยังคงอยู่ในหัวใจของผู้อ่านทั่วโลกไม่รู้ลืม

3. ไข่แดงกับโลกใบเล็กของคน คามิลโล: ต่างกันเพียงชาติและภาษา แต่เจตนาไม่ต่างกัน

ไข่แดง เป็นผลงานที่ได้รับคำนิยามว่าเป็นนวนิยายเสียดสีวรรณกรรมแนวก้าวหน้า¹⁸ ได้รับการตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ใน **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์** เมื่อพ.ศ. 2497 และได้รวมเล่มครั้งแรกในพ.ศ. 2498

แม้จะมีบางกระแสกล่าวว่าไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนในฉบับภาษาไทยว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้รับอิทธิพลเค้าโครงเรื่อง **ไข่แดง** มาจากวรรณกรรมอิตาเลียนเรื่อง **โลกใบเล็กของคน คามิลโล** ของโจวันนีโน กวาเรสกีหรือไม่¹⁹ แต่ในฉบับแปลภาษาอังกฤษมีการระบุว่าได้รับอิทธิพลมาจากนวนิยายอิตาเลียนเรื่องนี้²⁰ “ในฉบับแปลภาษาอังกฤษ กล่าวถึงที่มาของเรื่องว่าได้รับแบบอย่างมาจากนวนิยายของนักเขียนบาทหลวงชาวอิตาเลียน [ตามต้นฉบับ] ชื่อ Giovanni Guareschi ซึ่งเขียนล้อเลียนพวกสังคมนิยมโดยใช้เค้าโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องตลอดจนเนื้อหาบางตอน เปลี่ยนแปลงเพียงสภาพสังคมและบรรยากาศให้เป็นไทยเท่านั้น”²¹ ถึงกระนั้น **ไข่แดง** ก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทสังคมไทยและตรงกับรสนิยมของผู้อ่านคนไทยโดยไม่ทิ้งกลิ่นอายว่าได้รับแรงบันดาลใจมาจากต่างประเทศเลย ซึ่งแสดงให้เห็นอัจฉริยภาพทางวรรณศิลป์ของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี

อนึ่ง ในการปาฐกถาเสาสหลักของแผ่นดิน ชุติราลิกคึกฤทธิ์ เรื่องวรรณกรรมของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²² ผู้ช่วยศาสตราจารย์

สุวรรณา เกรียงไกรเพชรได้เล่าว่า มีนักวิจารณ์และนักวรรณกรรมศึกษา กล่าวหาว่าผลงานของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ไม่มีความเป็นเจ้าของดั้งเดิม (originality) ซึ่งท่านวิทยากร ได้อธิบายว่า ทุกวันนี้ในงานวรรณกรรม มีลักษณะสหบทหรือสัมพันธ์ (intertextuality) ดังนั้น การที่ผลงาน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ อาจมีความคล้ายหรือพ้องกับงานเขียนอื่น ๆ จึงไม่ เป็นเรื่องแปลก²³

นอกจากนี้ ในบทนำของหนังสือ **คึกฤทธิ์พูด: วรรณกรรมกับ สังคม** มีคำยกย่องปราชญ์แห่งสยามผู้นี้ว่า

“ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เป็นเอกทัศคະผู้สามารถในการสร้าง ปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นได้กับศาสตร์และศิลป์ที่นักเขียนอื่น อาจมองข้ามหรือมองไม่เห็นความเกี่ยวข้องกัน เช่น (...) แปลวรรณกรรมต่างภาษาโดยปรับปรนให้มีความเป็นไทย และอยู่ในกรอบคิดตามแนวพุทธธรรม ตลอดจนดัดแปลง วรรณกรรมต่างชาติโดยอาศัยมโนทัศน์ ชาติ ศาสนาและ พระมหากษัตริย์ เป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนให้มีฉาก ท้องเรื่องแบบไทย ๆ ได้อย่างสนิท (...)

สำหรับวรรณกรรมประเภทที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จินตนาการเรื่องขึ้นโดยอาศัยเหตุการณ์ร่วมสมัยเป็นฉาก ท้องเรื่องนั้น ท่านใช้อารมณ์ขันและความแหลมคมทาง ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อลดความรุนแรง และชี้ให้เห็นถึง โทษภัยของความแตกแยกทางความคิดหรือความแตกต่าง ของลัทธิการเมืองการปกครองในวรรณกรรม ที่มีมิติ เหลื่อมซ้อนกับสังคมไทยในโลกแห่งความเป็นจริง แต่ใน ขณะเดียวกันก็ช่วยขบขำให้เห็นว่าความสามัคคีเป็น พหุพหุสำคัญ ที่จะนำพาสังคมไทยให้รอดพ้นภัยและ ก้าวหน้าต่อไปได้”

คำอธิบายข้างต้นคงทำให้เราคลายข้อสงสัยว่าเหตุใด **ไม้แดง** ถึงเป็นนวนิยายในดวงใจของใคร ๆ หลายคน²⁴ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้จำลอง โลกใบเล็กที่ชื่อว่าไม้แดง แสดงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่มีตัวละคร สวมบทบาทเสมือนจริง มีทั้งอารมณ์รักและชัง มีทั้งความขัดแย้งและ ความปรองดอง ผู้แต่งซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “นายของภาษา” ได้เรียบเรียง เรื่องราวอย่างมีชั้นเชิง อีกทั้งยังสร้างอารมณ์ขันและความสุขให้แก่ผู้อ่าน ถึงขนาดว่าอ่านไป ขำไปในเวลาเดียวกัน²⁵

ไม้แดง ถือกำเนิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับ การแทรกแซงของแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่แพร่กระจายเข้ามาในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้²⁶ “ความขัดแย้งที่เกิดจากลัทธิการเมืองเริ่มเห็น ได้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น เมื่อรัฐบาลระดมโฆษณาต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่ามกลางสภาพที่รัฐบาลกำลังหวาดกลัวภัย “แดง” นั้นเอง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้เคยสร้างชื่อเสียงในฐานะนักเขียนนวนิยายเรื่องเด่น คือ **สี่แผ่นดิน** มาแล้ว ก็เขียน **ไม้แดง** ขึ้น”²⁷ โดยนำเสนอภาพสังคมและ เรื่องราวชีวิตของคนในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งที่มีชื่อว่าไม้แดง ผ่านตัวละครหลักคือ “สมภารกร่าง” ตัวแทนพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านในการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อฝ่าฟันวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน “นายแก้วน เก่นกำจร” ผู้รับเอาแนวคิดใหม่เรื่องความเสมอภาคทางชนชั้นหรือลัทธิ คอมมิวนิสต์เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนด้วยมุ่งหวังให้ชาวบ้านไม้แดงมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ “กำนันเจิม” ผู้นำตำบลที่ดำรงตำแหน่งมาเป็น เวลานานคอยทำหน้าที่ประสานงานกับรัฐช่วยเหลือชาวบ้านในยาม เดือดร้อน

โครงเรื่องและลักษณะตัวละคร รวมทั้งบางฉากบางตอนของ **ไม้แดง** พ้องกับวรรณกรรมอิตาเลียนเรื่อง **โลกใบเล็กของคน คามิลโล** ของโจวันนีโน กวาเรสกี ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) โดยนำเสนอเรื่องราวช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง²⁸ ของดอน คามิลโล (don Camillo) บาทหลวงประจำตำบลบัสซา (Bassa) ในที่ราบลุ่ม

ระหว่างแม่น้ำโปกับเทือกเขาแอเพนไนน์ ดอน คามิลโลมักชิงไหวพริบเพื่อต่อสู้ทางการเมืองกับเป็ปโปเน (Peppone) หรือจูเซ็ปเป บ็อตตัสซี (Giuseppe Bottazzi) นายกเทศมนตรีที่สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลี (PCI – Partito Comunista Italiano) แม้ว่าดอน คามิลโลกับเป็ปโปเนจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตรงข้ามกัน แต่ทั้งสองก็แสดงให้เห็นความถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกันเสมอในภาวะคับขัน ซึ่งก็เหมือนกับสมภารกร่างและสหายแก้วน ที่เป็นเพื่อนและเติบโตด้วยกันมา แม้ทั้งสองจะมีความคิดที่ต่างกัน หากคราใดใครคนใดคนหนึ่งประสบปัญหา อีกฝ่ายก็จะรีบรุดเข้าไปช่วยเหลือทันทีโดยทิ้งอุดมการณ์ส่วนตัวไว้ข้างหลัง

โลกใบเล็กของดอน คามิลโล ประกอบด้วยเรื่องนำ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่หนึ่ง เรื่องที่สอง และเรื่องที่สาม (prima storia, seconda storia e terza storia) เพื่อเป็นการแนะนำที่มาและนำเสนอภาพกว้าง ๆ ของโลกใบเล็กซึ่งเป็นทีที่จะเกิดเรื่องราวอีกมากมายในเรื่องสั้น 37 เรื่อง ทั้งนี้ **โลกใบเล็กของดอน คามิลโล** เป็นส่วนหนึ่งของ **ดอน คามิลโลทั้งหมด** หรือ *Tutto Don Camillo* (ตุตโต ดอน คามิลโล) ซึ่งรวมเรื่องสั้นทั้งหมดจำนวน 346 เรื่อง

อนึ่ง มีการแปลเรื่องชุด **โลกใบเล็กของดอน คามิลโล** เป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อว่า **โลกใบเล็กของหลวงพ่อดอน คามิลโล** (พ.ศ. 2530)²⁹ แปลและเรียบเรียงโดย นพดล เวชสวัสดิ์ ในเรื่องชุดฉบับภาษาไทยเล่มนี้ ประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 26 เรื่อง แต่มีเพียง 8 เรื่องเท่านั้นที่นำมาจากเรื่องสั้นใน **โลกใบเล็กของดอน คามิลโล** ส่วนอีก 18 เรื่องนำมาจากเรื่องสั้นอื่น ๆ ใน **ดอน คามิลโลทั้งหมด**

จากการศึกษาพบว่า **ไผ่แดง** ซึ่งประกอบด้วยความนำ คำตาม และเรื่องสั้นจำนวน 21 ตอน มีความคล้ายคลึงกับเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องใน **ดอน คามิลโลทั้งหมด** ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอความเหมือนและความต่างระหว่างงานประพันธ์ของสองชาติ สองภาษาดังกล่าวในลำดับต่อไป

ความเหมือนประการแรกในเชิงโครงสร้างที่น่าสนใจระหว่าง **ไม้แดง** และ **โลกใบเล็กของคน คามิลโล** ก็คือ ในคำตาม³⁰ ของ **ไม้แดง** ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้เขียนขอยอมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว หากภาพของสมภารกร่าง กำนันเจิม สหายแก้วน อาจไม่ถูกจริตผู้อ่านบางท่าน และระบุว่าเสียงของหลวงพ่อบุระพระธาน เป็นเสียงแห่งความรู้สึกผิดชอบของผู้เขียนเอง ขณะที่ในเรื่องนำเรื่องที่สาม (terza storia) ของ **โลกใบเล็กของคน คามิลโล** โจวันนีโน กวาเรสกีก็ได้กล่าวขอภัยและขอรับผิดชอบเช่นกัน³¹ โดยออกตัวว่า หากตัวละคร ดอน คามิลโลและเป็ปโปเน ได้สร้างความขุ่นเคืองใจต่อบาพหลวงหรือสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์บางท่าน ขอให้ท่านเหล่านั้นมาเอาเรื่องที่ตนได้เลย แต่หากมีผู้ใดไม่พอใจกับคำพูดของพระผู้เป็นเจ้า ขอให้รับทราบว่ามันไม่ใช่พระสุรเสียงของพระผู้เป็นเจ้า แต่เป็นเสียงที่เกิดจากมโนธรรม (coscienza) ของผู้แต่งเอง

อนึ่ง สารัตถะที่นำเสนอไว้ในนวนิยายเรื่อง **โลกใบเล็กของคน คามิลโล** กับ **ไม้แดง** คือการแสดงความคิดต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ผ่านการใช้แนวการเขียนเชิงเสียดสี (satire) งานประพันธ์ทั้งสองเรื่องถ่ายทอดการปะทะกันของชุดความคิดทางการเมืองสองขั้ว ผ่านการพบปะและปะทะ (incontro-scontro) ของตัวละครหลักซึ่งเป็นตัวแทนอุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้งกันในยุคหนึ่ง กล่าวคือ ฝ่ายที่สนับสนุนศาสนาซึ่งเป็นแรงศรัทธาอันหยั่งรากฝังลึกมาช้านานในสังคม (สมภารกร่างและดอน คามิลโล) กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ชูนโยบายความเสมอภาคทางชนชั้นในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ (สหายแก้วนและเป็ปโปเน) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างศาสนาคริสต์กับศาสนาพุทธ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมสมาชิกในสังคมซึ่งตั้งอยู่คนละภาคพื้นทวีปที่แตกต่างกันนี้ทำให้ผลงานทั้งสองเรื่องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แม้จะมีการดำเนินเรื่องอยู่ในเค้าโครงที่คล้ายคลึงกันก็ตาม

อนึ่ง การต่อสู้ชิงไหวพริบระหว่างดอน คามิลโล ตัวแทนของศาสนาที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์กับเป็ปโปเน นักการเมืองท้องถิ่น

ผู้สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ที่ปรากฏใน *โลกใบเล็กของดอน คามิลโล* นั้น เป็นการต่อสู้ที่อยู่บนระนาบเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายต่างมีสถานะเป็น พรรคการเมืองที่ตั้งคมอิตาเลียนในสมัยนั้นมีการดำเนินการของ พรรคคริสเตียนเดโมแครต (DC - Democrazia Cristiana) กับพรรค คอมมิวนิสต์อยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้แม้ว่าดอน คามิลโลจะมีได้เป็นนักการเมือง และไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองก็ตาม แต่ผู้อ่านก็รับรู้ถึงการดำรงอยู่ของ พรรคคริสเตียนเดโมแครตว่าเป็นฝ่ายเดียวกับดอน คามิลโล³²

ในยุคนั้น พรรคคอมมิวนิสต์ในอิตาลีมีอิทธิพลอย่างมาก เนื่องด้วยจำนวนสมาชิกพรรคที่มีกว่า 2 ล้านคน ซึ่งถือว่าเป็น พรรคคอมมิวนิสต์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก หากไม่นับจีนและรัสเซีย ทั้งนี้ สมาชิกของพรรคพบมากที่สุดในแคว้นเอมิเลีย-โรมัญญา (Emilia Romagna) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของกวาเรสกี นอกจากนี้ คนอิตาเลียน จำนวนไม่น้อย รวมถึงเหล่าปัญญาชนหันมานิยมและสนับสนุนลัทธิ คอมมิวนิสต์ เพราะเชื่อว่าฝ่ายซ้ายจะสามารถจัดปัญหาความยากจน และทำลายระบบบอริสธิ์ของพวกเขาได้³³ ดังนั้น ใน *โลกใบเล็กของ ดอน คามิลโล* ผู้อ่านจะมองเห็นภาพความขัดแย้งทางการเมืองอย่าง ดุเดือดและสภาพสังคมของอิตาลีจากการบรรยายของผู้ประพันธ์ ที่มีชีวิตและมีประสบการณ์ตรงในช่วงเวลาดังกล่าว กวาเรสกี ผู้ซึ่งต่อต้าน ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ได้นำเสนอภาพ “ศัตรู” ของเขา ด้วยภาพของกลุ่มคนที่โง่เขลา เชื่อและรับคำสั่งมาปฏิบัติอย่างไม่รู้จัก มักใช้การประท้วงเมื่อไม่ได้ตั้งใจและใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่น ในเรื่องสั้นตอน “จิตรกร” หรือ “Il pittore” (อิล ปิตตอเร) เป็ปโปเน ต้องการให้การประท้วงเพื่อแก้ปัญหา เขาจึงออกคำสั่งให้ทุกอย่าง หยุดดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งรวมถึงหอนาฬิกาที่ต้องหยุดทำงานด้วย “ฉันไม่สนใจการพิพากษาของพวกเขาหรอก(...) นาฬิกานั้นต้องหยุดเดิน ไม่เช่นนั้น ฉันจะหยุดมันเองด้วยปืนอัตโนมัติ”³⁴ ทั้งนี้ กวาเรสกีได้ ถ่ายทอดผลงานชิ้นนี้ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ตัวละครไม่มีความซับซ้อน โครงเรื่องก็เป็นเรื่องราวที่ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้ นอกจากนี้ เขายังใช้

กลวิธีในการเล่าเรื่องด้วยอารมณ์ขันและการเสียดสีซึ่งเป็นที่ถูกใจผู้อ่านอย่างมาก แต่กลับไม่สร้างความประทับใจต่อบรรดานักวิจารณ์วรรณกรรมทั้งหลายที่ดูถูกผลงานของเข่าว่าไม่สมควรได้รับการยอมรับว่าเป็น “วรรณกรรม”³⁵

ในขณะที่ใน *ไม้แดง* การต่อต้านคอมมิวนิสต์จะเป็นการต่อสู้กับความวิตกกังวล (paranoia and anxieties)³⁶ ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้รับการบรรยายว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่เข้ามาคุกคามสังคมที่ทุกคนต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ยึดมั่นในพุทธศาสนา และรักษาสืบทอดจารีตประเพณีที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ดังที่สังเกตได้จากการใช้คำบรรยายถึงนายแก้วและแนวคิดคอมมิวนิสต์ว่า “นอกรีต นอกรอบ” ลัทธิคอมมิวนิสต์ใน *ไม้แดง* เปรียบเสมือนของใหม่อันแปลกปลอมที่เข้ามาแทรกแซงสังคมอันดั้งเดิมของไทยซึ่งต่างจากลัทธิคอมมิวนิสต์ในอิตาลีที่ดำรงอยู่ในสังคมในสถานะพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอสังคมที่อ้างอิงกับพุทธศาสนาเช่นชุมชนไม้แดงจึงอยู่คนละระนาบกันกับลัทธิคอมมิวนิสต์ มิได้เป็นการต่อสู้ในสถานะพรรคการเมืองสองพรรคดังเช่นใน *โลกใบเล็กของคน คามิลโล* ทั้งยังมีการยกระดับพุทธศาสนาและวิถีไทยแบบเดิมที่อ้างอิงกับพุทธศาสนานั้นให้อยู่เหนือแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่นายแก้วรับเอามาเผยแพร่ในชุมชนไม้แดงแห่งนี้ โดยสังเกตได้จากวิธีคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ในเรื่อง ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงออกถึงการยกย่องพุทธศาสนาอย่างชัดเจนคือตอน “พระเบี้ยว” ซึ่งกล่าวถึงรูปเคารพทางศาสนาที่น่าเกลียดจนสมภารกร่างต้องการกำจัดทิ้ง เช่นเดียวกับตอนหนึ่งในเรื่อง “ปฏิบัติการซาน บาบิลา” หรือ “Operazione San Babila” (โอเปราซิออนเน ซาน บาบิลา) ที่กล่าวถึงรูปปั้นซานบาบิลา (S. Babila) ที่ขวางหุขวางตาตอน คามิลโล เพราะเป็นรูปเคารพเก่าแก่ที่มีขนาดใหญ่และสูญเสียความสวยงามตามกาลเวลาไปแล้ว จนดอน คามิลโล ต้องหาทางกำจัดรูปปั้นนี้ โดยการนำไปทิ้งในแม่น้ำ ทว่า ในเรื่องเล่าของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้ปรับเปลี่ยนสาระสำคัญให้พระพุทธรูปที่น่าเกลียดหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าพระเบี้ยวองค์นี้

เมื่อถูกทำลายกลายเป็นเพียงเศษปูนแล้วกลับปรากฏว่ามีพระพุทธรูปนาถองค์งามอยู่ภายใน พระเบี้ยวทำหน้าที่เป็นพระพุทธรูปปูนที่หุ้มและปกป้องพระพุทธรูปนาถองค์งามอายุกว่าสามร้อยปีเอาไว้ โดยที่สมภารกร่างไม่เคยล่วงรู้มาก่อน การปรับเปลี่ยนเนื้อเรื่องให้เกิดปาฏิหาริย์เช่นนี้แสดงให้เห็นการยกย่องเชิดชูคุณความดีหรือความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนาที่อยู่สูงเหนือสิ่งอื่นใด ทั้งยังเป็นสิ่งที่แต่ละต้องและหลบหลู่ไม่ได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าเรื่องสั้นตอน “พระเบี้ยว” น่าจะดัดแปลงมาจากเรื่อง “พระแม่อัปลักษณ์” หรือ “La Madonna Brutta” (ลามาดอนนา บรุตตา) ซึ่งเป็นรูปปั้นพระแม่มาเรียที่ทำจากดินเผาและมีการทาสีหยาบอย่างไร้ศิลปะจนดูอัปลักษณ์ ปราศจากความงดงาม แม้จะมีหลักฐานว่ารูปปั้นนี้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ปี 1693 แต่ตอน คามิลโลหาได้ใส่ใจไม่ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจึงได้ทรงชี้แนะและตรัสกับตอน คามิลโลว่า “ความงามที่แท้จริง มิได้อยู่ที่ใบหน้า เพราะอย่างไร ความงามภายนอกนั้นย่อมดับสลายตามธรรมชาติ แต่สิ่งที่งดงามอย่างแท้จริงนั้น คือสิ่งที่ดำรงได้ตลอดกาล ไม่สูญสลายไปกับสภาพภายนอกดังนั้น ความงามของพระมารดาของพระผู้เป็นเจ้า ก็คือความงามที่จิตวิญญาณของพระองค์ ซึ่งไม่มีวันเสื่อมเสียหรือเน่าเปื่อย” อย่างไรก็ตามบทเพลงจ่อมดื้อรั้นยังมุ่งมั่นที่จะกำจัดรูปปั้นอันอัปลักษณ์นี้ให้ได้ เขาวางแผนให้ใช้รถบรรทุกที่มีปัญหาเรื่องคลัตช์แห่พระแม่อัปลักษณ์ไปรอบเมืองโดยให้ผ่านเส้นทางที่ขรุขระและเต็มไปด้วยหินกรวด และในที่สุดแผนการของเขาก็สำเร็จดังใจหมาย กล่าวคือ พระแม่อัปลักษณ์ตกลงมาแตกกระจาย แต่สิ่งที่สร้างความประหลาดใจให้แก่ทุกคน ก็คือภายใต้ดินเผาอัปลักษณ์นั้น ยังมีพระแม่องค์เล็กซึ่งทำจากเงินซ่อนอยู่ภายใน ทั้งนี้ พระแม่อัปลักษณ์ก็ทำหน้าที่เดียวกันกับพระเบี้ยวในการปกป้องพระแม่องค์งามวิจิตรนี้ให้พ้นจากมือของหมูโจร

เรื่องสั้นอีกตอนที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้ดัดแปลงจากผลงานของ กวาเรสกี ได้แก่ ตอน “วัดบุญนิมประยุกต์”³⁷ ซึ่งได้เค้าโครงเรื่องจากตอน “จักรยาน” หรือ “La bicicletta” (ลา บิซิเคเลตตา) สองเรื่องนี้มี

ความคล้ายกันตรงที่สมภารกร่างและดอน คามิลโล ถูกโจรขโมยพาหนะคู่กายไป ซึ่งก็คือเรือของสมภารกร่างและจักรยานของดอน คามิลโล ทั้งนี้ในตอนจบ สมภารกร่างได้ให้อภัยนายพันและชักชวนให้มาทำงานซ่อมหอรบซึ่งที่วัด ส่วนดอน คามิลโลก็ไม่ถือโทษโจรขโมยจักรยาน และยังได้ชวนให้มาทำงานเป็นคนตีระฆังที่โบสถ์ด้วย

เรื่องสั้นคู่เหมือนคู่ต่อมา ได้แก่ ตอน “สาสน์สีแดง”³⁸ และตอน “จดหมาย” หรือ “La lettera” (ลา เล็ตเตรา) เรื่องสั้นสองเรื่องนี้เล่าถึงจดหมายที่สมภารกร่างและดอน คามิลโลเขียนขึ้นเพื่อลงให้นายแคว้นและเป็ปโปเนเชื่อว่าตนได้ถูกรับเลือกให้เดินทางไปทำงานที่สหภาพโซเวียต ซึ่งตอนจบก็มีการส่งจดหมายอีกฉบับเพื่อแจ้งว่าแผนการดังกล่าวจำเป็นต้องถูกระงับและทั้งสองคนไม่ต้องออกเดินทางแล้ว

นอกจากนี้ ในตอน “ผิดสี”³⁹ พบว่ามีความคล้ายคลึงกับตอน “ลูกลับ” หรือ “Il figlio clandestino” (อิล ฟิโย คลันเดสติโน) กล่าวคือทั้งสองตอนได้บรรยายการสนทนาระหว่างหลวงพ่อบุรุษประธานกับสมภารกร่าง และพระผู้เป็นเจ้าของดอน คามิลโล ในเรื่องความวุ่นวายของโลกที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างปัญหา ซึ่งในตอนนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้ปรับเปลี่ยนเรื่องใหม่ กล่าวคือ ใน **ไผ่แดง** แคว้นรู้สึกอับอายที่เจ้ากึ่งน้องชายที่นำสาวเอาไปเลี้ยงตั้งแต่เด็กได้บวชเป็นพระ เป็นมหาห่าประโยชน์ แต่ในตอน “ลูกลับ” อิล บรูสโก (Il Brusco) ซึ่งเป็นลูกน้องของเป็ปโปเน มาปรับทุกข์กับดอน คามิลโลเรื่องที่ตนมีลูกชายที่ยกให้น้องสาวไปเลี้ยงเป็นลูกนั้น ก็บวชเป็นพระเช่นกัน

อนึ่ง การยกย่องความดีงามของสังคมแบบเก่าอันผูกพันแน่นแฟ้นกับพุทธศาสนาก่อนที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จะเข้ามาแทรกแซงนั้นยังปรากฏให้เห็นในบท “เสียงระฆัง”⁴⁰ ที่ชาวบ้านไผ่แดงเผชิญทุกข์ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนด้วย เมื่อสมภารปรึกษานายแคว้นเพื่อหาวิธีป้องกันปัญหาน้ำท่วม สมภารก็ได้รับคำตอบกลับมามีว่า “เรื่องนี้มันอยู่นอกอำนาจของฉัน ฉันช่วยใครไม่ได้ ถ้าเป็นเรื่องปัญหาของสังคมก็ไป

อีกอย่างหนึ่ง”⁴¹ สมภารกร่างจึงต้องจัดการปัญหาเพียงลำพัง ด้วยการให้กำนันเจิมปาวประกาศให้ชาวบ้านเก็บของจำเป็นขึ้นไปอยู่ที่สูง จนกว่าน้ำจะลด ขณะที่ตัวสมภารกลับไม่ยอมทิ้งวัดไปไหน แม้ว่าน้ำจะท่วมกุฏิอยู่ครึ่งหลังแล้วก็ตาม การบรรยายในบทนี้ฉายให้เห็น ภาพพุทธคุณที่เป็นหลักความดีงามอยู่คู่สังคมไทยมาช้านานผ่านเสียงระฆังของวัดไผ่แดง

“เสียงระฆังนั้นเป็นเครื่องเตือนใจให้รำลึกถึงคุณพระ
นึกถึงคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา นึกถึงชีวิตส่วนรวม
ของบางไผ่แดงที่เคยรวมกันโดยใกล้ชิดในบุญกิริยาต่าง ๆ
ที่เคยทำมาที่วัด บางคนเมื่อได้ยินเสียงระฆังก็ยกมือไหว้
อาราธนาคุณพระให้คุ้มกันภัยพิบัติ บางคนที่นั่งอยู่
อย่างสงบก็ยกมือขึ้นประนมสวดมนต์ เสียงระฆังที่ลอย
มากระทบโสตคนทั้งปวงนั้นเป็นสัญญาณเตือนใจให้
ระลึกถึงความผูกพันที่ต่างคนมีอยู่ต่อกันในทางสายโลหิต
และในทางศาสนา เป็นเครื่องปลอบใจในยามที่บังเกิด
ภัยอันตรายเป็นส่วนรวม เป็นเครื่องหมายแสดงว่า
ตราบไต่ที่เสียงระฆังที่วัดไผ่แดงนั้นยังดังอยู่ บางไผ่แดง
นั่นเองก็ยังไม่สิ้น (...) เพราะตราบไต่ที่สมภารกร่างยังไม่
ทิ้งวัด ชีวิตของไผ่แดงก็ยังคงดำเนินไปในลักษณะที่มี
ดุลยภาพ มีความดีเป็นเครื่องถ่วงความชั่ว มีความมั่นคง
ในทางใจอันเกิดจากศรัทธาและความรู้สึกบาปบุญ
คุณโทษ”⁴²

ตัวอย่างข้างต้นที่คัดมาจากตัวบทนวนิยายเรื่อง *ไผ่แดง* นั้น แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาซึ่งอยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาแต่เดิมนั้นเป็น “ของจริง” ที่สามารถช่วยขจัดปัดเป่าและบรรเทาความทุกข์ในยามที่ เกิดภัยพิบัติหรือเรื่องทุกข์เจ็บใจได้ ในขณะที่ “ของใหม่” อย่างลัทธิ คอมมิวนิสต์นั้นมีเพียงหลักการที่ฟังดูดีแต่นำมาปฏิบัติใช้จริงไม่ได้ ในยามเผชิญภัย ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเพียงสิ่งที่เข้ามาบ่อนเซาะ

ความร่มเย็นเป็นสุขของสังคมเดิมเท่านั้น ซึ่งเรื่องสั้นตอน “เสียงระฆัง” นี้ น่าจะตัดแปลงจากโครงเรื่องของเรื่องสั้นตอน “ฝนข้างตึกหนัก” หรือ “Come pioveva” (โคเมะ ปิโอเววา) และตอน “ระฆัง” หรือ “La campana” (ลา คัมปานา) เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้ได้เล่าเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ที่ทำให้คนทั้งหมู่บ้านต้องพากันอพยพหนี และยังได้นำเสนอการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาของดอน คามิลโลอีกด้วย กล่าวคือ เขาได้สั่งการให้ทุกคนในหมู่บ้านขนข้าวของและนำสัตว์เลี้ยงไปหลบภัยบนภูเขาจนทุกคนปลอดภัย ส่วนตัวดอน คามิลโลนั้นไม่ยอมทิ้งโบสถ์และพระผู้เป็นเจ้าไปไหน ในฉากหนึ่ง เขานึกขึ้นได้ว่าวันนั้นคือวันอาทิตย์ ดอน คามิลโลจึงตีระฆังเพื่อแจ้งให้บรรดาชาวบ้านบนเขาทราบเวลาที่ต้องประกอบพิธีมิสซาตอน 11 นาฬิกา และภาพที่กวาเรสกีได้บรรยายไว้ในตอนนี้ก็คือ “*Le donne giunsero le mani e gli uomini si tolsero il cappello*” <<พวกผู้หญิงนำมือมาประสานกัน ส่วนผู้ชายถอดหมวก>> จากตัวอย่างของเรื่องสั้นทั้งสามตอนข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาหรือคริสต์ศาสนา สถาบันศาสนา มีบทบาทและมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างเหลือคณานอกจากศาสนาจะทำหน้าที่กล่อมเกล่าและสั่งสอนให้คนเป็นคนดีแล้ว ศาสนายังเป็นที่พึ่งและเป็นที่บรรเทาทุกข์ให้ทุกคนที่ประสบปัญหาหรือเดือดร้อนเสมอ โดยไม่เลือกกว่าผู้นั้นจะเป็นใครหรือมีฐานะใด ผู้ประพันธ์ทั้งสองท่านซึ่งมีความศรัทธาต่อพระพุทธรเจ้าและพระผู้เป็นเจ้า ได้ใช้รูปแบบ คือ “หลวงพ่พระประธานพูดได้” กับ “พระผู้เป็นเจ้าพูดได้” เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงว่า ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร สถาบันศาสนาจะยังคงอยู่คู่กับมวลมนุษย์ไม่เปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ใน *ไม่แดง* ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ยังตอกย้ำคำกล่าวข้างต้น ด้วยการเขียนตอนพิเศษชื่อ “กลับไปเยี่ยมไม่แดงกันอีกครั้ง (Red Bamboo Revisited)” ในวาระครบรอบ 36 ปีของหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ว่าหลังจากเวลาผ่านไป 35 ปี บ้านไม่แดงก็มีความเจริญทางสาธารณูปโภคมากขึ้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ของนายแคว่น

ที่ถูกขนานนามว่าเป็น “ภัยอันตราย” ก็ถูกกำราบไปแล้วตามกาลเวลาที่ล่วงเลย อย่างไรก็ตาม ในตอนพิเศษที่ผู้เขียนบทความกล่าวถึงนี้ แม้นายแคว่นและพวกจะไม่อาจมีบทบาทที่เป็นภัยร้ายต่อหมู่บ้านไผ่แดงอีกต่อไป เพราะแม้จะยังไม่ตาย แต่ร่างกายของนายแคว่นนั้น “แขนขามันตายไปข้างหนึ่ง ปากเบี้ยว พูดไม่เป็นคำคน มีคนเขาวัวมันเป็นอัมพฤกษ์...”⁴³ และ “ลัทธิอะไรของมันนั้นก็แก่และหมดเรี่ยวแรงเต็มทีแล้ว”⁴⁴ ส่วนสหายนคนอื่น พรรคพวกของแคว่นนั้น บ้างก็ตาย บ้างก็ป่วย บ้างก็อพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น ที่พอจะมีกำลังคือไอ้ถ่ม ซึ่งก็กลายเป็นนายทุนเก็งกำไรวางแผนจะซื้อที่ดินในไผ่แดงเพื่อทำเป็นหมู่บ้านจัดสรร ภัยของหมู่บ้านไผ่แดงจึงมิใช่ภัยคอมมิวนิสต์อีกต่อไป แต่เป็นภัยทุนนิยม ซึ่งมีตัวแทนคือ คนร่ำรวย คนที่มาจากกรุงเทพฯ ซึ่งก็เลเสหนาและไม่มีศีลสัตย์ เมื่อเผชิญภัยชนิดใหม่นี้ บ้านไผ่แดงยังจะเป็นสุขสงบต่อไปได้หรือ เพราะแม้สมภารกร่างซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาและความเป็นไทยดั้งเดิมตามขนบธรรมเนียม ประเพณี จะประกาศแก่พระประธานว่าจะต่อสู้กับภัยชนิดใหม่ที่คุกคามเข้ามา “เป็นตายผมก็ไม่ยอม หลวงพ่ออย่าห่วงไปเลยครับ”⁴⁵ แต่ดูเหมือนว่าสมภารมีอาจเป็นหลักของหมู่บ้านได้อย่างเข้มแข็งดังแต่ก่อน เพราะชาวบ้านมิได้เชื่อฟังสมภารกร่างเหมือนเมื่อครั้งสู้ภัยคอมมิวนิสต์ของนายแคว่น “ชาวไร่ชาวนาไม่เคยได้เงินมากขนาดนี้ พอได้เข้าก็ซึกจะสุรุษสุร่าย ซื้อโทรทัศน์ ซื้อตู้เย็น ซื้อรถจักรยานเครื่องให้ลูก และอะไรต่ออะไร ที่ดูเหมือนจะไม่จำเป็นทั้งนั้น” ในสายตาของชาวบ้าน สมภารกร่างอาจเป็นคนรุ่นเก่า คิดไม่ทันสังคมที่ก้าวเปลี่ยนไป ใช่แต่เท่านั้น ตัวสมภารเองก็เสื่อมไป ทั้งสภาพร่างกายและสติปัญญา เพราะแค่สวดพระคาถาสัมพุทธเจ้าก็หลงลืมจำไม่ได้ ไร้ทั้งผู้เคารพ และผู้สนับสนุน เป็นเพียงพระสงฆ์ชราภาพนั่งอยู่รูปเดียวในโบสถ์ “บางทีสมภารก็อมยิ้ม บางทีสมภารก็หัวเราะเบา ๆ บางทีสมภารก็ตีหน้าบึ้งแล้วก็นั่งสั่นหัว”⁴⁶ ชวนให้คิดและวิตกว่า สมภารกร่างแห่งอดีตอันเรืองรอง จะกลายเป็นเพียงความคิดอนุรักษนิยมที่นับวันรังแต่จะอ่อนแรง อ่อนสติปัญญา ยากจะต่อต้านภัยชนิดใหม่จากกระแสพัฒนาทุนนิยมในสังคมที่เปลี่ยนไปได้

ในขณะที่ ใน *โลกใบเล็กของคน คามิลโล* ในตอน “ปรัชญาชนบท” หรือ “Filosofia campestre” (ฟิโลโซเฟีย คัมเปสเตร) พระผู้เป็นเจ้าทรงแสดงทรรศนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและความเชื่อในพระเจ้าของคริสตศาสนิกชนอย่างเข้าพระทัยว่า “(...)มนุษย์พยายามตามหาความยุติธรรมในโลกอย่างบ้าคลั่ง เพราะพวกเขาสิ้นศรัทธาต่อความยุติธรรมของพระผู้เป็นเจ้า พวกเขาพยายามไขว่คว้าหาความสุขความสละสลวยในโลกอย่างบ้าคลั่ง เพราะพวกเขาไม่เชื่อในรางวัลจากพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น มนุษย์ทั้งหลายจึงเชื่อเฉพาะสิ่งที่เขาล้มผัสและมองเห็นเท่านั้น สำหรับพวกเขาแล้ว เครื่องยนต์ที่บินได้ก็คือเทวดาจากนรกที่อยู่ในดินแดนนรกบนดินแห่งนี้ นรกที่พวกเขาพยายามจะทำให้กลายเป็นสวรรค์ให้ได้ แต่ก็ล้มเหลว และก็เพราะวัฒนธรรมหรือความก้าวหน้าที่มาเกินไปนี้เอง ที่นำพาพวกเขาไปสู่ความไม่รู้ (ignorance)”⁴⁷

นอกจากมิติทางการเมืองแล้ว การนำเอาเค้าโครงบางตอนมาขยายความเพิ่มหรือเปลี่ยนการคลี่คลายปมของบทนั้น ๆ ยังสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างไทยกับอิตาลีอีกด้วย ดังเช่นตอน “ความรักแห่งเสรีชนไม่มีพรมแดน”⁴⁸ ที่นางทิพย์ ลูกสาวของตาเทียมออกอุบายหลอกพ่อของตน ผู้ซึ่งไม่เห็นด้วยกับลัทธิคอมมิวนิสต์ว่าตั้งครุภักดิ์เพื่อจะได้แต่งงานกับเจ้าเทียม สหายร่วมอุดมการณ์คนหนึ่ง ของนายแก้วน ซึ่งเป็นการปรับเนื้อเรื่องจากตอน “ฟาดก่อนแต่ง” หรือ “Legnate matrimoniali” (เล็ญญาเต มาตริมอเนียลิ) ที่ให้เปาลินา (Paolina) โกหกฮิล ร็อกกิ (Il Rocchi) ผู้เป็นพ่อว่าตัวเองกำลังตั้งครุภักดิ์กับฮิล ฟัลเก็ตโต (Il Falchetto) ลูกน้องร่วมอุดมการณ์ของเป้าโปเน ทั้งนี้ หล่อนได้ยื่นคำขาดว่าตนและฮิล ฟัลเก็ตโต ต้องแต่งงานในโบสถ์เท่านั้น ซึ่งเมื่อตอน คามิลโลได้ทราบเจตจำนงของเปาลินาแล้วถึงกับเอ่ยปากชื่นชมว่าฮิล ร็อกกิโชคดีมากที่มีลูกสาวที่มีศีลธรรมจรรยา (sani principi) เช่นนี้ ดังนั้น ฮิล ร็อกกิไม่ควรหุบตีลูก แต่ควรภาคภูมิใจที่มีลูกคิดถูก คิดเป็นเช่นนี้ เช่นเดียวกันกับนางทิพย์ที่ขอให้เจ้าเทียม

จัดงานแต่งงานตามประเพณีไทย “มีสวดมนต์ตั้งบาตรน้ำมนต์ มีขันหมาก แล้วพื้เทียมกับฉันทน์ใส่บาตร เลี้ยงพระ (...)”⁴⁹ ทั้งนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ต้องการใช้ตัวอย่างของนางทิพย์เพื่อถ่ายทอดคำสอนของไทยที่สืบทอดกันมาว่า “อย่าชิงสุกก่อนห่าม” และ “เป็นผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว” ดังนั้น การตั้งครุฑของนางทิพย์และเปาลินาจึงเป็นเพียงกลอุบายที่สร้างขึ้น มาเพื่อให้บรรลุความปรารถนาที่จะแต่งงานกับชายผู้เป็นที่รักเท่านั้น

การต่อต้านแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่ต่างกันในนวนิยายทั้งสอง เรื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนำไปสู่การสร้างตัวละครซึ่งเป็นตัวแทน ของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเชิงเสียดสียั่วล้อที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ใน *โลกใบเล็กของดอน คามิลโล* ตัวละครเป็ปโปเนถูกสร้างให้มีจุดอ่อน เรื่องความบกพร่องในการอ่านออกเขียนได้และการสะกดคำ เพราะจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (Terza elementare) ความไม่รู้หนังสือของ เป็ปโปเน ถูกนำมาใช้เป็นเรื่องขบขันและแสดงภาพลักษณ์ตรงข้ามกับ ดอน คามิลโลซึ่งเป็นผู้มีความรู้เหนือกว่า ดอน คามิลโลนำปมด้อยของ เป็ปโปเนนี้มาเย้ยหยันในเชิงน่าขบขันอยู่บ่อยครั้ง อย่างเช่นตอน “โรงเรียนภาคค่ำ” หรือ “Scuola serale” (สกวอลา เซราเล) เขาได้ แสดงความไม่พอใจที่เป็ปโปเนได้รับเลือกให้เป็นนายกเทศมนตรี “ผมทนไม่ได้หรอกที่คนอย่างเป็ปโปเนและสมาชิกสภาที่ได้รับเลือกมา จะมีแค่สองคนเท่านั้นที่อ่านเขียนหนังสือถูกต้อง”⁵⁰ แต่ใน *ไฟแดง* นายแคว่น แก่นก่าจร ตัวแทนฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเรื่องเป็นผู้รู้หนังสือซึ่งได้รับการศึกษาจากเมืองหลวง “เพราะเหตุว่านายแคว่นเคยไปเรียนหนังสือ ที่กรุงเทพฯ เขาจึงติดตามอ่านหนังสือที่มาจากกรุงเทพฯ โดยมีลดละ ขันบนของบ้านของเขากองเต็มไปด้วยหนังสือต่าง ๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ รายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายเดือน”⁵¹ การที่ตัวละครแคว่น ถูกสร้างให้เป็นผู้มีการศึกษานั้นอาจอนุมานได้ว่าแนวคิดคอมมิวนิสต์ เป็นของนำเข้าจากต่างชาติ คนที่ฝึกฝนลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกเรียกว่า “พวกหัวก้าวหน้า” เพราะฉะนั้น การเย้ยหยันเรื่องความรู้หนังสือ เช่นที่ดอน คามิลโลกระทำต่อเป็ปโปเนจึงใช้ไม่ได้ในบริบทสังคมไทย

การเสียดสียั่วล้อผู้ฝึกฝนลัทธิคอมมิวนิสต์ใน *ไม่แดง* จึงปรากฏในรูปของ ผู้ที่รู้ไม่จริง สักแต่ท่องจำทฤษฎีมาเผยแพร่โดยไม่เข้าใจแก่นแท้และไม่ คำนิยามแนวคิดทางการเมืองดังกล่าวนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เข้ากับสังคมไทยได้หรือไม่ นอกจากนี้ นายแคว่นยังถูกเสนอภาพให้เป็น ตัวละครที่ยึดมั่นหลักการหรือทฤษฎีมากเกินไปโดยไม่รู้จักปรับตัวตาม สถานการณ์ดังกรณีที่เกิดขึ้น ลูกชายคนเดียวของเขาถูกตะปูตำเท้าจนเป็น บาดทะยักในตอน “สังคมเป็นบาดทะยัก”⁵² ขณะกำลังวิ่งเล่นที่ลานบ้าน เหมือนอย่างเคย แม้ว่าแคว่นจะเจ็บหนักแต่นายแคว่นก็ไม่คิดจะพา ลูกชายไปหาหมอเพราะที่หมู่บ้านไม่แดงไม่มีโรงพยาบาล สถานพยาบาล ที่ใกล้ที่สุดคือสุขศาลาในอำเภอซึ่งอยู่ไกลออกไป แคว่นเอาแต่พร่ำ พรรณนาถึงความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคมที่รังแก คนยากจน ทั้งยังประกาศว่า ตนยอมเสียลูก ดีกว่าสูญเสียเกียรติภูมิของ พวกตน คำประกาศข้างต้นของแคว่นแสดงอุดมการณ์ทางการเมือง อย่างหนักแน่นแต่กลับละเลยหน้าที่พ่อที่พึงปฏิบัติต่อลูก ลักษณะเช่นนี้ แสดงให้เห็นการเสียดสีโดยขยายภาพผู้คลั่งไคล้ลัทธิคอมมิวนิสต์ให้ สุดโต่ง (exaggerate) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่พร่ำพรรณนาออกมาจาก ปากนั้นเป็นเพียงคำพูดไร้สาระที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ในชีวิตจริงได้ ท้ายที่สุดแล้ว อาการของแคว่นก็ได้รับการรักษา เนื่องจากสมภารกร่าง บุกมาพาตัวเด็กชายไปพบแพทย์ที่สุขศาลาในอำเภอ ซึ่งเป็นการกระทำ ที่ให้ภาพตรงข้ามกับนายแคว่น โดยแสดงให้เห็นว่าสมภารกร่างคือ ผู้คลั่งคลายปัญหาและเป็นที่พึ่งของคนในชุมชน อย่างไรก็ดี ใน *โลกใบ เล็กของคนคามิลโล* เป้โปเนแสดงบทบาทหน้าที่ของพ่อได้อย่าง ประทับใจ เช่น ตอน “พิธีศีลจุ่ม” หรือ “Il battesimo” (อิล บัตเตสิโม) เป้โปเนยอมทิ้งอุดมการณ์ของตนชั่วคราว เพื่อขอให้ดอน คามิลโล ประกอบพิธีล้างบาปและตั้งชื่อให้ลูก จนในที่สุดลูกชายของเขาก็มีชื่อ ว่า ลิเบโร คามิลโล เลนิน (Liberio, Camillo, Lenin)⁵³ ตามคำแนะนำ ของดอน คามิลโล และในตอน “รถเหาะ” หรือ “La <<volante>>” (ลา โวลันเต) กวาเรสกีก็ได้บรรยายเหตุการณ์ตอนที่ลูกชายของเป้โปเน

ถูกตะปูขึ้นสนิมดำเท้า และตอน คามิลโลบุกไปที่บ้านของเป็ปโปเน เพื่อเสนอการช่วยเหลือ แต่ฝ่ายเป็ปโปเนผู้เป็นพ่อกลับปฏิเสธการช่วยเหลือดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในที่สุด เด็กน้อยก็รอดชีวิตเพราะได้รับการรักษานานนิตย์ หือ กุซซี (Guzzi) ที่วิ่งเร่รวักับเหาะได้นำส่งเด็กน้อยไปที่โรงพยาบาลได้ทันเวลา

นอกจากนี้ พรหมแดนแบ่งแยกระหว่างฝ่าย “อาณาจักร” กับ “พุทธจักร” ใน *ไม่แดง* ยังมีความชัดเจนมากกว่าเส้นแบ่งระหว่างศาสนากับการเมือง⁵⁴ ใน *โลกใบเล็กของดอน คามิลโล* ความชัดเจนดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากระเบียบวินัยที่สังฆต้องรักษาศีล 227 ข้อประการหนึ่ง และด้วยเหตุที่สังคมไทยไม่นับว่าการบ้านการเมืองเป็นกิจของสงฆ์ด้วยประการหนึ่ง ผู้อ่านจึงไม่เห็นภาพสมภารกร่างเก้งเรื่องบูเพ้าดอน คามิลโล แม้ว่าจะเก้งเรื่องหมัดมวยมาก่อนถือเพศสมณะก็ตาม บ่อยครั้งที่สมภารกร่างไม่สามารถลงมือแก้ปัญหาเพียงลำพังอย่างดอน คามิลโล ได้ แต่ต้องพึ่งพากำนันเจิม ตัวแทนอำนาจรัฐที่อยู่ฝ่ายอาณาจักร ดังเช่นเมื่อเกิดกรณีพิพาทเรื่องที่ดินทำกินหลังวัดไม่แดงระหว่างชาวบ้านที่นำโดยนายแคว่นกับนายทุนผู้อ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินผืนนี้ การคลี่คลายปมปัญหาในตอนนั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือส่วนของการสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านป้องกันตัวเองซึ่งเป็นหน้าที่ของสมภารกร่างที่มอบสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องรางให้ชาวบ้านไว้ป้องกันตัว แต่ผู้ที่เข้ามาเป็นตัวกลางเจรจาให้ข้อพิพาทนี้ลุล่วงไปได้ด้วยดีคือกำนันเจิมกับนายอำเภอ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลหรือฝั่งอาณาจักรไม่ใช่กิจของสงฆ์ ในขณะที่การปะทะกันของฝ่ายศาสนากับฝ่ายการเมืองหรือพรรคคอมมิวนิสต์ใน *โลกใบเล็กของดอน คามิลโล* มีเพียงดอน คามิลโล กับเป็ปโปเนซึ่งเป็นตัวแทนลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการสร้างตัวละครกำนันเจิมใน *ไม่แดง* เพิ่มเติมเข้ามาจากโครงเรื่องเดิมของวรรณกรรมอิตาลีนั้นก็เพื่อให้เข้ากับบริบทสังคมไทยพุทธด้วยเหตุผลทางข้อจำกัดของสงฆ์และพุทธศาสนาในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ยกมาอธิบายเปรียบเทียบทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการรับเอาอิทธิพลจากวรรณกรรมต่างประเทศเข้ามานั้นต้องมีการเลือกสรรสิ่งที่น่าสนใจได้และคัดทิ้งสิ่งที่ใช้ไม่ได้ ทั้งนี้ เมื่อผ่านกระบวนการดังกล่าว ยังต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงเรื่อง ตัวละคร และการดำเนินเรื่องให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่มีความแตกต่างระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และมิติทางการเมือง รวมทั้งต้องคำนึงถึงรสนิยมและจริตของผู้อ่านในแต่ละถิ่นที่อยู่ควบคู่กันไปด้วย

4. บทสรุป

ไข่แดง แสดงให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมที่สามารถข้ามชาติข้ามภาษา และข้ามวัฒนธรรมมาสอดคล้องกันได้ แต่ด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาของแต่ละเชื้อชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน การนำโครงเรื่องและตัวละครมาใช้นั้นจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมทางการเสพวรรณกรรมของผู้อ่าน และเพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน⁵⁵ เช่น การเสียดสียั่วล้อวรรณกรรมแนวก้าวหน้า การปลดปล่อยความอัดอั้นตันใจที่ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างตรงไปตรงมาในยามที่รัฐบาลเข้ามาจำกัดเสรีภาพในการเขียน ดังนั้น แม้ว่า *โลกใบเล็กของคน คามิลโล* กับ *ไข่แดง* จะดำเนินเรื่องภายใต้เค้าโครงที่คล้ายคลึงกันและมีลักษณะเสียดสียั่วล้อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เหมือนกัน แต่งานวรรณกรรมทั้งสองต่างมีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งแสดงให้เห็นอัจฉริยภาพทางวรรณศิลป์ของนักประพันธ์ผู้ทรงคุณค่าและน่าจดจำที่มีชีวิตอยู่คนละมุมโลก

NOTES

- 1 **ไผ่แดง** เคยนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์เมื่อปี พ.ศ. 2522 กำกับ
การแสดงโดย พิมพล เชยอรุณ และนำมาดัดแปลงเป็นละคร
โทรทัศน์ 2 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยช่อง 7 สี และครั้งล่าสุด
เมื่อปี พ.ศ. 2562 ออกอากาศทางช่องไทยรัฐทีวี โดยมีณรงค์
ศิริสารสุนทร เป็นผู้กำกับการแสดง
- 2 “(...) even at the turn of the century the absolute
monarchs of Siam, as the country was then called,
realized they could not forever insulate their kingdom
from the outside world. Bending with the wind, the
princes who occupied all the leading positions under
the absolute monarchy sent their numerous offspring
to be educated abroad.” (Judy Stowe, “Obituary:
Kukrit Pramoj,” *The Independent*, October 11, 1995,
<http://www.independent.co.uk/news/people/obituary--kukrit-pramoj-1577030.html> (accessed on
December 3, 2020).)
- 3 Saichol Satayanurak, *Kukrit and the Invention of
“Thainess”* Vol. 1, (Matichon, 2007), 23. (In Thai)
- 4 “He founded a newspaper, *Liberty*, as a platform for
criticizing those who had abolished the absolute
monarchy, whom he regarded as corrupt and simply
hungry for power.” (Stowe, “Obituary: Kukrit
Pramoj.”)
- 5 นายสละ ลิขิตกุล ชักชวนให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ร่วมก่อตั้งหนังสือพิมพ์
สยามรัฐ ขณะที่ท่านกำลังบวชเป็นพระอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

- 6 อนึ่ง หากจะกล่าวถึงงานวรรณกรรมที่สะท้อนชีวิต ตัวตนและทัศนคติของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ท่านนี้ *สี่แผ่นดิน* ถือเป็นผลงานชิ้นเอกที่น่าเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่แสดงภาพการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยตามยุคสมัยในช่วงสรีรกาลได้อย่างเสมือนจริง ผ่านชีวิตของพลอย ตัวละครหลักของเรื่อง กล่าวได้ว่า ชีวิตของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์และพลอย มีความคล้ายกันอยู่หลายประการ กล่าวคือ ทั้งตัวผู้ประพันธ์และตัวละครอยู่ในตระกูลขุนนางและมีชีวิตในช่วงรัชสมัยเหมือนกัน นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์และพลอย ต่างเคยใช้ชีวิตช่วงหนึ่งในวัง ได้เรียนรู้ชีวิตและขนบธรรมเนียมชาววัง รวมถึงได้มีโอกาสพบและรับใช้เจ้านายฝ่ายในเช่นกัน ดังนั้น คำบรรยายต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ได้พรรณนาเกี่ยวกับชีวิตในราชสำนักนั้น ล้วนเป็นเรื่องที่ผู้ประพันธ์ได้ประสบและสัมผัสด้วยตนเองในชีวิตจริง อนึ่ง ความเหมือนระหว่างผู้ประพันธ์และตัวละครอีกประการ ก็คือ ทั้ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์และพลอยมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เหนือสิ่งอื่นใดเหมือนกัน นอกจากนี้ ใน *สี่แผ่นดิน* ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้นำเสนอภาพของสยามในช่วงที่ต้องประสบกับ “the first wave of an alien civilization in the form of western imperialism and in the process of selection, adapting and at times adopting those foreign elements to the traditional Thai ways of life.” (“Appendix III – Anniversary of a Personality,” Bureau of International Cooperation, Ministry of Education, https://www.bic.moe.go.th/images/stories/pdf/Kukrit_Pramoj0001.pdf (accessed on December 15, 2020).) ซึ่งมีใช้แค่สังคมไทยเท่านั้นที่ใช้หลักการการเลือก การปรับ และการนำมาใช้อย่างเหมาะสม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์เอง ก็ใช้หลักการดังกล่าวในการดำเนินชีวิตของท่านในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงในด้านการรังสรรค์งานวรรณกรรมของท่านอีกด้วย

- 7 ทั้งนี้ ในปี ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์เคยได้รับเชิญให้ร่วมแสดงในภาพยนตร์ฮอลลีวูดเรื่อง *The Ugly American* ในบทบาทนายกรัฐมนตรีนครของประเทศซาร์คานท์ (Sarkhan) และในชีวิตจริง ท่านเคยกล่าวไว้ว่า ตำแหน่งนายกรัฐมนตรียังมีไว้เพื่อเป็นข้าประชาชน ดังนั้น รัฐบาลที่มีท่านเป็นผู้นำจึงพยายามผลักดันและสนับสนุนนโยบายเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนเป็นหลัก เช่น บริการรถประจำทางฟรี การประกันราคาพืชผล นโยบายเงินผันสู่ชนบท การจัดตั้งสภาตำบลทั่วประเทศ และอีกหนึ่งผลงานที่นับเป็นคุณูปการสำคัญแก่ประเทศ คือ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ในฐานะนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทยและนายโจวเอินไหล นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ลงนามสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้คอมมิวนิสต์เข้ามามีความควบคุมประเทศไทยนั่นเอง
- 8 Indeed, he is the most translated Italian author of the twentieth century, with more than twenty-three million copies of anthologized Don Camillo stories sold worldwide. (Alan R. Perry, *The Don Camillo stories of Giovannino Guareschi: a humorist portrays the sacred* (University of Toronto Press, 2007), 16.)
- 9 เชซาเร ซาวัตตินี ประสบความสำเร็จในอาชีพนักเขียนบทภาพยนตร์ให้กับผู้กำกับที่มีชื่อเสียงหลายท่าน อาทิ เฟลลินี (Fellini) และเด ซิกา (De Sica)
- 10 Perry, *The Don Camillo stories of Giovannino Guareschi*, 26.
- 11 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อิตาลีได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบสาธารณรัฐด้วยการออกเสียง

- ประชามดีของประชาชน (Nibhon Debavalya, “Political Problems in Italy,” *Journal of Social Sciences* Vol. 6, No. 2 (1969): 75-86. (In Thai))
- 12 Perry, *The Don Camillo stories of Giovannino Guareschi*, 38.
 - 13 อนันต์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เองก็ได้แสดงความเห็นของตนเอง เช่นกันเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ในบทความหลายชิ้น เช่น “การต่อต้านคอมมิวนิสต์” (สยามรัฐ, 6 ตุลาคม 2495) และ “คอมมิวนิสต์ตัวจริง” (สยามรัฐ, 29 พฤศจิกายน 2496)
 - 14 Perry, *The Don Camillo stories of Giovannino Guareschi*, 28.
 - 15 “Into how many languages Guareschi has been translated?,” *Repubblica*, [http://static.repubblica.it/parma/guareschi/fortuna.doc#:~:text=Sono%20state%20fatte%20traduzioni%20in,con%20Budda\)%20e%20un%20capopopolo](http://static.repubblica.it/parma/guareschi/fortuna.doc#:~:text=Sono%20state%20fatte%20traduzioni%20in,con%20Budda)%20e%20un%20capopopolo). (accessed on December 10, 2020). (In Italian)
 - 16 วาเรสกีถ่ายทอดงานของเขาเพื่อโจมตีประธานาธิบดีลูจีย เอย์เนาติ (Luigi Einaudi) และนายกรัฐมนตรี อัลซีเด เด กัสเปรี (Alcide De Gasperi) จนต้องโทษจำคุกเป็นเวลา 409 วัน
 - 17 อัลแบร์โตและคาร์ลีโอตาเป็นผู้ดูแลและคอยอัปเดตข้อมูลในเว็บไซต์ <https://www.giovanninoguareschi.com/> เกี่ยวกับผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวถึงโจวันนีโน กวาเรสกีหรือศึกษาผลงานของเขา

- 18 วรรณกรรมแนวก้าวหน้าเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความเกี่ยวเนื่องกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตจนบางกระแสเหมารวมจัดให้เป็นประเภทเดียวกัน มีลักษณะเด่นอยู่กับการแสดงความสำนึกทางมนุษยธรรมให้ความสนใจกับชนชั้นล่าง เน้นความเหลื่อมล้ำที่ก่อให้เกิดความยากลำบากในสังคม และนิยมเขียนถึงการเมืองในเชิงอุดมคติ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในช่วงเวลาร่วมสมัยกับที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์กำลังประพันธ์นวนิยายเรื่อง *ไฟแดง* ในทรศนะของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ นวนิยายก้าวหน้า “เป็นสไตล์การเขียนที่ไม่น่าส่งเสริม มันแคบ แล้วมันข้างเดียว จนในที่สุดลืมหืมชีวิตอื่นหมดบ๊วแต่ก้าวหน้ากัน ผมเลยเขียน *ไฟแดง* เพื่อจะระงับการอ่านนั้นให้เป็นตลกไปเสีย แล้วก็ออกจะระงับได้ด้วย *ไฟแดง* มันก็เป็นนิยายก้าวหน้าเรื่องสุดท้าย (ฮา) เอาไปอ่าน จิสังวนนั่น คุณตารางไม่สามารถจะขังเสรีชนได้ (ฮา)” (Kukrit Pramroj, *Kukrit’s Talk: Literature and Society* (Kukrit 80 Foundation Under the Patronage of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn, 2010), 156.(In Thai))
- 19 อนึ่ง มีการกล่าวอ้างใน *In quante lingue è stato tradotto Guareschi?* (Into how many languages Guareschi has been translated?) ว่า “*Nel Siam (l’attuale Thailandia) Kukrit Pramroj il maggiore autore di quel paese, ha plagiato don Camillo e Peppone sostituendoli con un bonzo (che parla con Budda) e un capopopolo. Il romanzo, intitolato **Bang phai deng** - che vuol dire “Il paese dei bambù rossi” (sedici traduzioni - in inglese: **Red Bamboo**) fu un successo...*” <<ในสยาม (ปัจจุบันคือประเทศไทย) คึกฤทธิ์ ปราโมช นักเขียนคนสำคัญ ได้ลอกเลียนผลงานของกาวเรสกี โดยสร้างตัวละครพระสงฆ์ (ซึ่งสนทนาได้ตอบกับพระพุทธรูป) และผู้นำกลุ่มก้าวหน้าแทน

ดอน คามิลโลและเป็ปโปเน นวนิยายเรื่องดังกล่าวมีชื่อว่า **บ้านไม้แดง** ซึ่งหมายถึง “ตำบลที่มีไม้สีแดง” นวนิยายเรื่องนี้ประสบความสำเร็จมาก ได้รับการแปล 16 ครั้ง มีชื่อในภาษาอังกฤษว่า *Red Bamboo...*>>

- 20 ในบทความ จาก **พิน็อคคิโอ** ถึง **ไหม**: หนึ่งทศวรรษของวรรณกรรมอิตาเลียนในภาษาไทย มีการระบุว่า “ไม้แดง (ซึ่งเฉพาะในฉบับแปลภาษาอังกฤษเท่านั้นที่ระบุว่าได้รับอิทธิพลจากเรื่องของกวาราสกิ)” (Chatsuni Sinthusing, *Italica Collected Translation Works and Articles on Italian Language and Culture* (Chulalongkorn University Printing House, 2007), 37.) และในหนังสือ *Cultures at War* Rachel V. Harrison ได้ระบุว่า “The novel is closely modeled on Giovanni Guareschi’s tales of the village priest Don Camillo and his quarrel with the local communist mayor.” (Rachel V. Harrison, “The Man with the Golden Gauntlets: Mit Chaibancha’s Insi Thorng and the Hybridization of Red and Yellow Perils in Thai Cold War Action Cinema,” In *Cultures at War: The Cold War and Cultural Expression in Southeast Asia*, Day Tony and Liem Maya H. T., eds. (Cornell University Press, 2010), 203.)
- 21 Trisilpa Boonkhachorn, *Novels and Thai Society (1932-1957)* (Faculty of Arts’ Textbooks Publishing Project Faculty of Arts Chulalongkorn University, 2004), 204-205. (In Thai)
- 22 Center of Central Administration Chulalongkorn University, “M.R.Kukrit Pramoj’s literary works [video

- clip],” *Youtube*, September 15, 2014, <https://youtu.be/AEf7Ult2YO0> (accessed on December 10, 2020). (In Thai)
- 23 ผลงานเรื่องอื่น ๆ ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ที่ได้รับคำวิจารณ์ว่ามี การดัดแปลงมาจากภาษาอังกฤษ เช่น *หลายชีวิต* ดัดแปลงจาก *The Bridges of San Luis Rey* ของ Thornton Wilder และ *กาเหว่าที่บางพลอง* ซึ่งมีความคล้ายกับ *The Midwich Cuckoos* ของ John Wyndham (Saran Thongpan, “Four Reigns and Many Lives of Kukrit Pramoj,” *Sarakadee* Vol. 27, No. 314 (2011), <https://www.sarakadee.com/2011/04/15/kukrit/>. (In Thai))
- 24 กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมศิลปากร ได้คัดเลือก *ไม่แดง* ให้ เป็น 1 ใน 9 นวนิยายยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีแนวคิด ตามศาสตร์พระราชา (“Praise ‘Karn-Red Bamboo-Pooyai Lee Kab Nang Ma—A Child of the Northeast (Luk Isan)-Human Guide’ Best novels in the reign of King Rama IX,” *Manager Online*, December 18, 2019, <https://mgronline.com/qol/detail/9620000120714>) (accessed on December 10, 2020). (In Thai))
- 25 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้ให้สัมภาษณ์ในรายการเวทีชาวบ้านว่า ท่านแต่ง เรื่อง *ไม่แดง* เพราะอยากให้คนอ่านหัวเราะ และท่านก็ ไม่เข้าใจว่าเหตุใด กบว. จึงต้องเซ็นเซอร์ละครของท่าน ทั้ง ๆ ที่ ท่านก็ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ไม่ได้แต่งเรื่องนี้เพื่อสนับสนุน คอมมิวนิสต์ ท่านต้องการสื่อให้เห็นว่าคอมมิวนิสต์ มิได้เป็น สิ่งน่ากลัวอะไร (“Kukrit’s Perspective on Thailand – Wetee Chaoban Talk Program 15 November 1991 [Video Clip],” *Youtube*, <https://www.youtube.com/>

- watch?v=qwojHCZfYT0 (accessed on December 10, 2020). (In Thai))
- 26 คอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเริ่มฟักตัวเมื่อประมาณพ.ศ. 2470 โดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่หนีจากประเทศจีนเข้ามาในไทย และเริ่มวางรากฐานและคุกคามไทยอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เปิดสงครามด้านบูรพา ในพ.ศ. 2484 และได้สถาปนาขึ้นเป็นพรรคสำเร็จในพ.ศ. 2485 (Uthai Hiranto, “Prevention and Suppression of Communism in Thailand,” *Journal of Social Sciences* Vol. 9, No. 1 (1972): 113-130. (In Thai))
 - 27 Trisilpa Boonkhachorn, *Novels and Thai Society (1932-1957)*, 203.
 - 28 ในบทนำของเรื่องนี้ได้ระบุช่วงเวลาที่เรื่องราวในโลกใบเล็กใบนี้ดำเนินอยู่ กล่าวคือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489)
 - 29 **โลกใบเล็กของหลวงพ่อดอน คามิลโล หรือ ไม้แดง** (ฉบับทางเครื่อง) แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษชื่อว่า *Tales from the Little World of Don Camillo* พิมพ์เป็นตอน ๆ ในมติชนสุดสัปดาห์ และรวมพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ. 2530 โดยสำนักพิมพ์แมวไท (Chatsuni Sinthusing, *Italica Collected Translation Works and Articles on Italian Language and Culture*, 36.)
 - 30 Kukrit Pramoj, *Red Bamboo* (Dokya 2000, 2009), 233-234. (In Thai)
 - 31 Giovannino Guareschi, *Mondo Piccolo “Don Camillo”* (Rizzoli, 1971), XXXVI-XXXVII.

- 32 นิพนธ์ เทพวัลย์ กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายศาสนาอยู่อย่างแนบแน่น ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพรรคคริสเตียนเดโมแครต (Christian Democrat) ซึ่งเป็นพรรคที่ใหญ่ที่สุดในอิตาลี และเป็นรัฐบาลมาทุกสมัย” และในบทความของ Daniela Saresella ได้ระบุคำกล่าวของปัลมิโร ตอญัตติ (Palmiro Togliatti) ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลีที่มีต่อคริสตจักรว่า “Catholicism in Italy is not simply the Church. It is a way of thinking, a complex set of connections between history and politics, culture and philosophy.” (Daniela Saresella, “The Dialogue between Catholics and Communists in Italy during the 1960s,” *Journal of the History of Ideas* Vol. 75, No. 3 (2014): 494, <http://www.jstor.org/stable/43289678>.)
- 33 Nibhon Debavalya, “Political Problems in Italy,” *Journal of Social Sciences* Vol. 6, No. 2 (1969): 82. (In Thai)
- 34 Guareschi, *Mondo Piccolo* “Don Camillo”, 253.
- 35 Perry, *The Don Camillo stories of Giovannino Guareschi*, 16.
- 36 Harrison (2010: 211) ได้อธิบายความวิตกกังวลนี้ว่าเกิดจาก “a significant cultural and psychological side effect of the Cold War” และอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยขณะนั้น ดังนี้ “Phibun declared Thailand to be the target of increasingly dangerous communist intentions, fueled by the rise of the leftist independence movements across Southeast Asia that had developed in the fight against colonial rule, (...)”

Phibun endorsed this anxiety over communism by making his country the first in Asia to provide troops in support of the US war effort against North Korea. In return, Thailand received in excess of US\$35 million in economic aid and financial loans and was transformed into the pivot of Washington's region-wide effort to expand its influence.” (Harrison, “The Man with the Golden Gauntlets,” 198 – 199.)

- 37 Kukrit Pramoj, *Red Bamboo*, 147.
- 38 Ibid, 158.
- 39 Ibid, 179.
- 40 Ibid, 226.
- 41 Ibid, 228.
- 42 Ibid, 231-232.
- 43 Ibid, 242.
- 44 Ibid, 243.
- 45 Ibid, 251.
- 46 Ibid, 244.
- 47 Guareschi, *Mondo Piccolo “Don Camillo”*, 220.
- 48 Kukrit Pramoj, *Red Bamboo*, 80.
- 49 Ibid, 84.
- 50 Guareschi, *Mondo Piccolo “Don Camillo”*, 27.

- 51 Kukrit Pramroj, *Red Bamboo*, 20.
- 52 Ibid, 93.
- 53 Guareschi, *Mondo Piccolo “Don Camillo”*, 10.
- 54 จักรภพ เพ็ญแข อธิบายในคอลัมน์ หนังสือกับประชาธิปไตยว่า “ตลอดประวัติศาสตร์โลก ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดนั้น การแบ่งสังคมเป็นฝ่ายรัฐและฝ่ายศาสนาเกิดขึ้นตลอดมา ในยุโรปก็มีศาสนจักรและอาณาจักร (Church and State) ที่ได้ทำสงครามขบเคี้ยวกันมาตลอดเพื่อชิงอำนาจสูงสุดทางการเมือง”
- 55 ทว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมเขียนหนังสือผมไม่เคยสอนใคร ผมเขียนเอาสนุก เอาบันเทิง เขียนโกหกมันจะไร้มึงให้มันสนุกกันดี อ่านเพลินอ่านเพลิน (...) เป็นเครื่องชุบน้ำใจคนให้รู้เรื่อง ให้มีความคิด ให้ความคิดแล่นก้าวหน้ามไปแล้ว ผมไม่เคยแฝงคติธรรม ไม่เคยเขียนหนังสือสอนให้ใครเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่เคยเขียนหนังสือสอนให้คนเป็นศักดินา ไม่ได้รักษาผลประโยชน์ของใคร (...)” (Kukrit Pramroj, *Kukrit’s Talk: Literature and Society*, 43.)

Received: November 24, 2020

Revised: June 7, 2021

Accepted: June 10, 2021

พัฒนาการทางดุริยางคศาสตร์ กรีกยุคโบราณ

The Development of Greek Music in Ancient Age

ธิติพงศ์ มีทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Dhitiphong Meethong

Faculty of Humanities and Social Sciences

Nakhon Pathom Rajabhat University

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Associate Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Pathom Rajabhat University

E-mail: pices_apphrodite@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ดุริยางคศาสตร์ของกรีกสมัยโบราณ ผลจากการศึกษาพบว่าดนตรีกรีกยุคโบราณได้รับอิทธิพลมาจากอารยธรรมจากบาบิโลนเป็นสำคัญ ความสำคัญของดนตรีกรีกยังขึ้นอยู่กับบริบทสภาพทางสังคมในขณะนั้น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีกรีกกับพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งมีมายาวนานนับตั้งแต่สมัยยุคสำริดในเวลาต่อมาการเล่นดนตรีกรีกยังถูกผสมผสานให้เข้ากับหลักปรัชญาโดยมีการผสมผสานความคิดระหว่างจังหวะดนตรีกับหลักการทางคณิตศาสตร์ของไพthagอรัสรวมถึงแนวคิดปรัชญาของอริสโตเติลด้วย ทำให้ดนตรีกรีกถูกนำเข้ามาใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนกรีกในสมัยนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการวางรากฐานดนตรีกรีกในสมัยนั้นเป็นอย่างมากคืออริสโตซีนุส ซึ่งได้เขียนหนังสือขึ้นและหนังสือดังกล่าวยังเป็นมรดกตกทอดมาถึงสมัยอาณาจักรโรมันในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: เครื่องดนตรีกรีก, ไพthagอรัส, อริสโตซีนุส

Abstract

This article aims to study the development of the historical music of ancient Greek. The result shows that ancient Greek music was largely influenced by the Babylonian civilization. The importance of Greek music also depended on the social context at the time. Especially, the relationship between Greek musical instruments and various religious rituals has existed since the Greek Bronze Age. Later, playing these instruments was blended with the philosophy, particularly the idea of musical rhythm and mathematics of Pythagoras's and Aristotle's philosophies. As a result of this, Greek music was included in the curriculum for students at that time. The one who played a significant role in founding the Greek music of the time was Aristoxenus whose book left a legacy to the Roman Empire later.

Keywords: Greek music instrument, Pythagoras, Aristoxenus

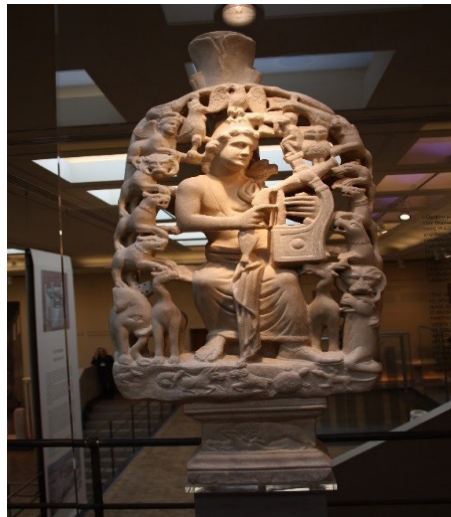
1. บทนำ

ดนตรีเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษยชาติ และถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งชีวิตมนุษย์ มนุษย์รู้จักการสร้างเสียงดนตรีขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องพักผ่อนหย่อนใจนับตั้งแต่การตี การเคาะ การเป่าเขาสัตว์ การเป่าใบไม้ เป็นต้น เสียงดนตรีในลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เพื่อส่งสัญญาณให้มนุษย์รู้จักการร้องรำทำเพลง ดนตรีทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ความบันเทิง รวมทั้งดนตรียังถูกนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จากหลักฐานทางโบราณคดีและบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรแสดงให้เห็นว่าดนตรีเป็นสิ่งสำคัญต่อวัฒนธรรมกรีกอย่างมาก ทั้งนี้นับแต่สมัยโบราณ ชาวกรีกมีการขับร้อง การประสานเสียงในละครกรีก รวมถึงดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ในเวลาต่อมาดนตรีกรีกยังถูกนำมาใช้ในพิธีการของรัฐและพิธีกรรมทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานศพ และงานมหรสพอื่น ๆ เป็นต้น ดนตรีกรีกจึงกลายเป็นมรดกที่สำคัญยิ่งที่กรุยทางไปสู่ความรุ่งโรจน์ในสมัยกรีกยุคทองหรือกรีกยุคคลาสสิก ด้วยเหตุนี้กรีกจึงมีหลักฐานหลงเหลือพอที่จะทำการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีได้บ้าง ทั้งนี้จากแผนที่กรีกโบราณจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่กรีกแผ่นดินใหญ่เท่านั้น แต่วัฒนธรรมดุริยางคศาสตร์กรีกยังแพร่กระจายไปยังเกาะต่าง ๆ ในทะเลอีเจียน เอเชียมินเนอร์ คาบสมุทรตอนใต้ของอิตาลี เกาะซิซิลี และดินแดนที่เป็นเมืองขึ้นอาณานิคมต่าง ๆ ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและทะเลดำ

2. ดนตรีกับความสำคัญของบริบทในสังคม

อารยธรรมกรีกเป็นบ่อเกิดอารยธรรมแรกเริ่มของชาวตะวันตก อารยธรรมกรีกนั้นได้รับอิทธิพลส่งต่อมาจากอารยธรรมเอเชียมิดกลางในสมัยโบราณ นับตั้งแต่ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ การคำนวณปฏิทิน วิศวกรรมศาสตร์ ดาราศาสตร์ และการแพทย์ เป็นต้น ความรู้เหล่านี้

ชาวกรีกได้รับพื้นฐานความรู้มาจากอารยธรรมเมโสโปเตเมียและอียิปต์ เช่นเดียวกันกับการดนตรีของชาวกรีกก็มีรากฐานจากสมัยโบราณ เช่นเดียวกัน ดนตรีกรีกได้กลายมาเป็นรากฐานสำคัญของชาวยุโรป อย่างไรก็ดี ความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับดนตรีกรีกมีร่องรอยหลักฐานที่เป็นบันทึกเหลืออยู่น้อยมาก เนื่องจากธรรมเนียมปฏิบัติของศิลปินกรีกในสมัยนั้นนิยมการใช้วิธีการบอกเล่าปากต่อปากหรือมุขปาฐะและลงมือปฏิบัติมากกว่าการจดบันทึกไว้ จากหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏตามโบราณสถานและโบราณวัตถุจะเห็นร่องรอยของดนตรีกรีก เช่น ภาพเกี่ยวกับศิลปินที่ยังคงหลงเหลืออยู่ บันทึกลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของดนตรี บันทึกเกี่ยวกับทฤษฎีทางดนตรีของนักปราชญ์กรีก และรูปภาพเกี่ยวกับอุปกรณ์ดนตรีที่ปรากฏจนถึงปัจจุบันซึ่งทำให้ทราบว่าชาวกรีกมีเครื่องอุปกรณ์ดนตรีมากกว่า 40 ชิ้นที่ใช้กันในสมัยนั้น¹

ภาพที่ 1: ภาพแกะสลักศิลปินกรีกซึ่งกำลังเล่นเครื่องดนตรีไลร์ที่พิพิธภัณฑ์
แห่งกรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ

ที่มา: <https://www.pinterest.co.uk>

ดนตรีนั้นเป็นเรื่องของเสียงและธรรมชาติของเสียงดนตรีกรีกในสมัยนั้นก็ไม่คงทนถาวรอีกทั้งไม่สามารถจับต้องได้ ทำให้นักประวัติศาสตร์ต่างก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าศิลปินกรีกในสมัยนั้นเล่นเครื่องดนตรีด้วยเสียงแบบใด นอกจากนี้มีบทเพลงจำนวนไม่มากนักที่ถูกค้นพบในสมัยกรีกโบราณ เนื่องจากการจดบันทึกเนื้อร้องและทำนองไว้ จึงทำให้ผู้คนในปัจจุบันไม่ทราบแน่ชัดว่าเพลงของกรีกโบราณมีลักษณะเช่นไรและหรือเสียงของดนตรีกรีกเป็นแบบใด แต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่ของดนตรีกรีกจากอดีต ได้แก่ ร่องรอยทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเครื่องดนตรีและวิธีการเล่นที่ปรากฏตามภาพของโบราณสถาน รวมถึงภาพที่ปรากฏบนภาชนะต่าง ๆ และโบราณวัตถุอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ศิลปินกรีกก็ยังใช้เครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ อีกมากมาย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเคาะ ได้แก่ ชิสทรีม ครอทาลัม และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ได้แก่ ไลร์ ฮาร์พ พอร์มิงซ์ แพนดัวร์า เอพิโกเนียน บาร์บิตอน แซมบูกา เป็นต้น ทั้งนี้ เครื่องดนตรีประเภทสายเป็นที่นิยมและได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวางในสังคมกรีกมากกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ

อย่างไรก็ดี เครื่องดนตรีที่สำคัญและเป็นที่นิยมแพร่หลายมากที่สุดคือ ปี่โอลอส พิณโลร์ และพิณคิธาร่า ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันในสังคมกรีก รวมทั้งยังถูกบรรจุในการสอนให้กับเด็กนักเรียนด้วย² โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี่โอลอส ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่นิยมและแพร่หลายในสังคมกรีกอย่างมากเนื่องจากการใช้ในการประกอบพิธีกรรมบ่อยครั้ง โดยปี่โอลอสมักจะเล่นเป็นคู่ โดยแต่ละลำจะมีรูนิ้วและปากเป่าซึ่งมีลิ้นทว่าในปัจจุบันลิ้นของปี่โอลอสที่ใช้เล่นนั้นหายสาบสูญไปหมดแล้ว แต่จากภาพที่ปรากฏบนภาชนะเครื่องปั้นกรีกโบราณทำให้ทราบว่าลิ้นของปี่มีลักษณะเป็นท่อยาวและมีลิ้นที่สั้นได้ ภาพที่ปรากฏบนภาชนะยังแสดงให้เห็นถึงการเล่นปี่โอลอสนั้นเล่นเป็นคู่ โดยใช้ทั้งสองมือจับในตำแหน่งเดียวกัน

ในการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีกรีกนั้น นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งช่วงเวลาของพัฒนาการทางดนตรีกรีกโดยเป็นช่วงสมัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ ในสมัยแรกเกิดขึ้นในยุคโบราณจนถึงพันปีก่อนคริสตกาล เครื่องดนตรีกรีกในสมัยนี้ใช้ประกอบพิธีในทางศาสนาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่พบเจอมากที่สุดคือเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งส่วนใหญ่ใช้กับพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้าอพอลโล (Apollo) เทพเจ้าแห่งแสงสว่าง³ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบูชาเทพเจ้าอพอลโลมีพิณไลร์ เป็นเครื่องดนตรีชิ้นสำคัญ ในสมัยที่สองเกิดขึ้นในช่วง 1,000-700 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นช่วงเวลาของสมัยกรีกยุคโบราณ ในช่วงเวลานี้ได้เกิดบทร้อยกรองมหากาพย์ที่สำคัญของชาวกรีกขึ้นคือมหากาพย์อิลเลียดและโอเดสซีซึ่งประพันธ์โดยโฮเมอร์ ต่อมามหากาพย์ทั้งสองเรื่องของโฮเมอร์ได้กลายเป็นวรรณคดีสำคัญ ซึ่งชาวกรีกนำมาขับร้องกันอย่างแพร่หลายและมักจะติดพิณไลร์คลอไปกับการขับร้องด้วย

ลักษณะการขับร้องในเพลงมหากาพย์นี้เรียกว่า เพลงบาดส์ (bards) โดยศิลปินที่ร้องเพลงบาดส์เหล่านี้มักอาศัยอยู่ตามคฤหาสน์ของชนชั้นสูง และมักเป็นนักดนตรีอาชีพที่มีความสามารถในการขับบทมหากาพย์ ซึ่งใช้ทำนองโบราณแต่เป็นบทสั้น ๆ ซึ่งมีหลากหลายบท โดยส่วนใหญ่เป็นบทที่นิยมขับร้องกันโดยง่าย⁴ นอกจากนี้ยังมีเพลงพื้นเมือง (folk songs) ซึ่งมีลักษณะเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวกรีก รวมถึงคนเลี้ยงแกะในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล เพลงพื้นบ้านเหล่านี้เป็นที่นิยมในชนชั้นล่างของกรีกซึ่งส่วนใหญ่เวลาขับร้องจะมีคนเป่าแพนไปป์ (panpipes) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่คล้ายกับแคน เพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับสมาชิก ขณะเดียวกันในช่วงเวลานี้ยังมีคณะนักร้องประสานเสียง (chorus) เกิดขึ้นในสมัยกรีกยุคโบราณ คณะนักร้องประสานเสียงขับร้องเพลงในพิธีทางศาสนาต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ ฯลฯ นักดนตรีจะบรรเลงคิธาร่าและปีโอลอสประกอบในพิธีกรรม

ในสมัยที่สามเกิดขึ้นในช่วง 700-550 ปีก่อนคริสตกาลซึ่งตรงกับสมัยกรีกคลาสสิก ศิลปินได้คิดวิวัฒนาการรูปแบบการขับร้องที่เรียกว่า “ไลร์” (lyre) ขึ้น รูปแบบการขับร้องดังกล่าวเป็นการแสดงการระบายอารมณ์ในใจของกวีที่ต้องการสื่อออกมาด้วยเสียงเพลง ทั้งในรูปแบบของความยินดี ความทุกข์ ความรัก ความชิงชัง ความชื่นชม ต่อความงาม เป็นต้น การขับร้องแบบไลร์นั้นยังเอื้อให้กวีกรีกได้แสดงความรู้สึกส่วนตัวได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันในช่วงเวลานี้ยังเกิดการร้องเพลงประกอบการเต้นระบำที่เรียกว่า ไดธิรัมบ์ (dithyramb) ซึ่งใช้เป็นเพลงประกอบการบวงสรวงและเฉลิมฉลองเทพเจ้าไดโอนิซุส ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์⁵ ในการเต้นระบำนี้จะมีการเล่นเครื่องดนตรีคิธาร่าและการเป่าปี่โอลอสควบคู่ในการประกอบพิธี

3. ความสัมพันธ์ของคนตรีกับหลักปรัชญากรีก

นักประวัติศาสตร์ลงความเห็นว่าชาวกรีกนั้นเป็นชาติแรกของโลกที่เริ่มศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับดนตรีอย่างจริงจัง นับตั้งแต่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาลหรือในสมัยกรีกยุคโบราณ ทว่านักประวัติศาสตร์แทบไม่พบหลักฐานบันทึกลายลักษณ์อักษรมากที่ควร เนื่องจากนักดนตรีกรีกส่วนใหญ่เล่นเครื่องดนตรีจากความทรงจำและการปฏิบัติถ่ายทอดต่อกันมา ศิลปินกรีกสามารถจำแนกองค์ประกอบของคนตรี ซึ่งประกอบไปด้วย เสียงฮาร์โมนิก (harmonic) หรือ Harmonics Overtone series เสียงอะคูสติค (acoustic) หรือเสียงกำธรซึ่งเป็นการสั่นสะเทือนของเสียงอันมาจากเครื่องดนตรีที่เล่นสเกลาร์ (scalar) หรือมาตราของเสียงซึ่งเป็นเรื่องของบันไดเสียงที่ได้จากเสียงต่ำไปเสียงสูง และเมโลดี (melody) หรือทำนอง ตามลำดับดนตรีกรีกยังมีลักษณะที่สำคัญคือท่วงทำนองเพลงร้องภาษากรีกมีความเชื่อมโยงกับจังหวะและอัตราของคำในบทกวีในขณะที่เพลงพื้นบ้านส่วนมากก็เล่นแบบการดันสดเป็นหลัก

นักปราชญ์กรีกยังเชื่อว่าระบบของดนตรีกรีกนั้นยังสอดคล้องกับระบบของธรรมชาติและมีอิทธิพลต่อมนุษย์ด้วยเช่นกัน ทำให้ในเวลาต่อมาดนตรีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางปรัชญาของอารยธรรมกรีกด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะไพธากอรัสซึ่งเชื่อว่าดนตรีเปรียบเสมือนสมการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งใช้ตัวเลขในการคำนวณเพื่อหาความกลมกลืนและความสอดคล้องของเสียงให้เข้ากันได้⁶ ชาวกรีกยังเชื่อดูด้วยว่าดนตรีเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถใช้ในการชำระล้างบาปมลทินทางใจและสามารถบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ นอกจากนี้คุณค่าที่สำคัญของดนตรีที่ชาวกรีกสร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นในประวัติศาสตร์คือ ดนตรียังมีผลต่อทางศีลธรรม อารมณ์ความรู้สึกและจิตใจของผู้ฟัง อีกทั้งดนตรีนั้นยังมีบทบาทในด้านจริยธรรมในสังคมกรีกด้วยเช่นกัน

ตามความหมายของไพธากอรัสนั้นเขาเชื่อว่าดนตรีคือตัวเลขในเวลา⁷ (number of time) อีกทั้งดนตรียังเป็นการปรับสมดุลทางวิญญาณ (soul adjustment) ของมนุษย์เช่นกัน ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขทำให้ไพธากอรัสอธิบายว่าเลขมีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนของจังหวะดนตรีที่สื่อออกมาให้ได้ยิน การชิงสายของเครื่องดนตรีสามารถปรับเปลี่ยนตามพยัญชนะหรือตัวโน้ตของเสียงขึ้นคู่ ซึ่งทำให้เกิดเสียงที่สมดุลขึ้นอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ เขายังอธิบายว่าดนตรีเป็นการแสดงออกถึงความกลมกลืน (harmony) โดยถือว่าดนตรีถือเป็นหลักการอันศักดิ์สิทธิ์ (divine principle) เช่นเดียวกับจักรวาล (universe) ที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นระเบียบ (order) และความวุ่นวาย (chaos) ดังนั้น ทุกครั้งที่ศิลปินเล่นเครื่องดนตรีจึงต้องสื่อออกมาถึงอัตราส่วนตัวเลขที่สมบูรณ์ในแต่ละครั้งของจังหวะดนตรี⁸

ความสำคัญของเครื่องดนตรีกรีกยังเห็นได้จากการเขียนรูปตัวละครที่กำลังเล่นดนตรีลงในงานศิลปะซึ่งเป็นค่านิยมที่แพร่หลายอย่างมากในสมัยกรีกโบราณ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความก้าวหน้าทางอารยธรรม ภาพเครื่องดนตรีรวมถึงตัวละครเป็นเรื่องราวที่นิยมสร้างสรรค์ลงในจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมและเครื่องปั้นดินเผากรีก

ในปลายศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาลนั้นศิลปินมักจะวาดภาพวีรบุรุษกรีกคนสำคัญกับเครื่องดนตรีคิธาร่าลงบนเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างทางกายภาพกับเครื่องดนตรีซึ่งเป็นความสมดุลอย่างหนึ่งของแนวคิดจิตรกรกรีกในสมัยนั้น วีรบุรุษอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น อคิลลีส เฮซิอุส เจ้าชายปารีส ล้วนมีภาพวาดที่เล่นเครื่องดนตรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีไลร์

แม้กระทั่งเครื่องปั้นดินเผากรีก เช่น ภาชนะเลคิธอย (Lekythoi) ที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ช่างปั้นยังมีการวาดภาพเด็กนักเรียนกับเครื่องดนตรีไลร์ ขณะที่อีกมือนั้นถือหนังสือเอาไว้ควบคู่กัน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสอดคล้องกลมกลืนของเด็กนักเรียนที่ต้องเรียนหนังสือควบคู่ไปกับฝึกเครื่องเล่นดนตรีไปด้วยให้เกิดความชำนาญ ตามทัศนะของนักปราชญ์กรีกทั้งเพลโตและอริสโตเติลมองว่าการศึกษอย่างสมบูรณ์แบบนั้นต้องประกอบไปด้วยการที่เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ (literacy) รวมทั้งการที่เด็กสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ ซึ่งชาวกรีกเชื่อว่าทั้งการอ่านออกเขียนได้กับการเล่นดนตรีได้นั้นถือเป็นการเติมเต็มความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ

4. ความสัมพันธ์ของคนตริกรีกที่มีต่อศาสนาและการศึกษา

ความสำคัญของดนตรีกรีกที่มีอิทธิพลในยุคสมัยนั้นอย่างมาก คือ มิติความสัมพันธ์ของดนตรีกับศาสนากรีก ในด้านศาสนานั้นดนตรีกรีกถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ในทางพิธีกรรมทางศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นช่วงระยะแรกเริ่มของพิธีการบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ของชาวกรีกที่เกิดขึ้นในนครรัฐต่าง ๆ นั้น พิธีกรรมบูชาเกิดขึ้นพร้อมกับการเต้นรำของชาวกรีก สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกับขบวนพิธีกรรมทางศาสนาในโอกาสต่าง ๆ

ของแต่ละนครรัฐ งานพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ เทศกาลบูชาทะพีโอเธน่า (Panathena) และเทศกาลไดโอนีเซีย (Dionysia) ซึ่งเป็นการบูชาเทพไดโอนิซุส โดยงานดังกล่าวทั้งสองถือเป็นงานเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ของนครรัฐเอเธนส์ การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา ini มีการบรรเลงดนตรีเพื่อใช้ในศาสนพิธีต่าง ๆ นับตั้งแต่พิธีกรรมบวงสรวงสักการะ พิธีตั้งเครื่องสังเวีย พิธีสวดมนต์ และพิธีการอธิษฐาน เป็นต้น ในช่วงของการประกอบพิธีกรรมนี้จะมีนักดนตรีมืออาชีพเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมทางศาสนา ในช่วงขั้นตอนของพิธีกรรมนั้นจะมีศิลปินที่เล่นปี่โอลอสซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสำคัญของพิธีกรรมทางศาสนา⁹ ซึ่งปี่โอลอสมีลักษณะคล้ายท่อที่เป็นคู่และอยู่ในประเภทเครื่องดนตรีลึนคู่ซึ่งเล่นอยู่ตามโบสถ์วิหาร นอกจากเครื่องดนตรีที่ใช้ในระหว่างการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ยังมีการเต้นรำ รวมถึงบทกวีสดุดีขับขานที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาเช่นกัน ซึ่งทั้งการเต้นรำและบทกวีสดุดีก็ล้วนต้องใช้เครื่องดนตรีในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาด้วย

ภาพที่ 2: เครื่องดนตรีกรีกโบราณที่เป็นที่นิยมสมัยนั้น ปี่โอลอส (ซ้าย), พินโลร์ (กลาง), พินคิธาร่า (ขวา)

ที่มา: <https://www.metmuseum.org>, <https://www.theoi.com/Gallery/K20.3.html>, <https://www.alamy.com/kithara.html>

ภาพที่ปรากฏตามโบราณสถานของกรีกหลายแห่งแสดงให้เห็นว่า ปี่โอลอสนั้นมีบทบาทสำคัญที่ใช้สำหรับการบูชาเทพไดโอนิซุส ซึ่งเป็นเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์และไวน์ ทั้งนี้รูปภาพที่ปรากฏบนภาชนะเป็นการสื่อถึงเครื่องดนตรีซึ่งผู้เล่นนั้นมักเป็นผู้หญิงที่กำลังเป่าปี่โอลอสปี่โอลอสนั้นใช้สำหรับเทศกาลเฉลิมฉลองเทศกาลไดโอนีเซีย ในนครรัฐหลายแห่งโดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ โดยภายในงานนั้นประกอบไปด้วยคณะนักร้อง นักดนตรี และบทเพลงประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการละเล่นเพื่อเป็นการบูชาแต่เทพองค์ดังกล่าวรวมถึงเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ด้วยอันเป็นการถวายพระเกียรติต่อเทพของกรีก ศิลปินกรีกจะเล่นดนตรีและร้องเพลงจากความจำและนิยมการดันเพลงสดอันเป็นที่นิยมกันมากเนื่องจากการแสดงเขาวีปญญาและไหวพริบของศิลปินในเวลานั้น มีบันทึกหลักฐานกล่าวว่าซาคาดัสแห่งนครรัฐอาโกส (Sakadas of Argos) ชนะการเล่นปี่โอลอสในการแข่งขันที่นครรัฐไพเธีย (Pythia) นับตั้งแต่ 586, 582, และ 578 ก่อนคริสตกาลตามลำดับ¹⁰ ทั้งนี้ซาคาดัสได้แสดงเพลง “Pythic Nomos” อันเป็นเพลงสดุดีชัยชนะของเทพอพอลโลที่มีต่อยูักษ์ไพธอน ซึ่งผลงานบทเพลงนี้ทำให้เขาเป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดการแข่งขันการประกวดเพลงสดุดีโดยใช้ปี่โอลอสมากขึ้น

ในเวลาต่อมาจำนวนของศิลปินที่เล่นเครื่องดนตรีโอลอสก็เพิ่มมากขึ้น ในช่วงเวลานี้มีผู้คนจำนวนมากที่เข้าชมการแสดงของศิลปินที่มีชื่อเสียง รวมถึงเข้ามาแสดงความเคารพต่อเทพในวิหารของตนด้วยเช่นกัน ศิลปินบางคนที่มีชนะการแข่งขันนั้นสามารถแสวงหาเงินทองได้อย่างมากมายจากการแสดงดนตรีให้กับผู้ที่ชื่นชอบการฟังดนตรี ในขณะที่พิณไลร์นั้นจะใช้สำหรับการบูชาเทพเจ้าอพอลโลซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งแสงสว่าง การทำนายโชคชะตา และเทพแห่งศิลปวิทยาการ ทั้งนี้พิณไลร์ของกรีกนั้นจะมีอยู่ 7 สาย และใช้มือตีหรือใช้ไม้ตี (plectrum) สร้างเสียงขึ้น พินไลร์นี้มีหลากหลายรูปแบบ แต่มีลักษณะที่สำคัญคือมีกล่องเสียงที่ทำจากกระดองเต่าที่ถูก

ซึ่งโดยหนึ่งว้าว ภาพที่ปรากฏบนภาชนะเครื่องปั้นดินเผาหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าผู้เล่นจะวางพิณไว้ที่หน้าตักด้านหน้าและมีสายคล้องช่วยถือที่ข้อมือซ้ายของพิณโล่แล้วใช้มือขวาตีสายด้วยไม้ ในขณะที่นิ้วมือซ้ายจะใช้แตะสายต่าง ๆ เพื่อสร้างเสียงหรืออุดสายที่ไม่ต้องการเล่นไม่ให้เกิดเสียงขึ้น

ภาพที่ 3: ภาพเด็กนักเรียนกรีกโบราณจะต้องเรียนหนังสือควบคู่ไปกับการเล่นดนตรีเพื่อเติมเต็มความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์แบบตามความเชื่อของนักปราชญ์กรีก

ที่มา: <https://www.alamy.com/greek-vase-painting.html>

อิทธิพลของดนตรีกรีกที่มีต่อสังคมในขณะนั้นทำให้นักปราชญ์กรีกได้มีการบรรจุหลักสูตรการเรียนดนตรีขึ้นครั้งแรกที่นครรัฐเอเธนส์ ทั้งนี้ผู้ที่มิชอบบทสำคัญมากคือ เฟลโตและอริสโตเติลซึ่งได้เขียนถึงความสำคัญของดนตรีในสังคมและเป็นผู้ที่สนับสนุนแนวคิดของการศึกษาดนตรีในโรงเรียนกรีก ณ เวลานั้น วิชาดนตรีนั้นรุ่งเรืองถึงขีดสุดในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 6-5 ก่อนคริสตกาลหรือในสมัยกรีกยุคคลาสสิก โดยเด็กในยุคนั้นจะได้รับการศึกษาทางด้านการอ่าน

การเขียน การพูดต่อที่สาธารณะ กีฬาและการเล่นดนตรีควบคู่กัน ซึ่งเด็กมีโอกาสได้ศึกษาวิชาเหล่านี้จากโรงเรียนเมื่ออายุ 6 ปี เมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 12 ปี จะได้รับการฝึกสอนเล่นเครื่องดนตรีปีโอลอส พิณโลร์ และพิณคีธาร่า¹¹ เด็กที่เรียนจะได้รับการฝึกสอนให้ร้องเพลงไปพร้อม ๆ กับการเล่นเครื่องดนตรีไปด้วย โดยเครื่องดนตรีทั้งสามชิ้นนี้เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการยอมรับและการยกย่องอย่างสูงในสังคมและถูกบรรจุเข้ามาในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วทั้งนครรัฐกรีกเช่นกัน ขณะเดียวกันครูของเด็กเองนอกจากจะสอนการเล่นดนตรีแล้วครูยังมีหน้าที่สอนวินัยและมารยาทในการฟังดนตรีด้วย ทำให้เด็กมีความเข้าใจและซึมซับบรรณธรรมเมื่อต้องปฏิบัติตัวในที่ชุมชนใหญ่

วิชาดนตรีที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วนครรัฐกรีกนั้น ตามปกติครูผู้สอนจะสอนให้เด็กนักเรียนเล่นปีโอลอส พิณโลร์ และพิณคีธาร่า ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักที่สำคัญของการเรียนดนตรี โดยเครื่องดนตรีที่สำคัญที่เด็กจะถูกฝึกอย่างมากคือการเล่นพิณโลร์ ทั้งนี้เด็กจะเล่นพิณโลร์เพื่อใช้ประกอบการเต้นรำ การร้องเพลง รวมถึงการขับบทกวีสั้น ๆ ในมหากาพย์อีเลียดและโอเดสซี ในสังคมชาวกรีกนั้นพิณโลร์ยังนิยมเล่นเครื่องดนตรีประกอบการแต่งงาน หรือสังเวยการ ตลอดจนงานมหรสพอื่น ๆ ในสังคม ส่วนพิณคีธาร่านั้นนับเป็นพิณขนาดใหญ่ที่ใช้เฉพาะในขบวนแห่หรือพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา และใช้ในโรงละครกรีกที่มีการแสดงละครโศกนาฏกรรมและหัตสนาฏกรรมเป็นสำคัญ¹² วิธีการเล่นพิณดังกล่าวนั้นปรกติศิลปินจะยืนเล่นและจะร้องเพลงด้วยตัวเอง ซึ่งผู้ที่เล่นพิณคีธาร่าได้นั้นจะต้องมีทักษะความชำนาญมากเนื่องจากต้องใช้เวลาฝึกฝนอย่างมาก

4. อริสโตสิณุส : ผู้บุกเบิกการดนตรีของกรีก

ตามบันทึกหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่หลงเหลืออยู่นั้น ผู้ที่สร้างสรรคงานเขียนเกี่ยวกับดนตรีกรีกในสมัยโบราณคืออริสโตสิณุส (Aristoxenus 375-335 ปีก่อนคริสตกาล) ทั้งนี้เขาได้เขียนงานเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีกรีกที่สำคัญคือเรื่อง “Elementa Harmonica” (Elements of Harmony) ขึ้น อริสโตสิณุสเป็นลูกศิษย์ของอริสโตเติล นักปราชญ์คนสำคัญของกรีก ผลงานและมรดกทางความคิดของอริสโตสิณุสยังคงตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน งานเขียนของเขาแสดงให้เห็นว่าชาวกรีกนั้นให้คุณค่าต่อแนวความคิดแบบนามธรรม ตรรกะของเหตุผล การจัดระเบียบ รวมถึงการแบ่งประเภทเป็นอย่างมาก ผลเหล่านี้มีผลมาถึงการเขียนดนตรีในปัจจุบัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความนิยมในความหลากหลาย นับตั้งแต่การใช้เสียงคู่ระยะและบันไดเสียงต่าง ๆ อีกด้วย งานเขียนของอริสโตสิณุสที่ยังหลงเหลืออยู่บางส่วนนั้นแสดงให้เห็นว่าจังหวะในดนตรีกรีกนั้นคล้ายกับจังหวะของบทกวี เขาได้แบ่งส่วนจังหวะเหล่านี้ออกมาเป็นหน่วยต่าง ๆ โดยนำมาจากรูปแบบบทกวีของกรีกซึ่งเน้นที่คำสั้น-ยาวมากกว่าคำที่หนักเบา¹³

อริสโตสิณุสอธิบายลักษณะของเสียงดนตรีไว้ในงานเขียน Elementa Harmonica ไว้ว่าเสียงมีอยู่สามลักษณะ คือ เสียงที่หนึ่งคือ เสียงที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (continuity) หรือเสียงที่มีการขึ้นและลงของระดับเสียงอย่างอิสระคล้ายเสียงพูดของคนกับระยะคู่เสียงที่ประสานกัน (Intervals) มี 2 ตัวโน้ตขึ้นไป เช่น การตีระนาด สองมือ และเสียงที่สองคือ เสียงคู่ระยะหรือเสียงขึ้นคู่ (intervals) หมายถึงระยะห่างที่อยู่ระหว่างตัวโน้ตสองตัว ซึ่งประกอบไปด้วย โน้ตสองตัวที่มีระดับเสียงต่างกัน และเสียงที่สามคือ บันไดเสียง (scale) คือกลุ่มของโน้ตที่มากกว่าสามตัวเรียงต่อกันแบบขึ้นหรือลง¹⁴ งานเขียนของอริสโตสิณุสทำให้พื้นฐานการศึกษาของดนตรีกรีกแข็งแกร่งมีเหตุผลเป็นสิ่งที่รองรับอย่างมาก และยังส่งผลถึงการศึกษาดนตรีอื่น ๆ ในภายหลังอีกด้วย

ซึ่งแตกต่างกับทฤษฎีแนวคิดดนตรีของชาวบาบิโลนที่อธิบายถึงดนตรีของบาบิโลนซึ่งไม่มีการวิเคราะห์ของเสียงดนตรี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าระบบดนตรีของชาวกรีกนั้นก้าวหน้ากว่าชนชาติอื่น ๆ เป็นอันมาก

ภาพที่ 4: ไพธากอรัส (ซ้าย) อริสโตลีนุส (ขวา)

ที่มา: <https://www.europeana.eu/en/blog/pythagoras>, <https://www.9ways.org/sound-glossary/aristoxenus>

ระบบของดนตรีกรีกในสมัยโบราณมีลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ มีการแบ่งเสียงที่เรียกว่า เตตราคอร์ด (tetrachord) ทั้งนี้ เตตราคอร์ด นั้นประกอบไปด้วย โน้ตสี่ตัวที่กระจายออกเป็นคู่สมบุรณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นบันไดเสียง¹⁵ สามประเภทและมีตัวโน้ตของแต่ละประเภทที่ต่างกันออกไป ได้แก่ ไดอาโทนิค (diatonic) โครมาติก (chromatic) และ เอ็นฮาร์โมนิก (enharmonic) ตามลำดับ¹⁶ โดยโน้ตขอบบนนั้นถือเป็นโน้ตหลักคงที่ ในขณะที่โน้ตด้านในสามารถเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งจะทำให้เกิดเตตราคอร์ดประเภทต่าง ๆ ขึ้น อริสโตลีนุสเป็นนักการดนตรีกรีกคนแรกที่ค้นพบบันไดเสียงดังกล่าวนี้ เขาให้ข้อสังเกตว่า ไดอาโทนิคนั้นเก่าแก่และเป็นธรรมชาติมากที่สุด¹⁷ ถัดมาคือบันไดเสียงโครมาติกและบันไดเสียงเอ็นฮาร์โมนิกนั้นถือเป็นบันไดเสียงที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลัง

และได้ยืนน้อยที่สุด ซึ่งไพธากอรัสนั้นเป็นผู้ค้นพบบันไดเสียงดังกล่าวทั้งสองชั้น ศิลปินกรีกยังได้คิดค้นกฎพื้นฐานของเสียงขึ้น และต่อมากฎพื้นฐานของเสียงเหล่านี้ได้ถูกนำมาโยงเข้ากับปรัชญาและหลักทางคณิตศาสตร์ด้วย ไพธากอรัสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการวางกฎเกณฑ์ทางดนตรีให้สอดคล้องกับหลักทางคณิตศาสตร์เพื่อเป็นการสร้างเหตุผลให้กับเสียงดนตรีซึ่งเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม โดยเขาทดลองเกี่ยวกับการสั่นสะเทือนของเสียงจากความสั้น-ยาวของสายเครื่องดนตรีที่ขึงไว้¹⁸ ทั้งนี้ไพธากอรัสค้นพบวิธีการสร้างระยะขั้นคู่เสียงต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักที่สำคัญของบันไดเสียงทางดนตรีตะวันตกในเวลาต่อมาเช่นกัน

ศิลปินกรีกรุ่นต่อมายังได้พัฒนาทฤษฎีทางดนตรีของกรีกจนเป็นระบบที่ซับซ้อนมากขึ้นที่เรียกว่าบันไดเสียงในที่สุด ทำให้กรีกกลายเป็นชาติแรกของโลกที่สามารถจัดระบบเกี่ยวกับทฤษฎีทางดนตรีได้เป็นรูปธรรมและมีความแน่นอนชัดเจนมากที่สุดของโลกในเวลานั้น แนวคิดเรื่องบันไดเสียงนี้ทำให้ศิลปินกรีกได้พัฒนาหลักการของอีธอส (Doctrine of Ethos) ขึ้น ซึ่งศิลปินและนักปราชญ์กรีกเชื่อว่าเสียงของดนตรีมีพลังที่ซ่อนเร้นอยู่¹⁹ ทั้งนี้ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักการของอีธอสคืออริสโตเติล โดยเขากล่าวว่าเสียงของดนตรีนั้นมีอำนาจในการบำบัดเยียวยาการรักษาอาการเจ็บป่วยได้และยังมีพลังที่จะปรับทัศนะประชากรในนครรัฐให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้เช่นกัน²⁰ อริสโตเติลกล่าวต่อไปอีกว่า เสียงของดนตรีมีพลังและอิทธิพลต่ออารมณ์ผู้ฟังอย่างมาก ถ้าชาวกรีกฟังท่วงทำนองเสียงดนตรีอย่างใดก็จะหลอหลอมเขาผู้นั้นให้เป็นไปตามเสียงของดนตรี ซึ่งในประเด็นนี้ อริสโตเติลกล่าวว่าเสียงของดนตรีมีพลังอยู่สองอย่างคือ พลังโลกอส (logos) ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้เหตุผล และพลังพาธอส (pathos) ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ด้วยหลักการดังกล่าวเขาจึงกล่าวว่าเสียงของดนตรีจึงมีอิทธิพลของพลเมืองกรีกอย่างยิ่ง

ทั้งนี้ระบบของเสียงดนตรีเตตราคอร์ดนั้นยังเกี่ยวข้องกับอุปนิสัยและอารมณ์ของผู้ฟัง เช่น ถ้าเสียงสูงจะทำให้มีพลัง ถ้าเสียงต่ำจะทำให้สงบ นักประวัติศาสตร์พบว่าในช่วงศตวรรษที่ 5-4 ก่อนคริสตกาลหรือสมัยกรีกยุคคลาสสิก เครื่องดนตรีกรีกโบราณมีชิ้นส่วนที่ยังคงเหลืออยู่ประมาณ 45 ชิ้น นอกจากนี้ยังพบร่องรอยชิ้นส่วนบทประพันธ์ดนตรีภาษากรีก รวมถึงเครื่องหมายต่าง ๆ ด้วย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงระดับเสียงและความยาวที่ต้องร้องในแต่ละช่วงหลักฐานที่เก่าที่สุดเป็นชิ้นส่วนของท่อนคอรัสจากบทละครเรื่องโอเรสเตส (Orestes) ของยูริพิดีสที่เขียนในกระดาษาปาปิรุสเมื่อ 200 ปีก่อนคริสตกาล บทละครเรื่องโอเรสเตสนั้นประกอบไปด้วยเนื้อเพลง 7 บรรทัดที่มีสัญลักษณ์ทางดนตรี นอกจากนี้ยังมีการค้นพบหลักฐานที่มีความสมบูรณ์มาก เช่น บันทึบทสรวงสรรเสริญแด่เทพอพอลโล (hymn to Apollo) บันทึบทบร็อยกรองสั้น ๆ ที่แต่งโดยไซคิลอส (Seikilos) ที่จารึกบนหลุมศพ²¹ ซึ่งบร็อยกรองของไซคิลอสมีทำนองแบบไดอาโทนิค

อริสโตเติลอธิบายว่าบันไดเสียงแบ่งออกเป็นสองพวกคือบันไดเสียงที่สื่อถึงความเจียบสงบ ความมีระเบียบ บันไดเสียงดังกล่าวใช้กับพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะการเล่นดนตรีเพื่อเป็นการบูชาของเทพเจ้าอพอลโล และบันไดเสียงที่สื่อถึงความป่าเถื่อน ความสับสน ความอึกตักกรึกโครม บันไดเสียงนี้ใช้กับพิธีกรรมบูชาต่อเทพเจ้าไดโอนิซุส แนวคิดที่กล่าวถึงนี้ทำให้ดนตรีกรีกมีทั้งการแสดงออกถึงความซับซ้อนของท่วงทำนองจากการบรรเลงเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นในการแสดง²² ดนตรีกรีกยังถูกนำมาใช้ควบคู่กับการบรรยายเรื่องราวตำนานของวีรบุรุษกรีกที่สำคัญ รวมถึงยังถูกนำมาใช้ในการศึกษาของเด็กนักเรียนกรีกในสมัยนั้นเช่นกัน อริสโตเติลได้อธิบายว่าดนตรีมีอำนาจเหนือจิตใจมนุษย์อย่างมาก เขากล่าวว่าดนตรีเลียนแบบอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ฉะนั้น เมื่อมนุษย์ได้ยินเสียงดนตรีซึ่งเลียนเสียงอารมณ์ใดขึ้น อารมณ์มนุษย์ก็จะเกิดความรู้สึกคล้อยตามเสียง

ดนตรีนั้น ๆ ไปโดยปริยาย นักปราชญ์กรีกหลายคนยังเชื่อว่าถ้ามนุษย์ได้ยินดนตรีที่กระตุ้นอารมณ์ที่ทำให้จิตใจต่ำบ่อย ๆ ก็ทำให้มนุษย์มีจิตใจต่ำลงไปด้วย ในตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ได้ฟังดนตรีที่ช่วยยกระดับจิตใจก็จะทำให้อุณหภูมิจิตใจสูงขึ้นเช่นกัน²³

ด้วยเหตุนี้เองแนวคิดของอริสโตเติลจึงส่งอิทธิพลต่อเพลโตและอริสโตเติลซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันว่าหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนควรประกอบด้วยวิชากีฬาและดนตรีด้วยเพื่อเป็นการยกระดับคุณค่าทางร่างกายและจิตใจ เพลโตกล่าวว่า การเรียนดนตรีอย่างเดียวทำให้เด็กเป็นผู้มีจิตใจอ่อนแอและอ่อนไหวง่าย การเรียนกีฬาอย่างเดียวก็นำให้เด็กเป็นผู้ที่มีอารมณ์ก้าวร้าวและไม่เฉลียวฉลาด เพลโตยังกล่าวเพิ่มเติมว่าดนตรีที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาไม่ควรมีท่วงทำนองลีลาที่ทำให้อารมณ์อ่อนไหว การสอนดนตรีควรใช้ทำนองดอเรียน (Dorian) และฟรีเจียน (Phrygian) ซึ่งเป็นการควบคุมอารมณ์ให้เด็กนักเรียนสงบนิ่งและรู้เท่าทันอยู่ตลอดเวลา²⁴ เพลโตอธิบายว่าท่วงทำนองดอเรียนและฟรีเจียนทำให้เด็กเกิดอารมณ์กล้าหาญและสุภาพเรียบร้อย²⁵ นอกจากนี้ เพลโตเชื่อว่าดนตรีมีอำนาจที่จะเปลี่ยนนิสัยของมนุษย์ แม้กระทั่งสามารถรักษาโรคภัยให้หายเจ็บได้ตามหลักการของฮิปปอเครตีส

5. บทสรุป

กล่าวได้ว่าดนตรีกรีกมีความสัมพันธ์ในเชิงบริบทประวัติศาสตร์ของกรีกมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ด้านศาสนา พิธีกรรม การศึกษาจนกระทั่งถึงปรัชญา ดังเห็นได้จากเครื่องดนตรีกรีกที่เข้าไปมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะการบูชาเทพเจ้าอพอลโล หรือกระทั่งการที่เด็กนักเรียนกรีกต้องเรียนหนังสือควบคู่ไปกับการเล่นดนตรีซึ่งเป็นค่านิยมกรีกในสมัยนั้น โดยนักปราชญ์กรีกมองว่าการเล่นเครื่องดนตรีเป็นสิ่งเสริมสร้างให้เด็กเหล่านั้นโตขึ้นมาเป็นประชากรที่ดีในนครรัฐรวมถึงมีจิตใจที่เข้มแข็ง ความสำคัญของ

การศึกษาดนตรีกรีกยังอยู่ทำงานเขียนของอริสโตเติลที่ได้อธิบายระบบการศึกษาดนตรีกรีกเอาไว้เป็นมาตรฐาน อีกทั้งงานของเขานั้นยังถือได้ว่าเป็นการวางรากฐานด้านการดนตรีให้กับโลกตะวันตกในยุคต่อมา

NOTES

- 1 Thomas J. Mathiesen, *Greek Music and Music Theory in Antiquity and the Middle Ages* (University of Nebraska Press, 1999), 12.
- 2 M. L. West, *Ancient Greek Music* (Oxford University Press, 1992), 122.
- 3 Reginald P. Winnington-Ingram, *Mode in Ancient Greek Music* (Cambridge University Press, 2015), 39.
- 4 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 253.
- 5 West, *Ancient Greek Music*, 339.
- 6 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 28.
- 7 ไพธากอรัสได้นิยามความหมายของตัวเลขกับศาสตร์ต่าง ๆ ดังนี้ เลขคณิตคือตัวเลขในตัวเอง (number in itself) เรขาคณิตคือตัวเลขในพื้นที่ (number in space) ดนตรีคือตัวเลขในเวลา (number in time) และดาราศาสตร์คือตัวเลขในพื้นที่และเวลา (number in space & time) ตามลำดับ
- 8 John G. Landels, *Music in Ancient Greece and Rome* (Routledge, 2000), 69.
- 9 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 29-30.
- 10 West, *Ancient Greek Music*, 212.

- 11 Landels, *Music in Ancient Greece and Rome*, 76
- 12 Ibid, 48-50.
- 13 Winnington-Ingram, *Mode in Ancient Greek Music*, 26-27.
- 14 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 319-321.
- 15 บันไดเสียง หมายถึง กลุ่มของระดับเสียงหรือตัวโน้ตที่นำมาจัดเรียงกันเป็นลำดับและมีระยะห่างของเสียงแตกต่างกันตามโครงสร้างของบันไดเสียงชนิดนั้น ๆ
- 16 Stefan Hagel, *Ancient Greek Music* (Cambridge University Press, 2016), 44.
- 17 Hagel, *Ancient Greek Music*, 20.
- 18 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 354.
- 19 Landels, *Music in Ancient Greece and Rome*, 114.
- 20 West, *Ancient Greek Music*, 248-250.
- 21 Winnington-Ingram, *Mode in Ancient Greek Music*, 27.
- 22 Mathiesen, *Greek Music and Music Theory*, 140-142.
- 23 Ibid, 152.
- 23 อริสโตเติลเป็นผู้ที่แบ่งทำนองของกรีกออกเป็น 6 แบบ. ได้แก่ ดอเรียน (Dorian) ฟิเจียน (Phrygian) ลีเดียน (Lydian) มิโซลีดียน (Mixolydian) ซินโทโนลีดียน (Syntonolydian) และ ไอโอเนียน (Ionian) ตามลำดับ
- 25 Hagel, *Ancient Greek Music*, 274.

Received: March 3, 2021

Revised: June 18, 2021

Accepted: June 21, 2021

กรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชน ระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและ การลงคะแนนเสียงแทนคนพิการ: บทเรียนจากยุโรปสู่ประเทศไทย

*The conceptual framework on this public law
relationship between persons with disabilities' right
to vote in secret ballot elections and assistance
in voting: Lessons from Europe for Thailand*

รวิทร์ สิละพัฒน์¹

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลลิล ก่อวุฒิกุลรังษี²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Rawin Leelapatana

Faculty of Law, Chulalongkorn University

Lalin Kovudhikulrungsri

Faculty of Law, Thammasart University

* บทความนี้จัดทำมาจากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “กรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและการลงคะแนนเสียงแทนคนพิการ: บทเรียนจากยุโรปสู่ประเทศไทย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

This article is derived from the full research paper, 'The conceptual framework on this public law relationship between persons with disabilities' right to vote in secret ballot elections and assistance in voting: Lessons from Europe for Thailand', funded by the Centre for European Studies at Chulalongkorn University.

1 อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผู้วิจัยหลัก สัดส่วนความรับผิดชอบร้อยละ 60
E-mail: rawin.l@chula.ac.th

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ผู้วิจัย สัดส่วนความรับผิดชอบร้อยละ 40
E-mail: lalin@tu.ac.th

บทคัดย่อ

สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งถูกรับรองเอาไว้ในข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ กระนั้น คนพิการบางคนนั้นก็ยังมีสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวยให้เขาสามารถออกเสียงเลือกตั้งด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการที่ไม่มีแขนทั้งสองข้างอันเป็นสาเหตุทำให้เขาต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นทั้งในการทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งและการนำบัตรนั้นใส่ลงไป ในหีบเลือกตั้ง ด้วยเหตุดังกล่าว ข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการจึงรับรองให้คนพิการสามารถแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือพวกเขาในกระบวนการการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การเลือกตั้งโดยอาศัย “ผู้ช่วยเลือกตั้ง” นี้จะอำนวยให้คนพิการสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประเทศ แต่การเช่นนี้ก็มิพผลทำให้ความลับของพวกเขาถูกเปิดเผยแก่ผู้ที่จะช่วยเหลือ บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างสิ่งทั้งสองซึ่งระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญไทยรับนำไปปรับใช้ กฎหมายเลือกตั้งฉบับหลักของประเทศ ณ ปัจจุบัน อย่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 นั้นยังคงมีเนื้อหาบางส่วนที่ยังไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนข้างต้นอยู่ บทความวิจัยนี้จะอาศัยบทเรียนจากการดำเนินการคุ้มครองสิทธิการเลือกตั้งโดยลับของคนพิการและการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการจากทวีปยุโรปซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแม่แบบของการพัฒนาแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและการลงคะแนนเสียงแทนคนพิการ

คำสำคัญ: การเลือกตั้งโดยลับ, คนพิการ, ผู้ช่วยเลือกตั้ง, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

Abstract

The right to vote in secret ballot elections is one of fundamental human rights guaranteed by Article 29 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities ('CRPD'). Due to their physical impairment, some of them, in particular, those with missing limbs, however require assistance in marking a ballot paper and placing it in a ballot box. For this reason, Article 29 of the CRPD also allows persons with disabilities to request assistance in voting. Despite enabling persons with disabilities to participate in the nation's political life, this measure nevertheless renders ballot secrecy compromised given that their voting choice is partially unveiled to a voting assistant. This research article seeks to examine the conceptual framework on the public law relationship between the right to vote in secrecy and the entitlement to assistance in voting deduced from the CRPD and currently incorporated into Thailand's domestic constitutional law. Thailand's primary election legislation—the Organic Act on the Election of Members of Parliament B.E. 2561 (2018)—is still possessing some provisions incompatible with the aforesaid framework. This research article aims to draw lessons from Europe, an area where the idea of human rights protection originated, to propose the extent to which Thailand's election legislation should be revised as required by the CRPD.

Keywords: Right to vote in secret ballot, Persons with disabilities, Assistance in voting, Convention on the Rights of Persons with Disabilities

1. บทนำ

สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ (right to vote in secret ballot) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งอำนาจให้กลุ่มคนที่มักถูกเลือกปฏิบัติและประสบการณ์เสียเปรียบทางสังคมอย่างคนพิการ (persons with disabilities) สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองผ่านผู้แทนที่เขาเลือก แม้ว่าในปัจจุบันสิทธิประการนี้ได้รับการยอมรับว่ามีสถานะเป็น “สิทธิมนุษยชน” (human rights) โดยถูกรับรองเอาไว้ในข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities หรือ CRPD) แต่ในความเป็นจริงเรากลับสามารถพบได้ว่าคนพิการบางคนมีสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนาจให้เขาสามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งตลอดจนนำบัตรเช่นว่าใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งได้ด้วยตนเอง อาทิ คนพิการที่ไม่มีแขนทั้งสองข้างหรือบุคคลสมองพิการที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้¹ สภาพร่างกายที่ได้กล่าวมาเป็นสาเหตุให้คนพิการจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในกระบวนการเลือกตั้ง ผู้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวบทของข้อ 29 จึงมีเนื้อหารับรองสิทธิแก่คนพิการที่จะสามารถแต่งตั้ง “ผู้ช่วยเลือกตั้ง” เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในกระบวนการออกเสียงลงคะแนน² อย่างไรก็ดี ถึงการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นจะเป็นหนึ่งในวิธีการที่อำนาจให้คนพิการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนได้ การเช่นว่าก็มีผลข้างเคียงทำให้ “ความลับ” ในการออกเสียงลงคะแนนของตัวคนพิการนั้น “ไม่ได้เป็นความลับอย่างสมบูรณ์” เนื่องจากเจตจำนงของตัวคนพิการได้ถูกเปิดเผยแก่บุคคลอื่น (คือ ผู้ช่วยเลือกตั้ง) นั้นเอง³

หลักการข้างต้นเกี่ยวกับสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการและการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้ถูกรับมาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายรัฐธรรมนูญ/

กฎหมายมหาชนภายในของภูมิภาค รวมทั้งประเทศไทยซึ่งเข้าเป็นภาคีเมื่อพ.ศ. 2551 กรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างสิ่งทั้งสองซึ่งระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญไทยรับนำไปปรับใช้นี้เองเป็นวัตถุที่บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษา อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของชนพิการและการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งยังคงเป็นกฎหมายใหม่ที่เพิ่งถูกพัฒนาขึ้นหลังพ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2561 ตามลำดับ ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับการนี้จึงมีเนื้อหาบางส่วนที่ยังไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างสิ่งทั้งสองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการอยู่ บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาบทเรียนจากดินแดนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแม่แบบของการพัฒนาแนวคิดสิทธิมนุษยชน อันรวมไปถึงแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของคนพิการอย่างทวีปยุโรปเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยให้สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและการลงคะแนนเสียงแทนคนพิการ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “กรอบความสัมพันธ์ ฯ”)

อนึ่ง คำว่า “คนพิการ” ที่บทความวิจัยนี้มุ่งเน้นไปเฉพาะแต่ความพิการทางสายตา (visual disability) และความพิการทางกาย (physical disability) ที่ทำให้เคลื่อนไหวไม่ได้เท่านั้น ส่วนความพิการทางสติปัญญาและสภาพแห่งจิต (บุคคลวิกลจริต จิตฟั่นเฟือน) นั้นอยู่นอกขอบเขตของงาน เนื่องจากความพิการลักษณะดังกล่าวต้องการการศึกษาในระดับที่ลงลึกเป็นการเฉพาะไปอีก นอกจากนี้ แม้กรอบความสัมพันธ์ ฯ ที่ปรากฏในบทความวิจัยฉบับนี้จะเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาช่วยเลือกตั้งและการเลือกตั้งโดยวิธีอื่นมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งโดยลับด้วยตนเอง แต่บทความวิจัยนี้มิได้ต้องการนำเสนอรูปแบบเทคโนโลยีและรูปแบบการเลือกตั้งอื่นที่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ทั้งนี้อาจมีข้อโต้แย้งในแง่การใช้เทคโนโลยีหรือรูปแบบการเลือกตั้งอื่นจะกระทบต่อหลักการเลือกตั้งโดยลับ บทความวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเสนอกรอบการพิจารณา

เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถประเมินเลือกรูปแบบเทคโนโลยีและรูปแบบการเลือกตั้งอื่นที่เหมาะสมในการรับรองสิทธิคนพิการเท่านั้น ทั้งกฎหมายยุโรปที่ผู้เขียนมุ่งศึกษาเพื่อนำมาเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยนั้นจะเน้นเฉพาะกฎหมายเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น ไม่รวมถึงกฎหมายเลือกตั้งประธานาธิบดี

ในลำดับต่อไป ผู้เขียนจะอธิบายโมเดลว่าด้วยความพิการ (model/concept of disability) ซึ่งอยู่เบื้องหลังของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ถึงแม้บทความวิจัยชิ้นนี้จะไม่ใช้บทความวิจัยในสาขากฎหมายระหว่างประเทศหากแต่เป็นบทความวิจัยสาขากฎหมายมหาชน (ผู้วิจัยเน้นศึกษากฎหมายมหาชน) แต่ด้วยบทของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการก็เป็น “ต้นสาย” ของพันธกรณีตามรัฐธรรมนูญ/กฎหมายมหาชนภายในของไทย ดังนั้น การเข้าใจโมเดลว่าด้วยความพิการจะช่วยให้เข้าใจว่าการคุ้มครองสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการมีเนื้อหาปฏิเสธและสนับสนุนแนวคิดลักษณะใดซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญภายในของไทยก็จะต้องเคารพและดำเนินการตามแนวทางนี้ ต่อจากนั้นในส่วนที่ 3 ผู้เขียนจักบรรยายขอบเขตเชิงทฤษฎีของ “ความลับ” ของการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยคนพิการ ก่อนที่จะเชื่อมโยงเนื้อหาของทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันเพื่อสกัดกรอบความสัมพันธ์ ฯ เมื่อทราบถึงกรอบความสัมพันธ์ทางกฎหมายมหาชนเช่นว่าแล้ว ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นถึงบทบัญญัติบางส่วนของกฎหมายเลือกตั้งไทยที่ไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์นี้ก่อนจะนำเสนอแนวทางสำหรับปรับปรุงกฎหมายไทยโดยอาศัยแนวทางจากประเทศในทวีปยุโรป

2. มโนทัศน์ว่าด้วยความพิการเบื้องหลังของ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

คำว่า “คนพิการ” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนั้นมีลักษณะเป็นการพรรณาลักษณะเอาไว้อย่างกว้าง ๆ (non-definition) ตามข้อ 1 วรรคสอง ว่าด้วย “วัตถุประสงค์” (purpose) ของอนุสัญญา⁴ จากบทบัญญัติดังกล่าว เราสามารถเห็นว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการทำให้มองความพิการเชื่อมโยงกับ “มโนทัศน์ว่าด้วยความพิการ” สามประการด้วยกัน โดยระหว่างมโนทัศน์ทั้งสามประการ เราสามารถพบเห็นมุมมองต่อความพิการสองประการใหญ่ ๆ ด้วยกัน

ประการแรก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการซึ่งมุ่งสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนพิการนั้นมุ่งปฏิเสธมโนทัศน์เชิงการแพทย์ (medical model) ซึ่งมองความพิการว่าเป็น “ทุกข์เวทนา” (personal tragedy)⁵ และเป็น “ปัญหาสุขภาพส่วนบุคคล”⁶ คนพิการภายใต้มโนทัศน์ประการนี้จึงถูกมองว่าเป็นผู้ที่มี “ความผิดปกติ” (abnormality)⁷ ผู้ต้องได้รับการรักษา⁸

ประการที่สอง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเกื้อกูลระหว่างมโนทัศน์ว่าด้วยความพิการสองประการ ได้แก่ มโนทัศน์เชิงสังคม (social model) และมโนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชน (human rights model) มโนทัศน์เชิงสังคมนั้นหาได้เชื่อมโยงความพิการเข้ากับความเจ็บป่วยส่วนบุคคลดังเช่นมโนทัศน์เชิงการแพทย์หากแต่เชื่อมโยงสิ่งนี้เข้ากับ “การมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม”⁹ ทศนะดังกล่าวปรากฏชัดในถ้อยคำพรรณาลักษณะของคนพิการของตัวบทอนุสัญญา การที่บุคคลผู้หนึ่งเผชิญกับ “ความไม่สมบูรณ์แห่งสภาพร่างกายหรือจิตใจ” หาได้เป็นมูลเหตุที่ทำให้เขากลายเป็นคนพิการ¹⁰ ในทางตรงกันข้าม บุคคลจะกลายเป็นคนพิการก็เพราะเขาถูก “กดขี่จากสังคม” (social oppression)¹¹ อันส่งผลให้เขาต้อง “ถูกเลือกปฏิบัติ” (discriminated) จากรัฐหรือสมาชิกอื่นในสังคม

หรือต้อง “เผชิญข้อจำกัดการเข้าถึงบริการสาธารณะหรือกิจกรรมทางสังคม” (restriction)¹² ตามข้อ 3(b) ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ รัฐมีหน้าที่ต้องขจัดอุปสรรค/การเลือกปฏิบัติที่ได้กล่าวมาเพื่ออำนวยความสะดวกไม่ถูกเลือกปฏิบัติอีกต่อไป¹³ ส่วนมนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนนั้นถูกพัฒนาต่อยอดมาจากมนทัศน์เชิงสังคม อย่างไรก็ตาม มนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนหาได้จำกัดเฉพาะแต่การเชื่อมโยงความพิการเข้ากับการขจัดอุปสรรคการเลือกปฏิบัติหรืออุปสรรคต่อคนพิการดังเช่น มนทัศน์เชิงสังคม¹⁴ หากแต่ยังได้เสริมมิติ “ศีลธรรม” (moral) เข้ากับความพิการโดยเน้นย้ำว่าความพิการนั้น “เป็นความหลากหลายของมนุษยชาติ” (human diversity)¹⁵ ทักษะดังกล่าวปรากฏเป็นหลักการทั่วไป (general principle) ตามข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ข้อสำคัญจากการที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้รับเอามนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ยังมีผลเพิ่มหน้าที่ให้รัฐมีหน้าที่ตามข้อ 15 ของอนุสัญญา ไม่จำกัดแต่เพียงการไม่กระทำการละเมิดสิทธิของคนพิการเสียเอง (negative obligation) หากแต่ยังต้องมีบทบาทเชิงรุก (positive obligation) ที่ต้องจัดกระบวนการคุ้มครองและจัดการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะกระบวนการทางศาล ตลอดจนอำนวยความสะดวกพิการสามารถมีส่วนร่วมทางสังคมได้ด้วยตนเอง¹⁶

3.“ความลับ” ของการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยคนพิการ

“การเลือกตั้งโดยลับ” (secret ballot) เป็นหัวใจสำคัญของสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง โดยมีลักษณะสำคัญคือเป็น “การอำนวยความสะดวกให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งแสดงออกซึ่งความพึงพอใจส่วนตัวของตนโดยปราศจากความกลัวจากการข่มขู่โดยบุคคลอื่น”¹⁷ สำหรับความลับของการเลือกตั้งนั้นประกอบด้วยทั้ง “มิติทางมโนธรรม” และ “มิติการแสดงออกซึ่งความคิด”¹⁸

มิติทางมโนธรรมของสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับถือว่าคุณค่า
ทุกคนรวมถึงคนพิการนั้นมี “เสรีภาพในทางความคิดที่จะเลือก
ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่ง” (freedom of choice) ซึ่ง
รัฐไม่อาจบังคับให้บุคคลต้องเปิดเผยการตัดสินใจของเขาได้¹⁹ ทั้งเสรีภาพ
ในการเลือกข้างต้นถือเป็นเจตจำนงของบุคคลที่ไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอน
(transfer) ให้ผู้อื่นเป็นผู้ใช้แทนได้²⁰ ในทางกลับกัน มิติการแสดงออก
ซึ่งความคิดของสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับนั้นมีลักษณะ “สมบูรณ์”
เช่นเดียวกับมิติทางมโนธรรม ตราสารสิทธิมนุษยชนเองก็อนุญาตให้
รัฐสามารถจำกัดสิทธิเลือกตั้งของบุคคลบางประเภทได้ เช่นนักโทษ
(prisoner)²¹ หรือปัจจุบัน รัฐธรรมนูญของบางประเทศเองก็ยังวางข้อกำหนด
การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการเอาไว้ ผู้เขียนจึงวิเคราะห์
ประเด็นนี้ลำดับต่อไป นอกจากนี้ มิติการแสดงออกซึ่งความคิดของ
สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับยังสัมพันธ์กับหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัด
การเลือกตั้งให้เป็นไปโดยเสรีและเป็นธรรมทั้งในช่วงเวลาก่อนระหว่าง
และหลังกระบวนการเลือกตั้ง²² กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่รับประกันว่ารูปแบบของ
วิธีการเลือกตั้งไม่ว่าจะในแง่สถานที่และรูปแบบการเลือกตั้ง มีลักษณะ
ปกปิดตัวตนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งได้²³

เมื่อการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับเป็นเครื่องมือสำคัญที่
อำนวยความสะดวกซึ่งมักถูกเอาเปรียบทางสังคมหรือถูกเลือก
ปฏิบัติในสังคมอยู่แล้วได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น
ข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการจึงกำหนดหน้าที่มิให้
รัฐกระทำการอันมีลักษณะที่ล่วงละเมิดทั้งมิติทางมโนธรรมและ
มิติการแสดงออกซึ่งความคิดของสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ ตลอดจน
ยังมีหน้าที่เชิงรุกที่ต้องอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้สิทธิออกเสียง
เลือกตั้งได้ด้วยตนเองได้อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น/ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ²⁴
การนี้เราจึงสามารถกล่าวได้ว่าความลับของการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยตนเอง
ของคนพิการเป็น “ความลับเด็ดขาด” (absolute secret ballot)²⁵
กล่าวคือ รัฐต้องเคารพทั้งมิติทางมโนธรรมและมิติการแสดงออก

ซึ่งความคิดของการใช้สิทธิเช่นว่าของคนพิการอย่างเคร่งครัดโดยเคารพ “ความลับ” ในความหมายของ “การออกเสียงลงคะแนนโดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะถูกบุคคลอื่นสอดส่อง” โดย “กำหนดมาตรการที่เหมาะสมที่ช่วยสร้างโอกาสให้คนพิการสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกข่มขู่หรือสอดส่องโดยบุคคลอื่นใด”²⁶

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นไปในบทนำแล้วว่าคนพิการบางคนอาจมีสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคทำให้เขาไม่สามารถใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยลับได้ด้วยตนเอง อาทิ คนที่พิการที่ปราศจากแขนทั้งสองข้าง หรือคนพิการที่มีอาการสมองพิการทำให้ขยับกล้ามเนื้อตั้งแต่ส่วนไหลลงไปไม่ได้ เหตุเหล่านี้ทำให้คนพิการที่ได้กล่าวมาจำเป็นต้องอาศัยบุคคลอื่นเข้ามาทำหน้าที่เป็น “ผู้ช่วยเลือกตั้ง” สิทธิของผู้ช่วยเลือกตั้งถูกรับรองเอาไว้ในข้อ 29(เอ)(2) ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่าคนพิการสามารถขอให้รัฐจัดอุปสรรคในสังคม/การเลือกปฏิบัติในสังคมที่เขาต้องเผชิญโดยจัดให้มี “ผู้ช่วยเลือกตั้ง” เพื่อช่วยเหลือเขาในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้โดยเฉพาะในการกาบัตรเลือกตั้ง รวมไปถึงการนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้ง²⁷

กระนั้น ผู้เขียนก็ได้นำเสนอไปด้วยแล้วว่าการลงคะแนนเสียงผ่านการอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งเองก็มีผลทำให้ความลับบางส่วนของ การออกเสียงลงคะแนนถูกเปิดเผย ยิ่งไปกว่านั้น การอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งยังก่อให้เกิดความเสี่ยงที่มีมิติทางวัฒนธรรมของสิทธิการออกเสียงลงคะแนนโดยลับของคนพิการจะถูกครอบงำโดยผู้ช่วยเลือกตั้ง²⁸ ด้วยลักษณะที่ได้กล่าวมา การออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการโดยอาศัยผู้ช่วยจึงหาได้มีลักษณะเป็นการเลือกตั้ง “โดยลับ” อย่างสมบูรณ์ในแง่ที่คะแนนเสียงของเขาจะ “ไม่ถูกรับรู้โดยบุคคลอื่น” หากแต่เป็นการเลือกตั้งที่มีลักษณะ “เสมือนว่าลับ” (quasi secret) คือเป็นการเลือกตั้งที่ “ถือว่าลับเนื่องจากกฎหมายบัญญัติ” และภายใต้มาตรการการคุ้มครองทางกฎหมายที่จะทำให้ความลับของการใช้สิทธินั้นถูกเปิดเผยน้อยที่สุด²⁹

ด้วยลักษณะ “กึ่งลับ” ของการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งจึงหาใช่เป็น “แนวทางเพื่อเลือก” ของการออกเสียงลงคะแนนโดยตัวคนพิการอันเปิดช่องให้รัฐมีดุลยพินิจที่จะตรากฎหมายอนุญาตให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งหรือและตัวคนพิการเองสามารถตัดสินใจเลือกที่จะสละหรือไม่สละความลับของการเลือกตั้งบางส่วนได้³⁰ หากแต่มีสถานะรองลงมาจากการออกเสียงลงคะแนนโดยตัวคนพิการเอง ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องอำนวยความสะดวกให้สามารถเลือกตั้งได้โดยตัวเองและ “เลี่ยงกระบวนการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง”³¹

4. มิติเชิงปฏิเสธรและมิติเชิงเกื้อหนุนของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

ในส่วนที่ 4 นี้ ผู้เขียนจักนำผลการศึกษาจากส่วนที่ 2 และ 3 ข้างต้นมาใช้เพื่อสกัดกรอบความสัมพันธ์ ฯ ซึ่งเป็นฐานวิธีคิดเชิงทฤษฎีเป็นแนวทางสำหรับกำหนดทิศทางการความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกตั้งโดยลับและการเลือกตั้งเสมือนว่าลับภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการและสำหรับวิเคราะห์การปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับอนุสัญญาเช่นว่าโดยอาศัยบทเรียนจากทวีปยุโรป อนึ่ง ในปัจจุบันงานวิชาการเกี่ยวกับสิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการภาษาต่างประเทศนั้น มีอย่างจำกัด งานส่วนใหญ่มักจะเป็นงานเชิงพรรณนา (descriptive) คืออธิบายแต่เพียงถ้อยคำในตัวบทข้อ 29 และอธิบายแนวทางการตีความตัวบทของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการตามอนุสัญญาเท่านั้น³² ยิ่งถ้าเป็นงานภาษาไทยด้วยแล้ว ผู้เขียนก็พบแต่เพียงงานวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา ทองขาวซึ่งมุ่ง “ค้นคว้าหาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการทำให้คนพิการในประเทศไทยซึ่งเป็นประชาชนชาวไทยเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้ง” อย่างกว้าง ๆ³³ อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้หาได้สกัดกรอบ

ความสัมพันธ์ ฯ สิ่งที่บทความวิจัยชิ้นนี้ต้องการนำเสนอจึงเป็นสิ่งใหม่ และเป็นประโยชน์ในทางทฤษฎี

4.1 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”: หลักการพื้นฐานของ มิติเชิงปฏิเสธของกรอบความสัมพันธ์ฯ

ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปข้างต้น กรอบความสัมพันธ์ ฯ มุ่งปฏิเสธมนทัศน์เชิงการแพทย์ว่าด้วยความพิการซึ่งมองว่าคนพิการเป็นเพียงผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแลเยียวยา หากกล่าวให้ถึงที่สุด เราจะเห็นได้ว่าปรัชญาเบื้องหลังมนทัศน์เชิงการแพทย์ขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ จากข้อความคิดที่ขัดแย้งกันนี้ เราจึงสามารถสกัดหลักการพื้นฐานทางกฎหมายซึ่งเป็น “ฐาน” ของมิติเชิงปฏิเสธของกรอบความสัมพันธ์ ฯ นั่นก็คือหลักการเคารพ “หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (human dignity) อันเป็นหลักการที่ปรากฏตามข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็น “หัวใจ” และ “ฐาน” ที่ช่วยอธิบายให้เห็นว่า “สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญเช่นใด” และ “ทำไมมนุษย์จึงเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชน”³⁴ โดยหลักกฎหมายเช่นว่าเน้นย้ำภาพของ “คุณค่าในตัวเองของบุคคล”³⁵ ด้วยสถานะผู้มีศักดิ์ศรี” รัฐจึงไม่อาจปฏิบัติกับบุคคลผู้ใดหรือด้วยมูลเหตุใดก็ตามราวกับบุคคลผู้นั้นเป็นเพียง “วัตถุ” หรือ “บุคคลชั้นสอง”³⁶ ด้วยลักษณะพื้นฐานที่ได้กล่าวมานี้เอง เราจึงสามารถกล่าวได้ว่าสิ่งที่หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มุ่งรับรองคุ้มครองนั้นจึงได้แก่ “เสรีภาพที่จะไม่ถูกรัฐกระทำการอันมีลักษณะพรากสิทธิมนุษยชน” (freedom from)³⁷ ด้วยฐานการเคารพหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรอบความสัมพันธ์ ฯ จึงปฏิเสธการตรากฎหมายของรัฐที่มีผลตัดหรือจำกัดสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของบุคคลโดยอัตโนมัติด้วยเหตุที่เขาเป็นคนพิการไม่ว่าจะเป็นคนพิการทางกาย (โดยเฉพาะคนพิการทางสายตา) หรือสติปัญญา ด้วยการให้เหตุผลว่าเพราะบุคคลเหล่านั้นไม่อาจ “ประเมินผลลัพธ์ของการตัดสินใจออกเสียงลงคะแนนของตนในการเลือกตั้ง

ตลอดจนขาดความรู้สำนึกต่อผลของการตัดสินใจนั้น”³⁸ มิติเชิงปฏิเสธของกรอบความสัมพันธ์ดังกล่าวถือว่าการตัดหรือจำกัดสิทธิข้างต้นมีผลลดทอนคุณค่าของคณาพิการให้เป็นเพียง “ผู้ป่วย” หรือ “ผู้ที่มีความบกพร่อง” ซึ่งมีสถานะกฎหมายและศักดิ์ศรีรองลงมาจากบุคคลที่มีสภาพร่างกายสมบูรณ์³⁹

ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจักนำเสนอมิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ โดยผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ว่าด้วยความพิการ 2 ประการ ได้แก่ มโนทัศน์เชิงสังคมและมโนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนมีความเชื่อมโยงกันในเชิงบวกในรูปแบบใด

4.2 “อัตตานิติ”: หลักการพื้นฐานของมิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

ตรงกันข้ามกับมิติเชิงปฏิเสธของกรอบความสัมพันธ์ ฯ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พื้นฐานของมิติเชิงเกื้อกูลของกรอบดังกล่าวนี้ ได้แก่ “หลักการเคารพอัตตานิติ” (autonomy) ซึ่งถูกรับรองเอาไว้ในข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ⁴⁰ แนวคิดเบื้องหลังของอัตตานิตินั้นแตกต่างจากหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่าหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเรื่องของ “เสรีภาพที่จะไม่ถูกรัฐกระทำอันมีลักษณะพรากสิทธิมนุษยชน” แต่อัตตานิตินั้นให้ความสำคัญกับ “สิทธิที่จะกำหนดหนทางแห่งชีวิตของตนเอง” (the right to choose one’s own way of life) โดยไม่ถูกรัฐบังคับขู่เข็ญ⁴¹ มิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ นั้นสะท้อนภาพของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “หลัก” (การเลือกตั้งโดยลัด้วยตนเอง) และ “ข้อยกเว้น” (การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง) ของสิทธิการออกเลือกตั้งโดยลัภายใต้ข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการภายใต้หลักการเคารพอัตตานิติของคนพิการ ผู้เขียนจักแสดงให้เห็นว่าสิ่งทั้งสองสะท้อนภาพความเกื้อกูลระหว่างมโนทัศน์เชิงสังคมและมโนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนในรูปแบบที่แตกต่างกัน กล่าวคือ “หลัก” ของข้อ 29 นั้นสะท้อนภาพ

ของการอาศัยมโนทัศน์เชิงสังคมเพื่อสนับสนุนให้ปรัชญาการคุ้มครอง
 อนาคตของคนพิการอันอยู่เบื้องหลังมโนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชน
 เป็นผลในทางกลับกัน “ข้อยกเว้น” ของบทบัญญัติเช่นว่าสะท้อนภาพ
 การทำให้มโนทัศน์เชิงสังคมมีความเป็นสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้นเพื่อให้
 อนาคตของคนพิการได้รับความคุ้มครอง

4.2.1 “หลัก” ของสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ

ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นไปแล้วว่าภาพความสัมพันธ์ระหว่าง
 การเลือกตั้งโดยลับโดยตัวคนพิการเองและการเลือกตั้ง “เสมือนว่าลับ”
 โดยพึ่งพาผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นมีลักษณะแปรผกผันกัน กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่
 ต้องอำนวยความสะดวกให้คนพิการเลือกตั้งสามารถแสดงออกซึ่งอัตตาณัติของตน
 ผ่านการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับได้มากที่สุด ยิ่งรัฐอำนวยความสะดวกนี้
 ได้มากยิ่งขึ้นเท่าใด การเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งก็ยิ่งกลายเป็น
 รูปแบบการลงคะแนนออกเสียงที่ต้องถูกเลี่ยงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น⁴²
 หน้าที่ในการเคารพอัตตาณัติของคนพิการนี้ตั้งอยู่บนมโนทัศน์ว่าด้วย
 ความพิการเชิงสิทธิมนุษยชน แต่การจะอำนวยความสะดวกให้มโนทัศน์เช่นว่า
 เกิดขึ้นได้ก็จะเป็นไปแต่โดยการขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางการใช้สิทธิ
 ออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการอันเป็นสิ่งสะท้อนปรัชญาของ
 มโนทัศน์ว่าด้วยความพิการเชิงสังคม นี่จึงเป็นสาเหตุว่าทำไม “หลัก” ของ
 มิติเชิงเกื้อกูลของครอบคลุมสัมพันธ์ที่บทความวิจัยต้องการนำเสนอ
 สะท้อนภาพการอาศัยมโนทัศน์เชิงสังคมเพื่อสนับสนุนให้ปรัชญา
 การคุ้มครองอนาคตของคนพิการอันอยู่เบื้องหลังมโนทัศน์เชิง
 สิทธิมนุษยชนเป็นผล

อนึ่ง หน้าที่ของรัฐในการขจัดอุปสรรคเพื่ออำนวยความสะดวกให้คนพิการ
 สามารถแสดงออกซึ่งอัตตาณัติผ่านการเลือกตั้งโดยลับด้วยตนเอง
 สัมพันธ์กับช่วงเวลาทั้งก่อนและระหว่างกระบวนการเลือกตั้ง จาก
 การค้นคว้า ผู้เขียนพบว่าคนพิการบางคนไม่สามารถไปใช้สิทธิออกเสียง
 เลือกตั้งโดยลับได้ด้วยลำพังตนเองด้วยเหตุที่สถานที่จัดเลือกตั้งมี

ลักษณะทางกายภาพที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็น หรือคูหาที่มีลักษณะแคบเกินจนคนพิการซึ่งต้องใช้รถเข็นไม่อาจเข้าไปเลือกตั้งได้⁴³ หรือรัฐอาจไม่ได้จัดให้มีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการช่วยลงคะแนนด้วยตนเองไว้ ณ หน่วยเลือกตั้ง (เช่น แผ่นทาบหลังบัตรเลือกตั้งสำหรับคนพิการทางสายตา, อักษรเบรลล์, อุปกรณ์ให้แสงสว่าง, หรืออุปกรณ์ช่วยย่อขยายขนาดตัวอักษร)⁴⁴ รัฐนั้นมีหน้าที่ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่จะต้องจัดอุปสรรคข้างต้น ซึ่งอาจจะกระทำโดยอาศัยการนำเทคโนโลยีช่วยเลือกตั้งมาใช้เพื่อสนับสนุนให้คนพิการสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้เอง การอนุญาตให้คนพิการสามารถขอเปลี่ยนไปใช้สิทธิเลือกตั้งหน่วยอื่นที่มีสภาพทางกายภาพเอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงและไปใช้สิทธิแก่คนพิการ การจัดสถานที่ให้เข้าถึงได้โดยบุคคลทุกคน การออกแบบบัตรเลือกตั้งที่มีลักษณะเหมาะสมต่อคนพิการ อันจะทำให้เขาสามารถใช้สิทธิออกเสียงได้โดยลำพัง การจัดให้มีการเลือกตั้งในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการลงคะแนน ณ คูหาเลือกตั้ง⁴⁵ อนึ่ง เมื่อการเลือกตั้งโดยลับโดยคนพิการและการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งหาได้มีน้ำหนักทางกฎหมายที่เท่าเทียมกัน ผลในทางกฎหมายที่ตามก็คือแม้รัฐจะเปิดทางเลือกให้คนพิการสามารถตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งได้ แต่นั่นก็มิได้บรรเทาหน้าที่ของรัฐที่ต้องอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้อัตตาณัติที่จะเลือกตั้งได้ด้วยตนเอง เช่น รัฐไม่อาจลดการพิมพ์บัตรเลือกตั้งที่เป็นอักษรเบรลล์ลงได้ แม้จะมีการตรากฎหมายเลือกตั้งอนุญาตให้ผู้ช่วยเลือกตั้ง⁴⁶

4.2.2 “ข้อยกเว้น” ของสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ

การแต่งตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นสะท้อนภาพของมโนทัศน์ว่าด้วยความพิการเชิงสังคม เนื่องจากมาตรการเช่นว่านั้นเป็นเครื่องมือขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางคนพิการที่จะมีส่วนร่วมทางสังคม อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์เชิงสังคมนั้นเพียงแต่มุ่งเน้นการขจัดอุปสรรคทางสังคมที่คนพิการต้องเผชิญ แต่หาได้มี “มิติทางมโนธรรม” ที่รับรองว่าคนพิการนั้นก็เป็นบุคคลผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพ⁴⁷ ดังนั้น การอ้างอิงมโนทัศน์

เชิงสังคมแต่เพียงประการเดียวเพื่อเป็นกรอบความคิดให้กับการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งจึงมีผลสนับสนุนให้รัฐตรากฎหมายเลือกตั้งที่มีเนื้อหาละเอียดความรับผิดชอบที่ผู้ช่วยเลือกตั้งต้องมีต่อคนพิการผู้ทรงสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนยังสนับสนุนการปลดปล่อยรัฐจากหน้าที่ในการวางมาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกันคนพิการจากการถูกรวบจำโดยผู้ช่วยเลือกตั้ง⁴⁸ ด้วยข้อจำกัดของมโนทัศน์เชิงสังคมที่ได้กล่าวมากรอบการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งซึ่งเป็นกระบวนการเลือกตั้ง “เสมือนว่าลับ” จึงต้องคำนึงถึงมโนทัศน์เชิงสิทธิมนุษยชนและหลักการเคารพอัตตาณัติประกอบมโนทัศน์เชิงสังคม ดังต่อไปนี้

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ช่วยเลือกตั้งเคารพอัตตาณัติของคนพิการผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยลับที่แท้จริงให้ได้มากที่สุด บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลือกตั้งได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่คนพิการ “เลือกตามความประสงค์ของตนเอง” กล่าวคือ หากคนพิการต้องการออกเสียงลงคะแนนด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งก็ไม่อาจตั้งบุคคลใดขึ้นมาเป็นทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลือกตั้งโดยพลการได้โดยอ้างเหตุผล “เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของคนพิการ”⁴⁹ และเมื่อคนพิการได้แสดงความจำนงแต่งตั้งบุคคลใดให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลือกตั้งแล้ว เจตจำนง/มติทางมโนธรรมนั้นก็มิมีลักษณะสมบูรณ์ไม่อาจถูกโต้แย้งจากรัฐหรือผู้ใดได้อีก⁵⁰ สำหรับสถานะของผู้ช่วยเลือกตั้งนั้น เมื่อบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่คนพิการแสดงเจตจำนงแต่งตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งจึงมีสถานภาพเป็นเพียง “สื่อกลางระหว่างมติทางมโนธรรมและมติการแสดงออกซึ่งความคิดของสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการ” คือเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือคนพิการในการกาบัตรเลือกตั้ง รวมถึงนำบัตรนั้นใส่ในหีบบัตรเลือกตั้งตามที่ฝ่ายหลังประสงค์⁵¹ หาใช่ “ผู้ตัดสินใจแทนคนพิการ”⁵² ในฐานะ “สื่อกลาง” หน้าที่หลักของผู้ช่วยเลือกตั้งจึงได้แก่ “หน้าที่เคารพหลักความไว้วางใจ” (fiduciary duty) โดยเขาไม่อาจทำหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการได้หากตนมีส่วนได้เสียในกระบวนการ

เลือกตั้ง เช่น เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ตลอดจนต้องรักษาความลับของคนพิการ⁵³

5. ปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการในประเทศไทย

ในส่วนที่ 5 นี้ ผู้เขียนจะหันกลับมาพิจารณาปัญหาของกฎหมายไทยที่ไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ตามกฎหมายมหาชนในส่วนที่ 3

5.1 พัฒนาการของกฎหมายเลือกตั้งไทยที่เกี่ยวข้องสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการและการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง

เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็ได้มีการจัดการเลือกตั้งหลากหลายครั้ง แต่กระนั้นก่อนการปฏิรูปรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. 2540 กฎหมายเลือกตั้งไทยกลับมิได้รับรองสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการและสิทธิในการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งเอาไว้อย่างชัดเจน ครั้นมีการปฏิรูปการเมือง พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้รับรองแนวคิดดังที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ทั้งการรับรองแนวคิดเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (มาตรา 4) ตลอดจนกำหนด “ห้ามการเลือกปฏิบัติโดยรัฐต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งสภาพร่างกายหรือสุขภาพ” (มาตรา 30 วรรคสาม) พัฒนาการดังกล่าวมีอิทธิพลทำให้กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งทั่วไปคือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ตลอดจนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และกฎหมายแม่บทสำหรับการจัดเลือกตั้งในปัจจุบันอย่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “พระราชบัญญัติเลือกตั้งฯ”) ซึ่งถูกตราขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญ 2 ฉบับหลังจากนั้น (ฉบับพุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2560) มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ปัจจุบัน มาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้งฯ ยังคงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการผู้มาเลือกตั้ง ทั้งเมื่อของกฎหมายเลือกตั้งฉบับปัจจุบันได้ถูกตราขึ้นภายหลังประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ กฎหมายดังกล่าวจึงได้รับรองเป็นครั้งแรกว่า “[หากด้วย]ลักษณะทางกายภาพทำให้คนพิการหรือทุพพลภาพ ... ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้ ให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือให้ญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจเป็นผู้ทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งแทนโดยความยินยอมและเป็นไปตามเจตนาของคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ นั้น และให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบันทึกการกระทำดังกล่าวลงในรายงานเหตุการณ์ประจำที่เลือกตั้ง ... ทั้งนี้ ให้ถือเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ” ตัวบทของมาตรา 92 จึงมีลักษณะส่งเสริมสถานะของคนพิการในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิมนุษยชน” ผู้ซึ่งมีสิทธิแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็น “ผู้ช่วยเลือกตั้ง”

อย่างไรก็ดี เมื่อแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของพวกเขาและสิทธิในการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งต่างก็เป็นแนวคิดทางกฎหมายใหม่ที่เกิดขึ้นหลังพ.ศ. 2540 ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกที่กฎหมายทั้งสองส่วนจะยังไม่มีอุปสรรคในการบังคับใช้กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเมื่อพ.ศ. 2561 ที่ผ่านมาซึ่งมีคนพิการจำนวน 1,834,808 คน เป็นผู้ทรงสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ⁵⁴ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้เขียนพบว่ามีการกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบางคนได้ปฏิเสธที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยคนพิการในการทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้ง

หรือบางคนก็ปฏิเสธมิให้คนพิการตั้งบุคคลที่ตนไว้วางใจให้ทำหน้าที่เป็น ผู้ช่วยเลือกตั้ง ทั้งนี้ก็เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งผู้นั้นเข้าใจว่าการดำเนินการทั้งสองลักษณะเช่นว่าขัดกับหลักการออกเสียงลงคะแนนโดยลับ⁵⁵ ขณะเดียวกัน หน่วยเลือกตั้งบางหน่วยก็มีลักษณะทางกายภาพไม่อำนวยให้คนพิการสามารถเข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ อาจเพราะอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นขรุขระและไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็น⁵⁶ ตลอดจนไม่มีอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการในการเลือกตั้งที่พร้อม⁵⁷ จากปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่คำถามที่ว่าหากพิจารณาจากระยะเวลาทั้งก่อนและระหว่างกระบวนการเลือกตั้ง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของไทยได้กำหนดวิธีการที่อำนวยให้คนพิการสามารถใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งหรือไม่ เพราะหากคนพิการสามารถออกเสียงได้ด้วยตนเองได้ ปัญหาที่กล่าวมาคงจะไม่เกิดขึ้น ทั้งการออกเสียงลงคะแนนของเขาก็จะเป็นความลับโดยสมบูรณ์ มิใช่มีลักษณะเสมือนว่าลับทั้งภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญไทยและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ผู้เขียนจึงพิจารณาคำตอบของคำถามข้างต้นบนพื้นฐานของทั้งมติปฏิญญาและมติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ ๓

5.2 พิจารณาปัญหาของกฎหมายไทยจากมติเชิงปฏิญญาของกรอบความสัมพันธ ๓

ในมุมหนึ่ง ผู้เขียนพบว่ากฎหมายเลือกตั้งไทยยังคงมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับมติเชิงปฏิญญาของกรอบความสัมพันธ ๓ ซึ่งปฏิญญามโนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์ เนื่องจากแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ๓ ฉบับปัจจุบันยังคงจำกัดการใช้สิทธิเช่นว่าของคนพิการทางสติปัญญา คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการได้เคยแนะนำรัฐบาลไทยให้แก้ไขตัวบทรัฐธรรมนูญนี้⁵⁸ อย่างไรก็ดี ถึงประเด็นความพิการทางสติปัญญา/จิตจะอยู่นอกขอบเขตของบทความวิจัย แต่ตัวบทรัฐธรรมนูญไทยที่เป็นปัญหาก็มีผลเปิดประเด็นขึ้นมาว่ารัฐไทยควรกำหนด “กรอบความคิดทางกฎหมายโดย

ทั่วไป” เพื่อแก้ไขกฎหมายลักษณะดังกล่าวไปในทิศทางใดในอนาคต เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยลับได้ด้วยตนเองหรือโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง

5.3 พิจารณาปัญหาของกฎหมายไทยจากมิติเชิง เกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

ในแง่มิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ ผู้เขียนได้นำเสนอไปแล้วว่ามิติเชิงเกื้อกูลดังกล่าวนี้มีหลักการทางกฎหมายมหาชนที่เป็นรากฐานได้แก่ “หลักการเคารพอัตตาคติ” ภายใต้หลักการนี้ คนพิการหาได้มีฐานะเป็นผู้ป่วย หากแต่เป็น “ปัจเจกชนผู้ทรงเหตุผลสามารถเลือกทางเดินแห่งชีวิตตนเอง” อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยยังคงมีความไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้สิทธิออกเสียงโดยลับด้วยตนเองและการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง

5.3.1 พิจารณาจาก “หลัก” ของมิติเชิงเกื้อกูลของ กรอบความสัมพันธ์ ฯ

หากพิจารณาจาก “หลัก” ของมิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ แนวทางที่สามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้ปัญหาจากการที่เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ และปัญหาความพร้อมของอุปกรณ์ช่วยเลือกตั้ง ตลอดจนช่วยอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้เองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง ได้แก่ การจัดสถานที่เลือกตั้งกลางและการอนุญาตให้คนพิการสามารถใช้สิทธิขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้ง (โปรดดูหัวข้อ 4.2.1)

มาตรา 92 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ได้รับรองถึงการจัดที่เลือกตั้งกลางให้แก่คนพิการซึ่งมีลักษณะเข้าถึงได้โดยง่าย (accessible) อาทิ มีที่จอดรถพิเศษและมีทางลาดสำหรับรถเข็น, มีที่

นั่งพัก/นั่งรอและสุขาเฉพาะของคนพิการ ตลอดจนมีสัญลักษณ์บอกทางที่จำเป็นต่อคนพิการ รวมถึงมีอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับการออกเสียง เช่น ไฟส่องสว่าง แวนขยาย และแผ่นทาบอักษรเบรลล์⁵⁹ กระนั้นเมื่อการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา ข้อเท็จจริงปรากฏว่าประเทศไทยได้จัดสถานที่เลือกตั้งสำหรับคนพิการทั่วประเทศไว้เพียง 10 แห่งเท่านั้น⁶⁰ จำนวนดังกล่าวจึงดูไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนคนพิการทั้งประเทศซึ่งมีกว่า 1.9 ล้านคน ทั้งยังปรากฏว่าบางภูมิภาค (ภาคตะวันตก) และจังหวัดสำคัญ (เช่น นครราชสีมา) กลับไม่มีสถานที่เลือกตั้งกลางแก่คนพิการด้วยข้อเท็จจริงนี้ คนพิการบางส่วนจึงต้องใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ ณ หน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่อ แต่เมื่อหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของคนพิการ การเข้าไม่ถึงสถานที่เลือกตั้งกลางจึงทำให้คนพิการบางส่วนอาจประสบอุปสรรคที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนด้วยตนเอง ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาดังนี้มีสาเหตุมาจากตัวบทของมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรอาจกำหนดให้มีการจัดที่เลือกตั้งสำหรับคนพิการ ... เป็นกรณีพิเศษ” รูปแบบของตัวบทเช่นว่าสะท้อนมรดกของแนวคิดดั้งเดิมตามกฎหมายที่มองคนพิการเป็นเพียงผู้ป่วยที่ต้องได้รับความอนุเคราะห์ เนื่องจากการจัดสถานที่เลือกตั้งกลางนั้นอยู่ภายใต้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวางของรัฐ และถึงรัฐจะเห็นสมควรว่าจำเป็นต้องจัด คำว่า “อาจ” ที่ปรากฏในตัวบทก็ปลดปล่อยไม่ให้รัฐต้องผูกพันกับความเห็นนั้น แนวทางที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหานี้จำนวนสถานที่เลือกตั้งกลางที่มีจำกัด ก็คือการอนุญาตให้คนพิการสามารถใช้สิทธิขอเปลี่ยนไปใช้สิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งอื่นในเขตเลือกตั้งเดียวกันที่มีลักษณะทางกายภาพเอื้ออำนวยกับพวกเขา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ตัวบทของพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ และข้อ 60(3) ของระเบียบคณะกรรมการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ระเบียบ ฯ”) เพียงแต่รับรองสิทธิของคนพิการที่จะลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน ที่เลือกตั้งกลาง ตลอดจนการแจ้งเหตุแห่งความทุพพลภาพอันทำให้

เขาไม่สามารถไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเท่านั้น หากได้รับรองสิทธิขอ
 เปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งด้วยเหตุแห่งความพิการทั้งกฎหมายไทยก็ยังใช้บัตร
 เลือกตั้งเป็นหลัก แต่ถึงแม้คนพิการไทยจะยังเผชิญปัญหาการเข้าไม่ถึง
 คูหาเลือกตั้งด้วยสภาพร่างกาย กฎหมายไทยก็ยังมิได้มีการนำ
 เทคโนโลยีเพื่อช่วยเลือกตั้งมาใช้ มิได้มีการบัญญัติถึงอุปกรณ์ขั้นต่ำที่
 หน่วยเลือกตั้งหนึ่ง ๆ พึงมี ทั้งยังมิได้มีการยึดหยุ่นในเรื่องรูปแบบ
 วิธีเลือกตั้ง เช่น การยินยอมให้คนพิการกาบัตรเลือกตั้งนอกคูหา ในทาง
 กลับกัน ข้อ 130(5) และข้อ 139 ของระเบียบ ฯ ได้บัญญัติอย่างเด็ดขาด
 ที่จะ “ห้ามนำบัตรเลือกตั้งออกไปจากที่เลือกตั้ง”

5.3.2 พิจารณาจาก “ข้อยกเว้น” ของมติเชิงเกื้อกูล ของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

เมื่อประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาความพร้อมของ
 สถานที่และหน่วยเลือกตั้ง การเลือกตั้งเสมือนว่าล้มโดยอาศัยผู้ช่วย
 เลือกตั้งจึงมีความจำเป็น ขณะเดียวกัน ในมุมกลับ อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น
 เมื่อการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาก็คือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง
 บางคนไม่ทราบถึงวิธีใช้อุปกรณ์ช่วยเลือกตั้ง จึงบังคับให้คนพิการตั้ง
 ผู้ช่วยเลือกตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเช่นว่า⁶¹ การกระทำลักษณะเช่นว่านี้นั้น
 ตั้งอยู่บน “หลักผลประโยชน์สูงสุดของคนพิการ” และไม่สอดคล้องกับ
 หลักการเลือกตั้งโดยลับภายใต้อัตตานิยามของบุคคลอย่างชัดเจน⁶² ผู้เขียน
 เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมีส่วนมาจากตัวบทของกฎหมาย เมื่อพิจารณา
 หมวด 7 และ 8 ของพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ผู้เขียนพบว่าหมวดทั้งสอง
 หาได้มีเนื้อหาใด ๆ ที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและหน้าที่ของ
 ผู้ช่วยเลือกตั้งเอาไว้เลย ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเขากับคนพิการ
 ผู้ทรงสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับตัวจริง กล่าวให้ถึงที่สุด ตัวบท
 กฎหมายเลือกตั้งไทยหาได้มีหลักประกันว่าการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วย
 เลือกตั้งจะ “ถูกเลี้ยง” ให้ได้มากที่สุด รวมถึงหลักประกันว่าการตั้ง
 ผู้ช่วยเลือกตั้งจะต้องตั้งอยู่บนฐานการเคารพอัตตานิยามและการเคารพ
 ความลับของคนพิการ

6. บทเรียนจากยุโรปในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจักพิจารณาแนวปฏิบัติจากทั้งตัวบทกฎหมาย และรายงานการสำรวจของสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักรที่เกี่ยวข้อง กับสถานการณ์การใช้สิทธิเลือกตั้งของชนพิการบนมิติเชิงปฏิสธและ เชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ เพื่อนำเสนอบทเรียนที่จะเป็น แนวทางปรับปรุงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนอาศัยรูปแบบ การศึกษาแบบเปรียบเทียบงานสำรวจ (comparative survey) ซึ่งหา ได้มุ่งเจาะจงศึกษาบทเรียนจากประเทศในทวีปยุโรปประเทศหนึ่ง ๆ เป็น พิเศษ หากแต่เลือกศึกษาจากกรณีตัวอย่างที่เหมาะสมที่จะเป็น ประโยชน์ต่อแนวทางสำหรับปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้งของไทย⁶³

6.1 บทเรียนจากยุโรปต่อประเทศไทยจากมิติเชิง ปฏิสธของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

ดังที่ได้นำเสนอไปข้างต้น ปัญหาของกฎหมายไทย ณ ปัจจุบัน ก็คือ ทั้งตัวบทรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งต่างจำกัดมิให้ คนพิการจิตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบในการใช้สิทธิออกเสียง ลงคะแนนโดยลับโดยอัตโนมัติ แม้บทความวิจัยฉบับนี้หาได้มุ่งศึกษา ความพิการทางสติปัญญาและสภาพแห่งจิต ปัญหาของกฎหมายไทย ก็ได้เชื้อเชิญให้คำนึงถึงแนวทางสำหรับปรับปรุงกฎหมายที่บทัด การใช้สิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไปว่าควรตั้งอยู่บนกรอบความคิดลักษณะใด ทั้งนี้ก็เพื่ออำนวยให้คนพิการยังสามารถรักษาสิทธิการออกเสียง เลือกตั้งโดยลับด้วยตนเองหรือด้วยความช่วยเหลือของผู้ช่วยเหลือกตั้ง กรณีศึกษาจากทวีปยุโรปสามารถใช้เป็นบทเรียนที่ดียิ่ง โดยผู้เขียนจะ เปรียบเทียบบรรทัดฐานตามข้อ 3 ของพิธีสารลำดับที่ 1 ของอนุสัญญา สิทธิมนุษยชนยุโรป (The European Convention on Human Rights ต่อไปนี้จะเรียกว่า “อนุสัญญายุโรป ฯ”) ซึ่งทุกประเทศในทวีปยุโรป

ยกเว้นเบลารุสเป็นภาคีกับแนวทางการคุ้มครองสิทธิตามข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) ได้เคยวินิจฉัยประเด็นการตัดสินใจเลือกตั้งของคนพิการโดยอัตโนมัติของอนุสัญญายุโรป ฯ เอาไว้เมื่อค.ศ. 2010 ในคดี Alajos Kiss v. Hungary⁶⁴ โดยวางหลักเอาไว้ว่าสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการนั้นเป็นสิทธิที่ไม่สามารถและอาจถูกจำกัดโดยรัฐเพื่อประโยชน์ของพวกเขาเอง กระนั้น การจำกัดสิทธินั้นจะต้อง “ไม่ขัดกับหลักห้ามเลือกปฏิบัติ” (indiscriminate)⁶⁵ ดังนั้น การจำกัดการใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการทางสติปัญญา/จิตโดยอัตโนมัติตามรัฐธรรมนูญจึงกระทำได้อย่างได้ “การประเมินข้อเท็จจริงรายบุคคล” (an individualised judicial evaluation) มิใช่บัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นการทั่วไป⁶⁶ อย่างไรก็ดี แนวบรรทัดฐานนี้แตกต่างจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการในคดี Zsolt Bujdosó and five others v Hungary ซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกตั้งของคนพิการทางสติปัญญาชาวฮังการีเมื่อค.ศ. 2011 โดยสิ้นเชิง แม้ขอบเขตบทความวิจัยฉบับนี้จะไม่ได้เกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งของคนพิการประเภทดังกล่าว แต่การให้เหตุผลของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการในคดี Zsolt มีความเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการประเภทอื่น ๆ โดยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการได้วินิจฉัยว่า “ข้อ 29 มิได้อนุญาตให้มีการจำกัดสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของกลุ่มคนพิการใด ๆ ดังนั้น การจำกัดสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของบุคคลในคดี Zsolt ไม่ว่าจะเป็นการทั่วไปหรือพิจารณาข้อเท็จจริงเฉพาะตัวย่อมถือเป็นการเลือกปฏิบัติ”⁶⁷

ด้วยแนวคำวินิจฉัยที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ สภายุโรป (Council of Europe) ซึ่งเป็นองค์กรที่ผลักดันการตราอนุสัญญายุโรป ฯ จึงเลือกที่จะจัดทำทั้งปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเข้ามา

มีส่วนร่วม (Declaration to the Code of Good Practice in Electoral Matters on the Participation of People with Disabilities in Elections) รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับสิทธิคนพิการสำหรับ ค.ศ. 2017-2023 (A Strategy on the Rights of Persons with Disabilities for 2017-2023) ยืนยันว่าต่อไป การตีความสิทธิเลือกตั้งตามพิธีสารลำดับที่ 1 จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับแนวทางการคุ้มครองสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ⁶⁸ ปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ระบุหลักการ Universal suffrage ไว้โดยคำนึงถึงพันธกรณีตามข้อ 29 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ⁶⁹ ส่วนกลยุทธ์เกี่ยวกับสิทธิคนพิการสำหรับค.ศ.2017-2023 ได้อธิบายสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของคนพิการ โดยเน้นหลักการสำคัญห้าประการ ได้แก่ การไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดจนความเท่าเทียม ความสามารถในการเข้าถึงและใช้สิทธิมนุษยชนของคนพิการ การสร้างความตระหนักต่อสิทธิของคนพิการ และการยอมรับคนพิการในฐานะผู้ทรงสิทธิอย่างเท่าเทียมกันกับผู้อื่นเบื้องหน้ากฎหมาย ซึ่งล้วนเป็นหลักการที่ปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ⁷⁰ นโยบายของสภายุโรปนี้ยืนยันว่าแนวทางการคุ้มครองสิทธิตามตราสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาตินั้นมีสถานะเหนือกว่าทั้งแนวทางภายใต้กฎหมายภายในและแนวทางตามอนุสัญญายุโรป ฯ ซึ่งเป็นตราสารระดับภูมิภาค ดังนั้น ประเทศที่ยังคงยึดบรรทัดฐานจากคดี Kiss จึงต้องเร่งแก้ไขกฎหมายภายในเสียใหม่ไม่ว่าจะเป็นฮังการี ฝรั่งเศส หรือเบลเยียม⁷¹ ในฐานะรัฐภาคีหนึ่งของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ประเทศไทยจึงก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการข้างต้น

คำถามต่อมาก็คือ แล้วรูปแบบจากประเทศใดในยุโรปที่ประเทศไทยควรรับมาใช้แทนจำกัดการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนของคนพิการโดยอัตโนมัติซึ่งสอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ ผู้เขียนพบว่า ปัจจุบัน กฎหมายของประเทศในทวีปยุโรปหลาย ๆ ชาติได้ยกเลิก

การจำกัดการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับด้วยเหตุแห่งความพิการโดยอัตโนมัติไปแล้ว⁷² ตรงกันข้าม การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งได้กลายเป็นมาตรการสำหรับช่วยเหลือคนพิการให้สามารถใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน⁷³ ประเทศไทยอาจพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมจากกฎหมายเลือกตั้งในยุโรปดังที่ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อ 6.2.2 ที่ไม่ได้ตัดสินทัศนคติทางสติปัญญาในการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง กระนั้น หากคนพิการผู้หนึ่งขาดความรู้ถึงขนาด ณ ขณะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนสำหรับกรณีนี้ ประเทศไทยอาจลองพิจารณาแนวทางตามกฎหมายไอร์แลนด์ โดยอาจเปิดช่องไว้ในพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งปฏิเสธการไปใช้สิทธิของบุคคลดังกล่าวแต่ไม่ใช่ด้วยเหตุแห่งความพิการหากแต่เพราะเขา “ขาดความรำลึกที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างถึงขนาด” (“lacks mental capacity voting”)⁷⁴

6.2 บทเรียนจากยุโรปต่อประเทศไทยจากมิติเชิง เกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ

หากพิจารณาปัญหาของกฎหมายไทยบนพื้นฐานของมิติเชิงเกื้อกูลของกรอบความสัมพันธ์ ฯ ผู้เขียนแบ่งปัญหาที่เกิดขึ้นออกเป็น 4 ประการด้วยกัน ในส่วนของ “หลัก” ของมิติเชิงเกื้อกูลซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเลือกตั้งได้ด้วยตนเอง ผู้เขียนพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เลือกตั้งและปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการเลือกตั้ง ขณะเดียวกัน หากพิจารณาจาก “ข้อยกเว้น” ของมิติเดียวกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งภายใต้การเคารพหลักการเลือกตั้งโดยลับ ปัญหาของกฎหมายไทยในส่วนนี้ก็ได้แก่ปัญหาเรื่องคุณสมบัติของผู้ช่วยเลือกตั้งและปัญหาเรื่องขอบเขตหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้ง ผู้เขียนจะอาศัยบทเรียนจากประเทศในยุโรปเพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับปรับปรุงแก้ไข

6.2.1 ข้อเสนอแนะภายใต้ “หลัก” ของมติเชิงเกื้อกูลของ
กรอบความสัมพันธ์ ฯ: ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เลือกตั้งและปัญหา
เกี่ยวกับรูปแบบการเลือกตั้ง

ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการนำเสนอบทเรียนจากยุโรปที่เป็น
ประโยชน์ต่อการปรับปรุงกฎหมายไทยในส่วนของ (ก) สถานที่เลือกตั้ง
และ (ข) รูปแบบของการเลือกตั้ง

(ก) ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เลือกตั้ง

ผู้เขียนได้นำเสนอไปข้างต้นแล้วว่า การจัดสถานที่เลือกตั้งกลาง
และการอนุญาตให้คนพิการสามารถใช้สิทธิขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งเป็น
มาตรการที่ช่วยบรรเทาปัญหาจากการที่เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง
ปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ และ
ปัญหาความพร้อมของอุปกรณ์ช่วยเลือกตั้ง ตลอดจนช่วยอำนวยความสะดวก
ให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้เองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้ง
อย่างใดก็ดี ผู้เขียนก็แสดงให้เห็นถึงปัญหาของขอบเขตอำนาจดุลยพินิจ
ของเจ้าหน้าที่รัฐตามมาตรา 92 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ
ตลอดจนการที่กฎหมายมิได้บัญญัติรับรองสิทธิในเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้ง
ด้วยเหตุแห่งความพิการ

สำหรับส่วนของมาตรา 92 วรรคสอง ผู้เขียนเสนอแนะ
แนวทางปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวโดยกำหนดสิ่งที่เรียกว่า “มาตรเชิง
ปริมาณที่ใช้ชี้วัดหน้าที่ขั้นต่ำของรัฐในการจัดสถานที่เลือกตั้งกลาง”
(quantitative indicators)⁷⁵ โดย “ประยุกต์” บทเรียนจากทวีปยุโรป
ในฐานะประเทศกำลังพัฒนา การจะทำให้หน่วยเลือกตั้งของไทย
ทุกหน่วยมีอุปกรณ์ครบครันคงจะมีข้อจำกัดอยู่ ด้วยเหตุนี้ การให้
ความสำคัญกับการจัดสถานที่เลือกตั้งกลางจึงเป็นสิ่งจำเป็น หาก
พิจารณาจากกฎหมายของประเทศในยุโรป มาตราเชิงปริมาณที่ได้กล่าว
มาปรากฏอยู่ใน 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ รูปแบบแรก เป็นการกำหนด
มาตรเชิงปริมาณชี้วัดออกมาในรูปร้อยละหรือสัดส่วน เช่น กฎหมาย

ของเนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ หรือเบลเยียม เช่นกำหนดว่าหน่วยเลือกตั้ง
 อย่างน้อยร้อยละ 25 ต้องมีอุปกรณ์ช่วยเหลือให้คนพิการสามารถใช้
 สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยลับได้ด้วยตนเอง⁷⁶ หรือกำหนดให้รัฐต้องรับ
 ประกันว่าสถานที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ จำนวนอย่างน้อย 1 ใน 2⁷⁷
 หรือ 1 ใน 5⁷⁸ ของหน่วยเลือกตั้งในพื้นที่ทั้งหมดมีลักษณะทางกายภาพ
 ที่อำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเข้าไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยลับ
 ด้วยตนเอง ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการกำหนดมาตรฐานเชิงปริมาณที่
 เป็นจำนวนชัดเจน เช่น กฎหมายเลือกตั้งของฮังการี⁷⁹ ออสเตรีย⁸⁰ และ
 สโลเวเนีย (กฎหมายเลือกตั้งฉบับ ZVDZ-UPB1)⁸¹ ต่างกำหนดให้รัฐต้อง
 จัดให้มีหน่วยเลือกตั้งอย่างน้อยหนึ่งหน่วยในเขตเลือกตั้งที่มีลักษณะ
 เอื้ออำนวยให้คนพิการสามารถเข้าไปใช้สิทธิ ทั้งนี้ บางรัฐเช่นบัลแกเรีย
 ยังกำหนดไว้ด้วยว่าหน่วยเลือกตั้งเฉพาะของคนพิการจะต้องมีลักษณะ
 คือตั้งอยู่ ณ บริเวณชั้นล่างสุดของอาคาร⁸²

แม้กรณีศึกษาจากยุโรปข้างต้นจะไม่ได้เกี่ยวกับการจัดสถานที่
 เลือกตั้งกลางโดยตรง แต่ผู้เขียนก็เห็นว่ามาตรฐานเชิงปริมาณไม่ว่าใน
 รูปร้อยละ-สัดส่วนหรือในรูปจำนวนที่เป็นรูปธรรมสามารถช่วยแปลง
 คุณประโยชน์อย่างกว้างขวางของคณะกรรมการเลือกตั้งให้กลายเป็นหน้าที่
 เชิงรุกที่มีผลผูกพันตามกฎหมายดังที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ
 มุ่งหมาย กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการจัดสถานที่เลือกตั้งกลาง
 ให้ได้จำนวนตามมาตรฐานขั้นต่ำ มิเช่นนั้นอาจเข้าข่าย “ละเลยต่อหน้าที่
 ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ”⁸³

สำหรับประเด็นสิทธิในการขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งด้วยเหตุ
 แห่งความพิการนั้น ผู้เขียนพบว่ากฎหมายของหลายประเทศในยุโรปได้
 รับรองการใช้เสรีภาพเช่นว่าเอาไว้ เช่น กฎหมายของเนเธอร์แลนด์
 อนุญาตให้คนพิการผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถทำคำร้องขอเลือกไปใช้สิทธิ
 เลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งใด ๆ ก็ได้ในเขตเลือกตั้งที่ตนมีภูมิลำเนา⁸⁴ โดย
 รัฐจะออกบัตรผ่านเพื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้ (a voting's pass) ให้⁸⁵
 สำหรับกฎหมายเลือกตั้งของประเทศอื่นที่ให้อำนาจรัฐออกบัตรผ่าน

ประเพณีนี้ได้ ก็อาทิ กฎหมายเลือกตั้งของเยอรมนี⁸⁶ หรือโปแลนด์⁸⁷ ผู้เขียนยังพบว่ากฎหมายของบางประเทศได้กำหนดเงื่อนไขเวลาสำหรับคนพิการในการแจ้งขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งเพื่อไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วยตนเองซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ⁸⁸ เช่น มาตรา 250 แห่งรัฐธรรมนูญ XXXVI ว่าด้วยกระบวนการออกเสียงลงคะแนน ค.ศ. 2013 (Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure) ของฮังการี (ก่อนแก้ไขเพิ่มเติม) ให้คนพิการใช้แจ้งการขอเปลี่ยนดังกล่าวได้จนถึงก่อนเวลา 16.00 น. ในวันก่อนวันเลือกตั้งสองวัน,⁸⁹ มาตรา 100 แห่งรัฐธรรมนูญการเลือกตั้ง ค.ศ. 1992 (Electoral Act 1992) ของไอร์แลนด์กำหนดเงื่อนไขให้คนพิการต้องทำคำร้องก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 7 วัน,⁹⁰ มาตรา 79.a วรคสองแห่งกฎหมายการเลือกตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติของสโลวีเนีย (กฎหมายฉบับ ZVDZ-NPB4 ซึ่งแก้ไขกฎหมาย ZVDZ-UPB1) (Law on elections to National Assembly (ZVDZ-NPB4)) วางหลักให้คนพิการต้องแจ้งความประสงค์ที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้งอื่น “ไม่เกินสามวันก่อนวันเลือกตั้ง”⁹¹ จากกรณีศึกษาในทวีปยุโรป หากในอนาคตจะมีการเพิ่มเติมตัวบทในพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ อนุญาตให้บุคคลสามารถขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งได้ด้วยเหตุแห่งความพิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้เขาสามารถใช้สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับได้ด้วยตนเอง ผู้เขียนก็ใคร่เสนอให้การเพิ่มเติมนั้นตั้งอยู่บนหลักการดังต่อไปนี้ ได้แก่ “หลักการแจ้งข้อมูลล่วงหน้า” (prior notification) คือต้องมีตัวบทกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้รัฐแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและสถานที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้งสำหรับคนพิการ ตลอดจนระบุด้วยว่าหน่วยเลือกตั้งใดมีอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการเฉพาะเอาไว้⁹² นอกจากนี้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเลือกตั้งและป้องกันความสับสนในการตรวจสอบผู้มาใช้สิทธิ กฎหมายว่าด้วยการใช้สิทธิเปลี่ยนสถานที่เลือกตั้งยังควรเคารพ “หลักการแสดงความประสงค์” กล่าวคือ คนพิการผู้ประสงค์จะใช้สิทธิ ณ หน่วยเลือกตั้งอื่นต้องแจ้งความประสงค์อย่างเป็นทางการภายในระยะเวลาที่

กฎหมายกำหนด ประการสุดท้าย กฎหมายดังกล่าวควรคำนึงถึง “หลักการสนับสนุนทางกายภาพและงบประมาณ” โดยอาจกำหนดให้ กรรมการเลือกตั้งประจำร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกคนพิการที่ประสงค์จะใช้ สิทธิเลือกตั้งโดยลับในการเดินทางไปเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งที่เขา ประสงค์⁹³

(ข) รูปแบบของการเลือกตั้ง

นอกเหนือจากประเด็นสถานที่เลือกตั้งแล้ว การกำหนดรูปแบบ เลือกตั้งให้มีความยืดหยุ่นต่อคนพิการก็เป็นอีกมาตรการที่จะช่วยให้ คนพิการสามารถใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนได้ด้วยตนเอง ดังที่ได้กล่าว ไปข้างต้น รูปแบบการเลือกตั้งของไทยยังคงอาศัยการกัณฑ์เลือกตั้ง ณ คูหาเป็นหลัก แต่หน่วยเลือกตั้งของไทยหลายแห่งยังมีลักษณะ ทางกายภาพที่ไม่เอื้ออำนวยให้คนพิการสามารถเข้าไปดำเนินการ เช่นว่าได้กระนั้น ตัวบทของกฎหมายเลือกตั้งเองกลับยังคงมิได้รับรอง รูปแบบการเลือกตั้งผ่านเทคโนโลยีช่วยเลือกตั้ง ในฐานะภาคีของ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องนำรูปแบบ เทคโนโลยีช่วยเลือกตั้งมาปรับใช้เพื่ออำนวยให้คนพิการสามารถใช้ สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยลับได้ด้วยตนเองดังเช่นเอสโตเนีย ซึ่งได้ พัฒนาระบบการเลือกตั้งออนไลน์อันมีและเป็นมิตรกับคนพิการทาง สายตาและอำนวยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้ทุกแห่ง⁹⁴ อย่างไรก็ตาม ในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ประเทศไทยก็ยังคงมีข้อจำกัด ที่จะนำการนำเทคโนโลยีช่วยเลือกตั้งมาติดตั้งให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ดังนั้น การเลือกตั้งของไทยจึงยังคงมีแนวโน้มต้องอาศัยกัณฑ์เลือกตั้งอยู่ ต่อไป แต่ถึงแม้คนพิการไทยจะยังเผชิญปัญหาการเข้าไม่ถึงคูหาเลือกตั้ง ด้วยสภาพแห่งกาย กฎหมายไทยก็ยังมีได้มีการบัญญัติถึงอุปกรณ์ขั้นต่ำ ที่หน่วยเลือกตั้งหนึ่ง ๆ พึงมี ทั้งยังมีได้มีมาตรการยืดหยุ่นในเรื่อง รูปแบบวิธีเลือกตั้ง เช่น การยินยอมให้คนพิการกัณฑ์เลือกตั้งนอกคูหา

สำหรับประเด็นอุปกรณช่วยเหลือนั้น ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายไทยควรนำรูปแบบ “มาตรเชิงปริมาณที่ใช้ชีวิตหน้าที่ขึ้นต่ำ” ตามที่ได้อธิบายไปข้างต้นมาใช้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยการกำหนดว่า หน่วยเลือกตั้งหนึ่ง ๆ ควรมีอุปกรณ์ขึ้นต่ำเพียงใด แต่หากคนพิจารณา ต้องการความช่วยเหลือมากกว่านั้นก็ต้องแสดงความประสงค์ไปใช้สิทธิ ณ สถานที่เลือกตั้งกลาง อนึ่ง จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่า ปัจจุบัน หน่วยเลือกตั้งของไทยยังขาดอุปกรณ์เสียงที่อ่านชื่อผู้สมัครและ พรรคที่ผู้นั้นสังกัดให้คนพิการรับฟังดังเช่นในมอลตา⁹⁵ ไทยอาจเพิ่มเติม ในระเบียบ ฯ กำหนดให้รัฐต้องนำอุปกรณ์เสียงดังกล่าวมาติดตั้ง เช่น ในมอลตามาติดตั้ง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการทางสายตาให้ มากยิ่งขึ้น

ส่วนประเด็นความยืดหยุ่นของรูปแบบการเลือกตั้ง ผู้เขียน เสนอให้มีการแก้ไขตัวบทข้อ 130(5) และข้อ 139 ของระเบียบ ฯ จาก การศึกษากฎหมายเลือกตั้งของประเทศในยุโรป ผู้เขียนพบว่ามีกฎหมาย เลือกตั้งของบางประเทศยอมให้คนพิการซึ่งไม่สะดวกเข้าไปใช้สิทธิ เลือกตั้งในคูหาสามารถออกเสียงเลือกตั้งโดยลับนอกคูหาเลือกตั้งได้คือ โครเอเชีย⁹⁶ เดนมาร์ก⁹⁷ และสโลวาเกีย⁹⁸ ทั้งนี้ โดยกำหนดเงื่อนไขเอาไว้ เช่น กฎหมายของโครเอเชียและสโลวาเกียที่ได้กล่าวมากำหนดให้ต้อง มีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง 2 คนสามารถนำบัตรเลือกตั้งไปให้ คนพิการเพื่อลงคะแนนนอกคูหา ตลอดจนเป็นผู้นำบัตรเลือกตั้งบรรจุ ในซองและนำกลับมาใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้ง รูปแบบของกฎหมายที่ ได้กล่าวมาได้รับการยกย่องจากสหภาพยุโรปว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ช่วย อำนวยให้คนพิการสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น⁹⁹ และควร นำมาปรับใช้กับไทย ทั้งนี้ รูปแบบการอนุญาตให้นำบัตรเลือกตั้งออกมา นอกคูหาขึ้นต้องตั้งอยู่บนหลักการเคารพอัตตาณัติและความลับโดย สมบูรณ์ของการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ในการแก้ไขกฎหมาย ไทย ผู้ร่างต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งผู้นำ บัตรมามอบให้คนพิการนอกคูหา มีหน้าที่จำกัดเฉพาะแต่หน้าที่รับ-ส่ง

บัตรเลือกตั้งและหน้าที่รักษาความลับของคณพิการอย่างเคร่งครัด ทั้งต้อง
 กำหนดอีกด้วยว่า กระบวนการเลือกตั้งลักษณะนี้ต้องอยู่ในความสวดส่อง
 ของตัวคณพิการผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบุคคลที่เป็นประธานกรรมการ
 ประจำหน่วยเลือกตั้ง เพื่อเป็นหลักประกันมิให้มีการล่วงละเมิดหลักการ
 ออกเสียงเลือกตั้งโดยลับ รวมถึงต้องมีการกำหนดให้ทั้งตัวคณพิการ
 ผู้ใช้สิทธิและเจ้าหน้าที่ประจำคูหาลงนามในเอกสารราชการเพื่อเป็น
 หลักฐานของการดำเนินการเลือกตั้งนอกคูหา

6.2.2 ข้อเสนอแนะภายใต้ “ข้อยกเว้น” ของมติเชิงกึ่งกลางของ
 ครอบคลุมสัมพันธ์ ฯ ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของ
 ผู้ช่วยเลือกตั้ง

ดังที่ได้กล่าวไปกฎหมายไทยในส่วนของผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นถือ
 เป็นสิ่งใหม่ ดังนั้น ตัวบทมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ
 รวมถึงระเบียบ ฯ จึงยังคงมีปัญหาเนื่องจากกฎหมายเหล่านี้หาได้
 บัญญัติถึงคุณสมบัติและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้งเอาไว้
 บทเรียนจากยุโรปจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงกฎหมาย
 ในส่วนนี้ จากการค้นคว้า ผู้เขียนพบว่ากฎหมายของยุโรปได้กำหนดสิทธิ
 ของคณพิการแต่ละประเภทในการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง, ประเภทของผู้ช่วย
 เลือกตั้ง, และคุณสมบัติของผู้ช่วยเลือกตั้งไว้แตกต่างกัน ทั้งยังเป็น
 ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้งของ
 ไทย สิ่งที่ผู้วิจัยพยายามนำเสนอถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ในการปฏิรูป
 กฎหมายไทย

สำหรับประเด็นประเภทของคณพิการที่ได้รับอนุญาตให้ม
 การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง ผู้เขียนพบว่ากฎหมายของยุโรปในส่วนนี้สามารถ
 จำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันได้ ได้แก่ (ก) กลุ่มประเทศที่
 ระบุประเภทของความพิการ โดยอาจะระบุสิ่งดังกล่าวพร้อมเงื่อนไข
 สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งประกอบ กฎหมายเลือกตั้งกลุ่มนี้จะ
 ระบุไว้เลยว่าคณพิการทางกายมีสิทธิตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ช่วยเลือกตั้ง¹⁰⁰

หรือในสหราชอาณาจักร กฎหมายก็อนุญาตให้คนพิการทางสายตามีสหิทธิแต่งตั้งบุคคลเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งได้เช่นกัน;¹⁰¹ (ข) กลุ่มประเทศที่ไม่ได้ระบุประเภทของความพิการ แต่เลือกระบุสถานการณ์ที่คนพิการสามารถแต่งตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งได้ กฎหมายกลุ่มนี้ไม่ได้ระบุประเภทของความพิการเอาไว้ หากแต่ระบุสถานการณ์ที่อนุญาตให้มีการแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ช่วยเลือกตั้ง เช่น กฎหมายเลือกตั้งของเยอรมนีระบุให้มีการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งได้ “หากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้ง หรือไม่อาจพับและหย่อนบัตรนั้นลงหีบบัตรเลือกตั้ง”;¹⁰² และ (ค) กลุ่มประเทศที่ไม่ได้ระบุประเภทของความพิการ และประเภทสถานการณ์ที่บุคคลจะใช้สิทธิตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งเอาไว้ เช่น มาตรา 49(1) แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาของประเทศเดนมาร์ก (Folketing (Parliamentary) Elections Act of Denmark) ให้สิทธิแก่ผู้ที่ประสบกับภาวะความพิการโดยไม่ได้ระบุประเภทความพิการในการแต่งตั้งผู้ช่วยเลือกตั้ง¹⁰³ ผู้เขียนเห็นว่ารูปแบบ (ค) นั้นไม่เหมาะสมเนื่องจากมีลักษณะเปิดช่องให้การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งถูกปรับใช้ได้อย่างกว้างขวางจนอาจกลายเป็น “แนวทางเพื่อเลือก” ของการออกเสียงโดยลับโดยตัวคนพิการ ส่วนรูปแบบ (ก) เป็นแนวทางที่ไม่สอดคล้องกับโนทัศน์เชิงสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเนื่องจากรูปแบบดังกล่าวไม่สะท้อนภาพที่ว่า ความพิการเป็นผลพวงมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องทางร่างกายของบุคคลผู้หนึ่งกับสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่ารูปแบบ (ข) เป็นแนวทางเหมาะสมสำหรับผู้เขียน ด้วยบทมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ซึ่งกำหนดให้คนพิการ “ที่ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้” สอดคล้องกับแนวทางเช่นว่านี้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม แม้จะมีรูปแบบที่เหมาะสม แต่การที่ด้วยบทมาตรา 92 จำกัดสิทธิในการแต่งตั้งบุคคลเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งไว้เฉพาะหากคนพิการ “ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้” นั้นแคบเกินไป กฎหมายไทยควรขยายขอบเขตให้บุคคลที่ “ไม่สามารถพับบัตรเลือกตั้ง

และไม่สามารถนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงไปในหีบเลือกตั้ง” มีสิทธิดังกล่าวด้วย ผู้เขียนจะเคราะห์ประเด็นนี้ประกอบกับประเด็นขอบเขตหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้ง

เมื่อหันมาพิจารณาประเด็นประเภทของผู้ช่วยเลือกตั้ง ผู้เขียนพบว่ากฎหมายเลือกตั้งของบางประเทศได้กำหนดลำดับก่อน-หลังของประเภทบุคคลที่จะทำหน้าที่ผู้ช่วยเลือกตั้ง เช่น กฎหมายของฮังการีกำหนดให้คนพิการต้องตั้งบุคคลที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่เขาไว้วางใจเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งก่อนในขั้นต้น แต่หากไม่มีบุคคลดังกล่าวกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจำนวน 2 คนจึงสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยคนพิการออกเสียงเลือกตั้ง¹⁰⁴ แต่กฎหมายของบางประเทศ เช่น ฟินแลนด์ หาได้กำหนดลำดับเช่นว่าเอาไว้¹⁰⁵ ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายไทยควรมีการกำหนดลำดับก่อน - หลังเอาไว้เช่นเดียวกับฮังการีบนพื้นฐานของกรอบความคิดที่ว่า การตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นต้องเป็นไปโดยเคารพเจตจำนง (อัตตาณัติ) ของคนพิการ กล่าวคือ กฎหมายต้องกำหนดให้คนพิการเลือกให้บุคคลที่เขาสนิทสนมหรือเลือกให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งทำหน้าที่ผู้ช่วยเลือกตั้งได้เป็นลำดับแรก แต่หากไม่สามารถเลือกได้ กฎหมายจึงค่อยอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลือกตั้งเพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งดำเนินต่อไปได้ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ยังมีความไม่สอดคล้องกับกรอบความคิดนี้เนื่องจากมีข้อความในฉบับที่ว่า “[หาก]ลักษณะทางกายภาพทำให้คนพิการหรือทุพพลภาพ ... ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้ ให้บุคคลอื่นหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเป็นผู้กระทำการแทนโดยความยินยอมและเป็นไปตามเจตนาของคนพิการหรือทุพพลภาพ” เราจะได้เห็นว่ากฎหมายไทยไม่ได้กำหนดลำดับก่อน-หลังของผู้ที่จะทำหน้าที่ผู้ช่วยเลือกตั้ง ทั้งยังเปิดช่องให้กรรมการประจำหน่วยอาสาเข้ามาเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งโดยคนพิการเพียงแต่ให้ความยินยอมอนุญาต (แต่คนพิการมิได้เลือกตัวบุคคลเอง)¹⁰⁶ สำหรับผู้เขียนความเป็นไปได้ดังกล่าวมีผลทำให้คนพิการไม่ได้ใช้สิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิมนุษยชน” อย่าง

เต็มที่ ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้แก้ไขตัวบทกฎหมายข้างต้นโดยกำหนดไปในตัวบทว่าในลำดับแรก ผู้ช่วยเลือกตั้งจะต้องเป็นบุคคลที่คนพิการใช้สิทธิ “เชิงรุก” แต่งตั้งด้วยตนเอง (ไม่ได้เกิดจากการอาสา) แต่ถ้าไม่อาจแต่งตั้งบุคคลนั้นได้ กฎหมายจึงค่อยเปิดช่องให้คนพิการอนุญาตให้กรรมการประจำหน่วยมาทำหน้าที่ผู้ช่วยเลือกตั้ง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้แสดงให้เห็นไปแล้วว่าตัวบทของพระราชบัญญัติเลือกตั้งฯ หาได้บัญญัติถึงคุณสมบัติของผู้ช่วยเลือกตั้งเอาไว้ การดังกล่าวส่งผลให้กฎหมายไทยไม่มีมาตรการป้องกันการนำ “หลักผลประโยชน์สูงสุดของคนพิการ” มาปรับใช้ต่อคนพิการ ตลอดจนไม่มีมาตรการคุ้มครอง “หลักความไว้วางใจ” ระหว่างตัวคนพิการกับผู้ช่วยเลือกตั้ง ผู้เขียนเสนอว่าในการปรับปรุงกฎหมายข้างต้น ประเทศไทยสามารถนำแนวทางตามกฎหมายเลือกตั้งของยุโรปมาพิจารณาในประเด็นย่อยดังต่อไปนี้สำหรับประเด็นอายุ กฎหมายเลือกตั้งของยุโรปบางประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร¹⁰⁷ “กำหนดให้ผู้ช่วยเลือกตั้งต้องเป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้ง”¹⁰⁸ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางนี้ไม่เหมาะสม เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าหัวใจของการช่วยเลือกตั้งคือการเข้าใจถึงกระบวนการเช่นว่า ตลอดจนหน้าที่รักษาความลับของคนพิการที่ใช้การลงคะแนนแทนเขา¹⁰⁹ ผู้เขียนจึงเสนอว่าประเทศไทยควรพิจารณาแนวทางตามกฎหมายของไอร์แลนด์ที่ยอมให้ผู้เยาว์ที่มีวุฒิภาวะพอสมควร (อายุ 16 ปีบริบูรณ์) สามารถเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งได้ แม้จะยังไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ (ต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์)¹¹⁰ การนี้ไทยอาจพิจารณาเกณฑ์อายุโดยพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบ ในสายตาของกฎหมาย บุคคลที่มีอายุ 15 ปีก็พอจะมีวุฒิภาวะพอสมควร เนื่องจากบุคคลดังกล่าวมีสิทธิทำพินัยกรรม (มาตรา 1703) และมีสิทธิให้ความยินยอมในการเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่น (มาตรา 1598/20) จึงน่าจะพอสันนิษฐานได้ว่าบุคคลนั้นพอจะมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นอย่างคนพิการได้เช่นกัน นอกจากนี้ กฎหมายไทยต้องกำหนดด้วยว่าผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นจะต้องไม่มีส่วนได้เสียกับการเลือกตั้ง

ดังเช่นกฎหมายของยุโรปหลาย ๆ ประเทศ เช่นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง
 ในเขตนั้น ๆ อาทิ มาตรา 49(3) แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา
 ของเดนมาร์กไม่อนุญาตให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยเลือกตั้ง;¹¹¹
 มาตรา 39(5) แห่งรัฐบัญญัติการเลือกตั้งรัฐสภาเอสโตเนีย (Riigikogu
 Election Act) ห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกับที่คนพิการ
 มาใช้สิทธิทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลือกตั้ง¹¹² นอกจากนี้ ผู้เขียนยังพบว่า
 กฎหมายเลือกตั้งของสหราชอาณาจักรยังกำหนดให้ผู้ช่วยเลือกตั้งต้อง
 มีคุณสมบัติคือเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับคนพิการ คือต้องเป็น “เป็นบิดา
 มารดา พี่น้อง สามี ภรรยา ลูกชาย หรือลูกสาวของผู้มีสิทธิออกเสียง
 เลือกตั้งและอายุเกินกว่า 18 ปี”¹¹³ แนวทางดังกล่าวสามารถนำมาเพิ่มเติม
 ในกฎหมายเลือกตั้งของไทยได้เพื่อรักษาความลับของคนพิการ แต่ใน
 การเลือกใช้ถ้อยคำ กฎหมายไทยควรระวัง เนื่องจากถ้อยคำในกฎหมาย
 ของสหราชอาณาจักรอาจก่อให้เกิดประเด็นเกี่ยวกับเพศวิถีประกอบด้วย
 คำว่า “สามี ภรรยา” อาจไม่ครอบคลุมกรณีกลุ่มที่มีความหลากหลาย
 ทางเพศ สุดท้าย ในกรณีการแต่งตั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเป็น
 ผู้ช่วยเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้งของยุโรปบางประเทศยังกำหนดจำนวน
 ของกรรมการให้เป็นส่วนหนึ่งของคุณสมบัติของการทำหน้าที่ช่วยเหลือ
 เช่น เดนมาร์กและฮังการีกำหนดว่าต้องมีเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจำนวน 2 คน
 ถึงจึงจะรวมกันเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งได้¹¹⁴ กระนั้น ผู้เขียนเห็นว่าต้องกำหนด
 จำนวนเจ้าหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่คนพิการอาจก่อให้เกิด
 ความไม่สะดวกในทางปฏิบัติ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ต้องมีหน้าที่อำนวยความสะดวก
 ให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้อื่นในเขตด้วยมิใช่แค่เฉพาะคนพิการ
 เท่านั้น คุณสมบัติดังกล่าวจึงไม่มีความจำเป็น

สุดท้าย ในส่วนขอบเขตหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้งนั้น ประเด็น
 ดังกล่าวสัมพันธ์กับมาตรา 93 ของพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ประกอบ
 กับระเบียบ ฯ ที่ได้นำ “หลักสัมผัสสุดท้าย” (final touch) มาบัญญัติ
 เอาไว้โดยจำกัดให้เฉพาะตัวคนพิการเท่านั้นที่สามารถนำบัตรเลือกตั้ง
 ไปใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งได้¹¹⁵ ตัวบทดังกล่าวทำให้ผู้เขียนตั้งคำถามว่า

หน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้งควรจำกัดขอบเขตแค่เพียงการทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งเท่านั้นหรือ ผู้เขียนพบว่าหลายประเทศในทวีปยุโรป¹¹⁶ เช่น ลิทัวเนีย¹¹⁷ เอสโตเนีย¹¹⁸ และสาธารณรัฐเช็ก¹¹⁹ มิได้ยึดถือหลักสัมผัสสุดท้าย และอนุญาตให้คนพิการที่ไม่อาจพับและนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบเลือกตั้งสามารถแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือในการเหล่านี้ได้ เนื่องจากการให้บุคคล เช่น คนพิการที่ไม่มีแขนทั้งสองข้างต้องนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงไปในหีบด้วยตนเองนำไปสู่สถานะที่เรียกว่า “การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม” คือสถานะที่กฎกติกาของรัฐบาลซึ่งบังคับใช้อย่างทั่วไประหว่างมีผลสร้างภาระอย่างไม่ได้สัดส่วนให้กับคนพิการที่มีสภาพร่างกายที่เสียเปรียบ¹²⁰ ผู้เขียนจึงเห็นว่าแก้ไขตัวบทมาตรา 93 ข้างต้นขยายขอบเขตหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้งให้รวมถึงการพับและนำบัตรเลือกตั้งไปใส่ในหีบเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งเหมาะสมและไม่ขัดกับหลักการออกเสียงโดยลับ ทั้งนี้ โดยอาจพิจารณาตามแนวทางของกฎหมายเลือกตั้งในยุโรป กล่าวคือ มาตรการการนำบัตรใส่ลงหีบเลือกตั้งแทนคนพิการจะต้องอยู่บนหลักการเคารพอัตตาณัติ ทั้งต้องมีหลักประกันว่าความลับของเขาจะได้รับการคุ้มครองด้วยเหตุนี้ กฎหมายที่แก้ไขจึงต้องกำหนดให้การพับและนำบัตรเลือกตั้งใส่หีบโดยผู้ช่วยเลือกตั้งต้องอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่องโดยตัวคนพิการผู้มาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งดังเช่นในมาตรา 66(6) แห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งของสาธารณรัฐลิทัวเนีย (Law on Elections to the Seimas of the Republic of Lithuania 1992) (โปรดดูตัวบทในส่วนอ้างอิงข้างต้น) อนึ่ง หากคนพิการไม่อาจแต่งตั้งบุคคลเป็นผู้ช่วยเลือกตั้งและเลือกที่จะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งทำหน้าที่ดังกล่าว รัฐไทยก็ควรพิจารณาแก้ไขตัวบทมาตรา 93 เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขมาตรา 92 โดยถอดบทเรียนจากทวีปยุโรปที่ได้วิเคราะห์ไปโดยที่อนุญาตให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งสามารถเข้าไปช่วยเหลือคนพิการที่ประสบความยากลำบากในการนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตร

7. บทสรุป

บทความนี้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเลือกตั้งไทย ณ ปัจจุบันยังมีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ บทเรียนจากยุโรปทั้งในแง่สถานที่เลือกตั้ง รูปแบบการเลือกตั้ง ตลอดจนคุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้ง ผลการวิจัยที่ได้นั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ อันจะช่วยสนับสนุนให้รัฐไทยเข้าใจถูกต้องว่าการเลือกตั้งโดยอาศัยผู้ช่วยเลือกตั้งซึ่งเป็นการเลือกตั้งเสมือนว่าลับไม่ได้เป็นทางเลือกของการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับโดยตัวคนพิการเอง อันจะอำนวยให้คนพิการไทยมีสถานะเป็นพลเมืองเชิงรุกผู้ไม่ต้องเผชิญกับอุปสรรคและการเลือกปฏิบัติในสังคม ตลอดจนเป็นผู้ทรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอัตตาณัติอย่างแท้จริง

ผู้เขียนพบว่ากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยลับของคนพิการและการตั้งผู้ช่วยเลือกตั้งนั้นยังมีลักษณะไม่สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ ที่สกัดได้จากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ทั้งในแง่การจำกัดสิทธิเลือกตั้งของคนพิการทางสติปัญญาโดยอัตโนมัติ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของกรรมการการเลือกตั้งในการจัดสถานที่เลือกตั้งกลางและกำหนดอุปกรณ์เลือกตั้งขั้นต่ำ การกำหนดรูปแบบการเลือกตั้งที่ยืดหยุ่น ตลอดจนปัญหาการขาดบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ช่วยเลือกตั้ง

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งนำเสนอให้ประเทศไทยนำบทเรียนจากยุโรปมาใช้ทั้งในแง่ของการนำแนวคิด การจำกัดสิทธิเลือกตั้งของคนพิการด้วยเหตุ “ขาดความรำลึกที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างถึงขนาด” ไม่ใช่ด้วยเหตุแห่งความพิการ ตลอดจนการนำแนวคิดเรื่อง “มาตรฐานที่ใช้ชีวิตหน้าที่ขั้นต่ำของรัฐ” มาใช้ทั้งเพื่อกำหนดปริมาณที่เลือกตั้งกลางและอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการขั้นต่ำ หลักเกณฑ์เบื้องหลังการอนุญาตให้บุคคลสามารถขอเปลี่ยนหน่วยเลือกตั้งได้ด้วยเหตุแห่ง

ความพิการ รวมถึงรูปแบบการเลือกตั้งที่ยืดหยุ่นมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกัน สำหรับกฎหมายในส่วนผู้ช่วยเลือกตั้ง ผู้เขียนเสนอให้ปรับปรุงตัวบทมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ โดยกำหนดลำดับก่อน - หลังของประเภทบุคคลที่จะทำหน้าที่ผู้ช่วยเลือกตั้ง ตลอดทั้งคุณสมบัติขั้นต่ำและหน้าที่ความรับผิดชอบของเขา ทั้งยังเสนอให้มีการทบทวนการปรับใช้ “หลักสัมผัสสุดท้าย” ตามมาตรา 93 ของกฎหมายฉบับเดียวกัน โดยอาจขยายหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการในการเลือกตั้งให้รวมไปถึงการช่วยพับและนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตร นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผลงานของผู้เขียนยังช่วยเสริมข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่ผลงานวิชาการในอดีตอีกด้วย โดยเฉพาะงานวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา ทองขาว เรื่อง “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคนพิการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561” ซึ่งศึกษากฎหมายเลือกตั้งของไทยเชื่อมโยงกับบทเรียนจากสหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย งานดังกล่าวมีส่วนที่เห็นตรงกับผู้เขียนในบางประเด็น ได้แก่ ปัญหาความขาดแคลนสถานที่เลือกตั้งกลางของคนพิการ, ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการในการเลือกตั้ง, ความจำเป็นของการนำรูปแบบนอกคูหามาใช้ และปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ช่วยเลือกตั้ง โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎาเสนอให้มีการจัดสถานที่เลือกตั้งกลางแก่คนพิการอย่างน้อย 1 หน่วยในแต่ละจังหวัด¹²¹ รวมถึงให้รัฐดำเนินมาตรการเชิงรุกเพื่ออำนวยความสะดวกทุกหน่วยมีอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการอย่างครบครัน¹²² ทั้งยังเสนอให้รัฐอนุญาตให้เจ้าหน้าที่สามารถนำบัตรเลือกตั้งออกไปนอกคูหาเพื่อให้คนพิการทำเครื่องหมาย เช่น ในรถยนต์ส่วนตัว หรือการเลือกตั้งผ่านไปรษณีย์¹²³ ตลอดจนเสนอให้มีการกำหนดให้ผู้ช่วยเลือกตั้งต้องเป็นเพียงบุคคลที่คนพิการไว้วางใจ หรือญาติ หรือคู่สมรสเท่านั้น และต้องปฏิบัติตามตนก่อนจะทำหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการ¹²⁴ อย่างไรก็ตาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์

เจษฎามีได้เจาะลึกถึงปรัชญาและหลักการเบื้องหลังข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการหรือพยายามสกัดกรอบความสัมพันธ์ ฯ ทั้งมิได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาอันเป็นผลพวงจากถ้อยคำในพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ฯ ตลอดจนหลักการทางกฎหมายที่ควรใช้เป็นพื้นฐานในการปรับปรุงกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อุทลยพินิจของเจ้าหน้าที่กับมติที่ศน์ว่าด้วยความพิการมาตรเชิงปริมาณที่ใช้ชีวิตหน้าที่ขั้นต่ำของรัฐ หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งอื่นหรือนอกคูหาเลือกตั้ง หลักการในการกำหนดคุณสมบัติและขอบเขตหน้าที่ของผู้ช่วยเลือกตั้ง ตลอดจนหลักการปฏิเสธหลักสัมผัสสุดท้าย สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นและมุมมองที่แตกต่างที่ผู้เขียนมุ่งนำเสนอ บทเรียนจากประเทศยุโรปที่ผู้เขียนใช้เสนอเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องของไทยให้สอดคล้องกับกรอบความสัมพันธ์ ฯ ช่วยแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นด้วยกรอบวิธีการศึกษาและกรณีศึกษาที่ผู้เขียนใช้ ผลงานของผู้เขียนจึงแตกต่างและสามารถช่วยเสริมผลการศึกษาของผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎาได้ดียิ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมายมหาชนในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งและสิทธิเสรีภาพต่อไป

NOTES

- 1 Fiona Given v Australia (Case No. 19.2014-16.02.2018).
- 2 Article 29 of the CRPD “States Parties shall ... shall undertake:
 - (a) To ensure that persons with disabilities can effectively and fully participate in political and public life on an equal basis with others, directly or through freely chosen representatives, ..., by:
 - (i) Ensuring that voting procedures, facilities and materials are appropriate, accessible and easy to understand and use;
 - (ii) Protecting the right of persons with disabilities to vote by secret ballot in elections ...
 - (iii) Guaranteeing the free expression of the will of persons with disabilities as electors and to this end, where necessary, at their request, allowing assistance in voting by a person of their own choice ...”
- 3 Andrea Broderick and Delia Ferri, *International and European Disability Law and Policy: Texts, Cases and Materials* (Cambridge University Press, 2019), 285.
- 4 Article 1 pf CRPD: “Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others.”

- (accessed on June 23, 2021); Edurne García Iriarte, “Models of Disability,” in *Disability and Human Rights: Global Perspectives*, Edurne García Iriarte, Roy McConkey and Robbie Gilligan, eds. (Palgrave Macmillan, 2016), 11.
- 5 Licia Carlson, *The Faces of Intellectual Disability: Philosophical Reflections* (Indiana University Press, 2010), 5.
 - 6 Michael Oliver and Colin Barnes, *The New Politics of Disablement* (Palgrave Macmillan, 2012), 11.
 - 7 Peter Coleridge, *Disability, Liberation, and Development* (Oxfam, 1993), 72.
 - 8 Coleridge, *Disability, Liberation, and Development*, 72; Rannveig Traustadottir, “Disability Studies, the Social Model and Legal Developments,” in *The UN Convention on the Rights of Persons With Disabilities: European and Scandinavian Perspectives*, Oddný Mjöll Arnardóttir, Gerard Quinn, eds. (Martinus Nijhoff Publishers, 2009), 4-8; Tom Shakespeare, *Disability Rights and Wrongs* (Routledge, 2006), 9,15.
 - 9 Oliver and Barnes, *The New Politics of Disablement*, 13.
 - 10 Michael Oliver, *Understanding Disability: From Theory to Practice*, 2nd ed. (Palgrave Macmillan, 2009), 8; Sara Goering, “Rethinking disability: the social model of disability and chronic disease,” *Curr Rev Musculoskelet Med* Vol.8, No.2 (April, 2015): 135.

- 11 Iriarte, “Models of Disability,” 17; Oliver and Barnes, *The New Politics of Disablement*, 14.
- 12 Goering, “Rethinking disability,” 135; Oliver, *Understanding Disability: From Theory to Practice*, 22.
- 13 Traustadottir, “Disability Studies, the Social Model and Legal Developments,” 8.
- 14 Michael Ashley Stein, “Disability Human Rights,” *California Law review* Vol.95, No.2 (2007): 76.
- 15 Valentina Della Fina, Rachele Cera, and Giuseppe Palmisano, eds., *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (Springer, 2017), 47, 51.
- 16 Ibid., 322, 414, 533.
- 17 John C. Fortier and Norman J. Ornstein, “The Absentee Ballot and the Secret Ballot: Challenges for Election Reform,” *University of Michigan Journal of Law Reform* Vol.36, (2003): 488.
- 18 D.J. Harris and others, *Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2009), 715; Annabelle Lever, “Privacy and Democracy: What the Secret Ballot Reveals,” *Law, Culture and the Humanities* Vol.11, (2015): 174.
- 19 Russian Conservative Party of Entrepreneurs v Russia (2007) 46 EHRR 863, para 76; Javier Martinez-Torron, “Religious Pluralism: the case of the European Court of Human Rights,” in *Democracy, Law and Religious*

- Pluralism in Europe: Secularism and Post-Secularism*, Ferran Requejo and Camil Ungureanu, eds. (Routledge, 2014), 127.
- 20 Ledvig Beckman, *The Frontiers of Democracy: The Right to Vote and its Limits* (Palgrave Macmillan, 2009), 157.
- 21 Krisztina Lukács and Dávid Vig, “The Detrimental Legal Consequences of a Conviction in Hungary,” in *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, Sonja Meijer, Harry Annison, and Ailbhe O’Loughlin, eds. (Hart Publishing, 2019), 125.
- 22 The Declaration of Principles for International Election Observation and Code of Conduct for International Election Observers, para 5.
- 23 Resolution 1590 (2007) of Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Secret ballot–European code of conduct on secret balloting, including guidelines for politicians, observers and voters’, para 3.
- 24 Della Fina, Cera, and Palmisano, *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, 528.
- 25 Amy McGrath, *The frauding of votes?* (Tower House Publications, 1996), 10-13.
- 26 Election Commission, “Knowledge on election,” *Election Commission*, July 20, 2015, https://www.ect.go.th/ect_en/news_page.php?nid=767&filename= (accessed on July 1, 2020). (In Thai); Ilze Grobbelaar-du

- Plessis and Jehoshaphat Njau, “Article 29: Participation in Political and Public Life,” in *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Ilias Bantekas, Michael Ashley Stein, and Dimitris Anastasiou, eds. (Oxford University Press, 2018), 854.
- 27 Broderick and Ferri, *International and European Disability Law and Policy*, 285.
 - 28 The Electoral Knowledge Network, “Assisted Voters at Voting Stations,” <https://aceproject.org/ace-en/topics/vot/vot/vot02/vot02g/vot02g01> (accessed on October 18, 2020).
 - 29 Section 92 of the Organic Act on the Election of Members of Parliament B.E. 2561 (2018); Paul W. Van der Veur, “Toward Self-government in Papua and New Guinea: The 1964 Election,” *Asian Survey* Vol.4, No.8 (August, 1964): 994.
 - 30 Michael Waterstone, “Political Participation for People with Disabilities,” in *Critical Perspectives on Human Rights and Disability Law*, Marcia H. Rioux, Lee Ann Bassar, and Melinda Jones, eds. (Martinus Nijhoff, 2011), 392.
 - 31 Ibid.; Phillip Green, “Transparency and Elections in Australia: The Role of Scrutineers in the Australian Electoral Practice,” in *Realising Democracy: Electoral Law in Australia*, Graeme Orr, Bryan Mercurio, and George Williams, eds. (The Federation Press, 2003), 223; Plessis and Njau, “Article 29: Participation in Political and Public Life,” 858.

- 32 Broderick and Delia Ferri, *International and European Disability Law and Policy*; Della Fina, Cera, and Palmisano, *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*; Grobbelaar-du Plessis and Njau, “Article 29: Participation in Political and Public Life.”
- 33 Jessada Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election under the Organic Act on the Election of Members of the House of Representatives, B.E. 2561 (2018),” (ANFREL Foundation, 2019), jor. (In Thai)
- 34 Mette Lebech, *On the Problem of Human Dignity: A Hermeneutical and Phenomenological Investigation* (Königshausen & Neumann, 2009), 191; Pablo Gilabert, *Human Dignity and Human Rights* (Oxford University Press, 2018), 114-116, 142, 148.
- 35 George Kateb, *Human Dignity* (Harvard University Press, 2011), 9-10, 19.
- 36 Charles Foster, *Human Dignity in Bioethics and Law* (Hart, 2011), 35; Immanuel Kant, *Lectures on Ethics*, Peter Heath and J. B. Schneewind, eds., Peter Heath, tr. (Cambridge University Press, 1997), 43.
- 37 Bas Schotel, *On the Right of Exclusion: Law, Ethics and Immigration Policy* (Routledge, 2012), 33.
- 38 Council of Europe, “Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights,” para 23.

- 39 Zsolt Bujdosó and five others v Hungary (CRP-D/C/10/D/4/2011).
- 40 Coomara Pyaneandee, *International Disability Law: A Practical Approach to the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (Routledge, 2019), 112.
- 41 Jacob D. Rendtorff, “The Limitations and Accomplishments of Autonomy as a Basic Principle in Bioethics and Biolaw,” in *Autonomy and Human Rights in Health Care: An International Perspective*, David N. Weisstub and Guillermo Díaz Pintos, eds. (Springer, 2007), 78.
- 42 Dari Sylvester Tran, *Unrigging American Elections: Reform Past and Prologue* (Palgrave Macmillan, 2019), 77.
- 43 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” 64. (In Thai)
- 44 Ibid.
- 45 Krzysztof Pater, “Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections,” *Information report to European Economic and Social Committee*, 7, 18-21.
- 46 Nkosana Maphosa, CG Mayo and B Mayo, “Left in the periphery: An appraisal of voting right for persons with disabilities in Zimbabwe,” in *African Disability Rights Yearbook Volume 7 2019*, Faculty of law, University of Pretoria (Pretoria University Law Press, 2019), 117.

- 47 Della Fina, Cera, and Palmisano, *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, 43.
- 48 Grobbelaar-du Plessis and Njau, “Article 29: Participation in Political and Public Life,” 856-858.
- 49 Ibid.
- 50 Ibid, 854-858.
- 51 Ibid.
- 52 János Fiala-Butora, Michael A. Stein, and Janet E. Lord, “The Democratic Life of the Union: Toward Equal Voting Participation for Europeans with Disabilities,” *Harvard International Law Journal* Vol.55, No.1 (January, 2014): 98-100.
- 53 Ibid.; Grobbelaar-du Plessis and Njau, “Article 29: Participation in Political and Public Life,” 858.
- 54 “Election 2019: Persons with disabilities-senior citizens encouraging the exercise of the right to vote,” *Thai PBS*, March 17, 2019, <https://news.thaipbs.or.th/content/278466> (accessed in June 2020). (in Thai)
- 55 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” 155. (In Thai)
- 56 Ibid, 149.; Workpoint Today, “Persons with disabilities mourn! Polling booths do not suit wheelchair users,” *WorkpointTODAY*, <https://www.youtube.com/watch?v=MvsS2lkDezM> (accessed on December 9, 2020) (In Thai); “Election Commission- ANFREL organ-

ised a public hearing on how to conduct suitable polling for persons with disabilities and senior citizens,” *Thisable.me*, February 21, 2017, <https://thisable.me/content/2017/02/116> (accessed on June 23, 2021) (In Thai); ‘Persons with disabilities and the travel in the capital: Is it accomplishable?,’ *Thisable.me*, July 4, 2018, <https://thisable.me/content/2018/07/430> (accessed on November 23, 2020). (In Thai)

- 57 Paris Jitpentom, “Election 2019: Bewildered officials-unprepared assistive devices: various problems troubling the exercise of the right to voter by persons with disabilities,” *BBC Thai*, March 21, 2018, <https://www.bbc.com/thai/thailand-47649343> (accessed on November 20, 2020). (In Thai)
- 58 Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Concluding observations on the initial report of Thailand, para 60; Section 66(4) of the Constitution
- 59 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” 95, 143-145. (In Thai)
- 60 Paris Jitpentom, “Election 2019: Bewildered officials-unprepared assistive devices,” *BBC Thai*, March 21, 2019, <https://www.bbc.com/thai/thailand-47649343> (accessed on November 24, 2020).
- 61 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” 155. (In Thai)
- 62 Ibid.

- 63 This research methodology is influenced by Yaniv Roznai's work. See Yaniv Roznai, *Unconstitutional Constitutional Amendments: The Limits of Amendment Powers* (Oxford University Press, 2017).
- 64 Alajos Kiss v Hungary (application no. 38832/06)
- 65 Ibid, para 39.
- 66 Ibid, paras 42-44.
- 67 Zsolt Bujdosó and five others v Hungary, para 9.4.
- 68 The OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), *Handbook on Observing and Promoting the Electoral Participation of Persons with Disabilities* (OSCE/ODIHR, 2017), 24-26.
- 69 Article 1.
- 70 A Strategy on the Rights of Persons with Disabilities for 2017-2023, 5.
- 71 Pater, "Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections," 12.
- 72 Section 2 of the Representation of the People Act 2000 (the United Kingdom); Section 26 of the Constitution of Austria; Section 54 of the Constitution of the Netherlands; Section 23 of the Constitution of Spain; The Assisted Decision-Making (Capacity) Act 2015 (The Republic of Ireland); Act no. 145 of 24.02.2009 on Parliament Elections (Denmark).

- 73 European Union Agency for Fundamental Rights, “The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities,” (October, 2010), 21-22.
- 74 “Ireland 2016: Decision making and legal capacity in dementia,” *Alzheimer Europe*, February 8, 2017, <https://www.alzheimer-europe.org/Policy/Country-comparisons/2016-Decision-making-and-legal-capacity-in-dementia/Ireland> (accessed on December 24 ,2020).
- 75 See Pater, “Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections,” 19.
- 76 Section J4 § 2 of the Elections Act (1989, last amended 2009) of the Netherlands. “*The municipal executive shall ensure that at least 25% of the municipality’s polling stations are situated and equipped in such a way that voters with physical disabilities can cast their vote without assistance as far as possible.*” (“Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act),” *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/4014/file/Netherlands_Elections%20Act_1989am2009.pdf (accessed on December 24, 2020).) Now, all polling stations must be fully equipped.
- 77 Section 186 §1 of the Polish Election Code [amended]. “*Polling stations of precinct electoral commissions adapted to needs of disabled voters shall be ensured*

- by a commune head, with the reservation that in each commune at least $[1/2]$ of polling.” (“Poland Elections Code 2011,” *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/3648/file/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011.pdf accessed and modified on December 24, 2020).)
- 78 Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Initial reports submitted by Belgium under article 35 of the Convention (CRPD/C/BEL/1), para 167.
- 79 Section 166 of Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure of Hungary. “At least one polling station in each constituency of each settlement shall provide disabled access.” (“Elections: Hungary,” *Legislation online*, <https://www.legislationline.org/topics/country/25/topic/6> (accessed on December 24, 2020).)
- 80 Section 52.5 of Federal Law on National Council Elections (1992, last amended 2012) of Austria. “In accordance with the technical possibilities it has to be made sure that in each municipality, in Vienna in every municipal district, there is at least one polling station which is easily accessible for handicapped people. Suitable assistances for blind voters as well as those who are hard of hearing getting to the polling station are also to be planned for.” (“Federal Law on National Council Elections (1992, last amended 2012),” *election access*, June, 2015, <http://www.electionaccess.org/en/resources/countries/AT/182/> (accessed on December 24, 2020).)

- 81 Section 79.a of Law on elections to National Assembly (ZVDZ-UPB1) of Slovenia. “*The district election commission determines at least one polling station for the area of the district that is accessible for people with disabilities. Voters wishing to vote at this polling station must communicate their intention to the district election commission no later than three days before the voting day. The election commission may allow individually tailored ballots and voting machines at this polling station.*” (“LAW ON ELECTIONS TO THE NATIONAL ASSEMBLY,” *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/5846/file/Slovenia_law_elections_national_assembly_2006_en.pdf (accessed on December 24, 2020).)
- 82 Cf. Section 10(1) of the Election Code of Bulgaria. “(1) *Where in a multi-storey building there are voting sections on any upstairs storeys as well, the constituency election commission or the municipal election commission shall adopt a decision designating a voting section on the first floor (ground floor) which has the least number of voters according to the electoral roll for voting by visually impaired voters or by voters with ambulant difficulties.*” (“Election Code,” *legislationline*, https://www.legislationline.org/download/id/7656/file/Bulgaria_Election_Code_2014_am2017_en.pdf (accessed on March 7, 2021).)
- 83 Section 9(2) และ Section 42 of the Act on Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure, B.E. 2542 (1999).

- 84 Section K I of Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act)) of the Netherlands. “*In accordance with the provisions of this chapter voters shall be permitted, at their request, to vote at a polling station of their choice in a municipality other than that in which they are registered, within the area governed by the assembly for which the election is being held.*” (“Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act).”)
- 85 Section K 4 of Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act)) of the Netherlands. “*A declaration that his application has been granted, known as a voter’s pass, shall be sent or delivered to the voter.*” (“Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act).”)
- 86 Section 17 of Federal Elections Act of Germany. “(2) *A person entitled to vote who is prevented from casting his or her vote in the polling district of the voters’ register in which he or she is entered, or has not been entered in the voters’ register for reasons outside his control, shall be issued with a polling card on application.*” (“Federal Electoral Law (Bundeswahlgesetz, BGW),” *German Law Archive*, <https://www.iuscomp.org/gla/statutes/BWG.htm#ToC20> (accessed on December 24, 2020).)

- 87 Section 32 of the Polish Election Code. *“A voter changing his or her place of residence before the election shall receive, upon application in writing, by fax or electronically, before drawing up of the roll of voters - based on the register of voters, and once the voter - on the basis of voters’ register, a certificate of the right to vote in the place of residence on election day.”* (“Election Code,” *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/3648/file/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011.pdf (accessed on December 24, 2020).)
- 88 Pater, ‘Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections’, p 18.
- 89 Section 250(5) of Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure [now amended]: *“Voters who requested to change polling districts may modify or revoke their request up to 16:00 on the second day before the day of voting. The request shall contain data as stipulated by Section 92 (1) a.”* (“Elections: Hungary.”)
- 90 Section 100 of Electoral Act 1992 *“Where, not less than 7 days before polling day at a Dáil election, a Dáil elector, whose name is not on the postal voters list or the special voters list, satisfies the returning officer that he is unable, by reason of physical illness or physical disability suffered by him, to vote at the polling station at which he would otherwise be entitled to vote, the returning officer may, if he is of opinion that it would be more convenient for the*

*elector because of his physical illness or physical disability to vote at another polling station situate in the same constituency, in writing authorise the elector to vote at such polling station as may be specified in the authorisation instead of the polling station at which the elector would otherwise be entitled to vote.” (“Electoral Act, 1992,” *electronic Irish Statute Book (eISB)*, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1992/act/23/section/100/enacted/en/html#sec100> (accessed on December 24, 2020).)*

- 91 Section 79.a of Law on elections to National Assembly (ZVDZ-NPB4) *“Polling stations must be accessible to people with disabilities. The district electoral commission shall also determine at least one polling station where they can vote voters who do not have a permanent residence in the area of the district, if they notify the district to the electoral commission in the territory of which they are entered in the electoral roll, no later than three days before the day voting.”* (“LAW ON ELECTIONS TO THE NATIONAL ASSEMBLY,” *Legislation Online* [translated by Google Chrome], <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/19d5710acba884100ff3b88cb088c8a7811d10615b025e9d489d01ff3592e11a> (accessed on 1 June 2021).)
- 92 CRPD/C/NLD/1, para 318.
- 93 E.g., Section 190 of the Election Act of Finland. Section 190 of the Election Act: *“With regard to the transpor-*

*tation of disabled enfranchised persons to the polling and advance polling stations what has been laid down in respect to transportation services in the law governing the organisation of services and supporting functions for the disabled is in force.” (Ministry of Justice, Finland, “Election Act,” *Constitutionnet*, <https://constitutionnet.org/sites/default/files/Election%20Act%201998%2C%20%20amended%202004.pdf> (accessed on December 24, 2020).)*

- 94 Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Initial reports submitted by Estonia in accordance with article 35 of the Convention (CRPD/C/EST/1), para 217.
- 95 See notes 54-57 above; Section 49(1) of General Election Act of Malta. Section 49(1) of General Elections Act “[T]he Commission shall produce a Braille template for use as a guide on the ballot paper as well as a playback listening device by which a blind person may recognize the political parties and their candidates in the same manner as they are printed.” (“Chapter 354: General Elections Act,” *LEĠIŻLAZZJONI MALTA*, <https://legislation.mt/eli/cap/354/eng/pdf> (accessed on December 24, 2020).)
- 96 Paragraphs 4 and 7 of Section 83 of Legislation on Committee of the Croatian Parliament. “*The chairperson of the voters’ committee shall designate at least two members of the voters’ committee who shall visit the voter [paragraph 4] ... With respect to [voters]*

who do not have access to the polling station, because of their physical disability ... [the provision of paragraph 4] ... shall apply [paragraph 7]" ("LEGISLATION COMMITTEE OF THE CROATIAN PARLIAMENT," Legislation online, https://www.legislationline.org/download/id/7663/file/Croatia_Parliamentary_Elections_Act_2003_am2015_en.pdf (accessed on December 24, 2020).)

- 97 Section 49(1) of Folketing (Parliamentary) Elections Act of Denmark. *"Voters who on account of disability, poor health or for similar reasons are unable to walk into a polling station or voting booth or in any other way are unable to vote in the prescribed way, cf. section 48, may request the assistance needed to cast their vote, cf. however subsection (4). This may call for the necessary modifications of the prescribed procedure and may entail access to cast one's vote immediately outside the polling station."* ("Folketing (Parliamentary) Elections Act," *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/7670/file/Denmark_Parliamentary_election_act_2014_en.pdf (accessed on December 24, 2020).)
- 98 Section 30(8) of Act No. 333 in the Collection of Laws Of 13 May 2004 On Elections to the National Council of the Slovak Republic. *"For serious reasons, in particular of health, the polling district commission may allow an elector on request to cast his or her vote outside the polling station and within the polling district for which the polling district commission was*

established. In such a case, the polling district commission shall send to the elector two of its members together with the portable ballot box, envelopes and ballot papers; these members of the commission shall ensure that secrecy of voting is observed. The elector's participation in voting shall be registered by the polling district commission in each copy of the electoral register immediately after the two commission members sent with the portable ballot box have returned to the polling station..." ("Act no. 333-2004 Coll elections to the National Council of the Slovak Republic as amended to 2011," ACE, http://aceproject.org/ero-en/regions/europe/SK/Election_Law_slovakia.pdf (accessed on December 24, 2020).); Law no.180/2014

- 99 Krzysztof Pater, "Breaking down the barriers Persons with disabilities and their right to vote in European Parliament elections," *Information report to European Economic and Social Committee* (2019), 6.
- 100 E.g., Section 181 of Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure of Hungary. "Voters who cannot read or are prevented from voting by a physical handicap or any other cause may use the assistance of a person of their choice – or, for lack of such assistants, the joint assistance of two members of the polling station commission." ("Elections: Hungary.")
- 101 Section 13 of the Representation of the People Act 2000 (the United Kingdom). "If a voter makes an

application to the presiding officer to be allowed, on the ground of—

(a) blindness or other physical incapacity, or

(b) inability to read,

to vote with the assistance of another person by whom he is accompanied (in these rules referred to as “the companion”), the presiding officer shall require the voter to declare, orally or in writing, whether he is so incapacitated by his blindness or other incapacity, or by his inability to read, as to be unable to vote without assistance.” (“Representation of the People Act 2000,” UK Legislation, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/2/section/13> (accessed on December 15, 2020).)

102 CRPD/C/DEU/1, para 254.

103 See the text in the above citation.

104 Section 181 of Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure of Hungary cited above.

105 Paragraph 3 of Section 58 of the Election Act of Finland.
“At the request of the voter, the election official or the electoral commission must help him or her in the voting. A person whose ability to make a mark in the ballot is essentially weakened may, during the voting, use the help of an assistant he or she has chosen. An assistant cannot, however, be a candidate in the election. The assistant is obliged to dutifully carry out the voter’s orders and to maintain the confidentiality

of the information he or she has gained in connection with the voting.” (Ministry of Justice, Finland, “Election Act.”)

- 106 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” chor choe. (In Thai)
- 107 Section 13 of the Representation of the People Act 2000 (the United Kingdom). *“For the purposes of these rules, a person is a voter with disabilities if he has made such a declaration as is mentioned in paragraph (1) above, and a person shall be qualified to assist a voter with disabilities to vote if that person—*
(a) is a person who is entitled to vote as an elector at the election; or
(b) is the father, mother, brother, sister, husband, wife, son or daughter of the voter and has attained the age of 18 years.” (“Representation of the People Act 2000.”)
- 108 Pater, “Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections,” 20
- 109 Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Consideration of reports submitted by States parties under article 35 of the Convention (CRPD/C/ITA/1), para 157
- 110 Section 103(9) of the Electoral Act 1992 of the Republic of Ireland. “A person shall not mark as a companion a ballot paper at a Dáil election if he has not

reached the age of 16 years or if he is a candidate or agent of a candidate at that election.” (“The Electoral Act 1992 of the Republic of Ireland,” *Legislation online*, https://www.legislationline.org/download/id/7952/file/Ireland_Electoral_Act_1992_am2017_en.pdf (accessed on December 24, 2020).; Section 16 of the Irish Constitution. “All citizens ...have reached the age of eighteen years who are not disqualified by law and comply with the provisions of the law relating to the election of members of Dáil Éireann, shall have the right to vote at an election for members of Dáil Éireann.” (“Constitution of Ireland,” electronic Irish Statute Book (eISB), <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html> (accessed on December 24, 2020).)

- 111 Section 49(3) of Folketing (Parliamentary) Elections Act). “(3) *A candidate standing for a party in the multimember constituency may not render assistance in voting as polling supervisor or appointed elector.*” (“Folketing (Parliamentary) Elections Act.”)
- 112 Section 39 (5) of Riigikogu Election Act. “The voter shall complete the ballot paper himself or herself. If he or she is unable to complete the ballot paper himself or herself due to a physical disability, another voter, but not a candidate in the election district of his or her residence, may do so at his or her request and in his or her presence.” (“Riigikogu Election Act,” *Riigi Teataja*, 2016, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506052016002/consolidate> (accessed on December 24, 2020).)

- 113 Section 13(3)(b) of the Representation of the People Act 2000 (the United Kingdom). *“For the purposes of these rules, a person is a voter with disabilities if he has made such a declaration as is mentioned in paragraph (1) above, and a person shall be qualified to assist a voter with disabilities to vote if that person— ... is the father, mother, brother, sister, husband, wife, son or daughter of the voter and has attained the age of 18 years.”* (“Representation of the People Act 2000.”)
- 114 Section 49(2) of Folketing (Parliamentary) Elections Act of Denmark. *“(2) Assistance in voting is rendered by two polling supervisors or appointed electors. Instead of one of the supervisors or appointed electors the voter can demand assistance in voting by a person of his/her own choice.”*(“Folketing (Parliamentary) Elections Act.”); Section 181(1) of Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure of Hungary. *“Voters who cannot read or are prevented from voting by a physical handicap or any other cause may use the assistance of a person of their choice – or, for lack of such assistants, the joint assistance of two members of the polling station commission.”* (“Elections: Hungary.”)
- 115 Pater, “Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections,” 22.
- 116 Ibid.

- 117 Section 66(6) of Law on Elections to the Seimas of the Republic of Lithuania. “6. *If the voter who, because of his physical disability, is unable to carry out actions specified in this Article, the ballot papers shall, on his request, be marked by a person chosen by the abovementioned voter. Such person must mark the ballot papers in the presence of the voter and according to his instructions, keep the secrecy of voting and cast the ballot papers into the ballot box in the presence of the voter*” (“LAW ON ELECTIONS TO THE SEIMAS,” *Legislation online*, <https://www.legislationline.org/download/id/6194/file/Law%20on%20Elections%20to%20the%20Seimas%201992,%20amended%202016.pdf> (accessed on December 24, 2020).)
- 118 Section 39 (8) of Riigikogu Election Act of the Republic of Estonia. “If a voter, due to physical disability, is unable to deposit the ballot paper in the ballot box himself or herself, another voter may do so at his or her request in the presence of the voter.” (“Riigikogu Election Act.”)
- 119 Section 19(6) of Act No.247 on Elections to the Parliament of the Czech Republic. “A voter who is incapable of marking the ballot by his/her own forces because of a bodily handicap, or because he/she is not able to read or write shall have the right to be accompanied to a voting booth by another voter who will mark and insert the ballot into the Formal Envelope for him/her. Such service shall not be rendered

by any member of the ward election board.” (“Act No.247 on Elections to the Parliament of the Czech Republic , and on Amendments of Certain Other Acts (1995),” *Legislation online*, <https://www.legislationline.org/documents/id/5771> (accessed on December 24, 2020).)

- 120 Daniel Moeckli, “Equality and Non-Discrimination,” in *International Human Rights Law*, 2nd ed., Daniel Moeckli, Sangeeta Shah, David Harris, and Sandesh Sivakumaran, eds. (Oxford University Press, 2014), 165.
- 121 Thongkaow, “Legal Measures for Persons with Disabilities on Election,” 173. (in Thai)” 173. (in Thai)
- 122 Ibid.
- 123 Ibid., 173-174.
- 124 Ibid., 173.

ข้อมูลวารสาร

วารสารยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISSN 0858-7795 | ISSN 2673-0790 (Online)

ข้อมูลทั่วไปและประวัติ

วารสารยุโรปศึกษาจัดทำโดยศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและได้รับการรับรองจากสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2536 พักตีพิมพ์ชั่วคราวระหว่าง พ.ศ.2560-2561 และกลับมาดำเนินการตีพิมพ์ตามปกติ พร้อมทั้งเริ่มเผยแพร่ฉบับออนไลน์และใช้ระบบพิษณุ-พิจารณาเมื่อ พ.ศ. 2562

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารยุโรปศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และความคิดเห็นในสาขาวิชายุโรปศึกษาในหมู่นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและบุคคลทั่วไป อันจะเป็นการเสริมสร้าง พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านยุโรปศึกษาให้แก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สาระสังเขป

วารสารยุโรปศึกษาเป็นวารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ตีพิมพ์บทความทางวิชาการที่มีคุณภาพสูงในสาขาวิชารัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิติศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับภูมิภาคยุโรป ตลอดจนความสัมพันธ์และบทบาทของของยุโรปในโลก ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเปิดรับทั้งบทความวิจัย บทความที่ไม่ได้มาจากงานวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ

กำหนดเผยแพร่

วารสารยุโรปศึกษาเป็นวารสารราย 6 เดือน มีกำหนดเผยแพร่ฉบับปกติ 2 ฉบับต่อปี ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ออกเผยแพร่ ณ สิ้นเดือนมิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม ออกเผยแพร่ ณ สิ้นเดือนธันวาคม โดยตั้งแต่ปีที่ 25 (2562) ในหนึ่งฉบับจะตีพิมพ์บทความที่ผ่านการพิจารณาจำนวนทั้งสิ้น 4-6 บทความ ทั้งนี้ วารสารอาจพิจารณาเผยแพร่ฉบับพิเศษและฉบับเสริมเพิ่มเติมตามโอกาส

ระบบพิชญพิจารณา (peer-review)

วารสารยุโรปศึกษาเริ่มใช้ระบบพิชญพิจารณา (peer-review) แบบไม่เปิดเผยตัวตนทั้งสองทาง (double-blind) ในการพิจารณารับตีพิมพ์บทความตั้งแต่ฉบับปีที่ 25 เล่มที่ 1 (2562) โดยบทความที่เสนอขอรับการพิจารณาตีพิมพ์จะถูกเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน พิจารณาให้ความเห็น บทความที่ได้รับอนุมัติตีพิมพ์จะต้องได้รับการประเมินในระดับ “ผ่าน” หรือ “ให้แก้ไขปรับปรุง แต่ไม่ต้องประเมินใหม่” แล้วผู้แต่งแก้ไขปรับปรุงตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจนเป็นที่น่าพอใจ จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่าน

ลิขสิทธิ์

วารสารยุโรปศึกษาและบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารตลอดจนส่วนประกอบอื่นในวารสารทั้งหมด ถือเป็นลิขสิทธิ์ของศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้ามผู้ใดทำซ้ำ คัดลอก ลอกเลียน ดัดแปลง ปลอมแปลง และจัดเผยแพร่ โดยมุ่งประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นลายลักษณ์อักษร

มาตรฐานทางจริยธรรม

โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในเว็บไซต์วารสาร หน้า “มาตรฐานทางจริยธรรม”

คำเตือน

ความคิดเห็นในบทความนี้เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องมีความเห็นที่สอดคล้องกับความเห็นที่ปรากฏในบทความแต่อย่างใด

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์

1. ขั้นตอนก่อนการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์

1.1. ผู้สนใจเขียนและจัดทำต้นฉบับบทความส่งเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์จะต้องศึกษาข้อกำหนดเกี่ยวกับบทความของวารสารอย่างละเอียดจากเว็บไซต์วารสาร และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

1.2. เพื่อความสะดวกในการดำเนินการของกองบรรณาธิการ โปรดจัดเตรียมและตรวจสอบไฟล์ต้นฉบับในขั้นสุดท้ายด้วยโปรแกรม Microsoft Word

1.3. เนื่องจากวารสารใช้ระบบพินิจพิจารณา (peer-review) แบบไม่เปิดเผยตัวตนทั้งสองทาง (double-blind) ในการพิจารณาบทความ ให้ท่านตรวจสอบไฟล์ต้นฉบับบทความทั้งในนามสกุล .docx และ .pdf ว่าไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนในส่วนหนึ่งส่วนใดของบทความ

2. ขั้นตอนการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์

2.1. วารสารสนับสนุนให้ผู้เขียนทุกท่านดำเนินการส่งบทความผ่านระบบ ThaiJo

2.2. ในกรณีที่ท่านไม่มีบัญชีผู้ใช้ของวารสารยุโรปศึกษาในระบบ ThaiJo มาก่อน โปรดลงทะเบียนเปิดบัญชีผู้ใช้ในหน้าลงทะเบียน พร้อมระบุข้อมูลการติดต่อที่วารสารจะสามารถติดต่อท่านได้โดยสะดวก

2.3. ท่านสามารถเริ่มต้นกระบวนการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์ โดยเลือกปุ่ม “ส่งบทความ” ทางด้านขวาของหน้าเว็บไซต์วารสาร แล้วลงชื่อเข้าสู่ระบบ

2.4. ในขั้นตอนที่ 1 “เริ่มการส่ง”ให้ท่านระบุภาษาหลักของบทความ เขียนจดหมายนำส่งบทความ และกดบันทึกและดำเนินการต่อในการดำเนินการนี้ ผู้เขียนยอมรับว่า หากบทความได้รับความเห็นชอบให้ตีพิมพ์แล้ว บทความดังกล่าวถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสารยุโรปศึกษา ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.5. ในขั้นตอนที่ 2 “อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ”ให้ท่านระบุประเภทของไฟล์และอัปโหลดไฟล์ต้นฉบับบทความใน 2 นามสกุล รวมถึงไฟล์อื่นที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในกรณีไฟล์รูปภาพ ตาราง และแผนภูมิ ให้ระบุประเภทไฟล์เป็น “อื่น ๆ”

2.6. ในขั้นตอนที่ 3 “ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ”ให้ท่านระบุชื่อเรื่องบทความ บทคัดย่อ ข้อมูลผู้เกี่ยวข้อง และคำสำคัญ ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (หรือภาษาอังกฤษภาษาเดียว ในกรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษ) ให้ครบถ้วน ตามคำแนะนำของเว็บไซต์

2.7. ในขั้นตอนสุดท้าย ให้ท่านยืนยันการส่งบทความ จากนั้นระบบจะดำเนินการส่งบทความให้กับกองบรรณาธิการเพื่อดำเนินการต่อไป

3. ขั้นตอนหลังการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์

3.1. เมื่อท่านดำเนินการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์แล้ว หากบรรณาธิการมีได้บอกปฏิเสธบทความของท่านในขั้นต้น กองบรรณาธิการจะเริ่มกระบวนการพิจารณาพิชญพิจารณาบทความของท่าน โดยส่งบทความของท่านให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน พิจารณากระบวนการนี้จะใช้เวลาปกติประมาณ 1-2 เดือน ในระหว่างนี้ ท่านสามารถติดตามความคืบหน้าของกระบวนการพิจารณาผ่านระบบ ThaiJo

3.2. ภายหลังจากได้รับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งผลการประเมินแก่ท่านทางอีเมลเท่านั้น บทความที่ได้รับอนุมัติตีพิมพ์จะต้องได้รับผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” หรือ “ให้แก้ไขปรับปรุง แต่ไม่ต้องประเมินใหม่” แล้วผู้แต่งแก้ไขปรับปรุงตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจนเป็นที่น่าพอใจ จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่าน

3.3. ในกรณีที่ท่านต้องแก้ไขปรับปรุงบทความ ท่านจะต้องส่งบทความฉบับแก้ไขปรับปรุงภายใน 30 วัน นับจากวันที่ท่านได้รับความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิครบทั้ง 2 ท่าน ผ่านช่องทางเดิมที่ท่านส่งบทความเข้ารับพิจารณาครั้งแรก เพื่อให้บรรณาธิการพิจารณาการแก้ไขปรับปรุง

3.4. หากบทความของท่านได้รับอนุมัติตีพิมพ์ ระบบจะแจ้งผลการอนุมัติแก่ท่านทางระบบ Thaijo เท่านั้น

3.5. ในกระบวนการตีพิมพ์เผยแพร่ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตัดสินใจเลือกตีพิมพ์บทความของท่านในวารสารฉบับใดก็ได้ เมื่อวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่านเรียบร้อยแล้ว ระบบจะแจ้งความคืบหน้าในการตีพิมพ์บทความของท่านผ่านอีเมลเท่านั้น

****หากท่านมีข้อซักถามหรือต้องการความช่วยเหลือในกระบวนการส่งบทความเข้ารับพิจารณาตีพิมพ์ โปรดติดต่อกองบรรณาธิการวารสารผ่านช่องทางที่ประกาศไว้ในเว็บไซต์****

About the Journal

Journal of European Studies

ISSN 0858-7795 | ISSN 2673-0790 (Online)

General Information and Background

Journal of European Studies (JES) is published by Centre for European Studies (CES) at Chulalongkorn University and certified by Chulalongkorn University Council, Thailand. JES is aimed to publish academic articles, in the fields of Political Science, Sociology, Anthropology, Legal Science, Economics, History, Arts and Cultural Studies, that focus on Europe including its relations and roles in the world. Both Thai and English articles are accepted. JES is scheduled to publish two issues a year at the end of June and December. The first volume is published in 1993 and the first peer-reviewed volume is published in 2019.

Purposes for Publication

JES is published in order to provide the platform in which scholars, students as well as the public can share knowledge and views in the field of European Studies. The objectives of which are to enhance, develop and disseminate the knowledge of the said field to the general public, especially those living in Thailand and South East Asia.

Abstract

JES is an interdisciplinary journal in the fields of Social Sciences and Humanities whose aims is to publish high-quality articles, in the fields of Political Science, Sociology, Anthropology, Legal Science, Economics, History, Arts and Cultural Studies, with the focus on Europe including its relations and roles in the world. Research articles, non-research articles and book reviews both in Thai and English are accepted.

Publication Schedule

JES is scheduled to publish one journal every six months and there will be two issues each year. The first issue of January to June will be published at the end of June and the second issue of July to December will be published at the end of December. Starting in Vol 25 No 1 (2562), JES will be publishing 4-6 selected articles in each issue. However, JES may publish special or additional journals according to the occasion.

Peer-review Procedure

JES has been adopting double-blinded peer-review procedure in the article selection process since the first issue in Vol 25 No 1 (2019). Submitted articles must be reviewed by two reviewers. Selected articles must be labelled as “passed” or “needs to be modified but does not need to

be reviewed again” where the author has to improve his/her own article in accordance with the reviewers’ comments.

Copyright

JES and the published articles as well as other components of the journal is under the copyright of Centre for European Studies (CES) at Chulalongkorn University. Therefore, the acts of reproducing, copying, modifying and publishing for commercial purposes without the authorization of CES is prohibited.

Publication Ethics

See “Publication Ethics” on the journal’s website

Disclaimers

Views presented in each article is considered as the author’s personal opinion. The editorial does not necessarily have to share the same point of view.

Submissions

1. Pre-submission Procedures

1.1. Those interested in writing and submitting original manuscript to be considered for publication must strictly adhere to conditions specified by JES.

1.2. Original manuscript should be prepared and revised in Microsoft Word prior to submission.

1.3. As JES has adopted the double-blinded peer-review procedure in the article review process, author(s) should check the original files both in .docx and .pdf extension that the author's name is not displayed in any part of the article.

2. Submission Procedures

2.1. JES encourages all authors to submit their manuscripts via ThaiJo system.

2.2. If the author is not registered to the ThaiJo system, please register to create a new user account in the registration page and provide necessary contact information.

2.3. Authors can start the article submission procedures by clicking “Submissions” on the top right corner of JES website then log in to the system.

2.4. On the page “1. Start,” please specify the article’s main language, complete the comments for the editor then click save and continue. During this process, the author(s) accept that the selected article for publication will be considered as articles under the copyright of Centre for European Studies (CES) at Chulalongkorn University.

2.5. On the page “2. Upload Submission,” please specify article component and upload the original manuscript both in .docx and .pdf extension along with other relevant files. Figures, tables and charts will be considered as “Other” article component.

2.6. On the page “3. Enter Metadata,” please specify the article’s title, abstract, author’s information and keywords both in Thai and English (or only in English for English manuscripts) in accordance to the website guidelines.

2.7. On the page “4. Confirmation,” please confirm the submission of the original manuscript which will be proceeded to the editorial later on.

3. Post-submission Procedures

3.1. If the editorial has not rejected the original manuscript, the editorial will proceed to the peer-review procedure. The manuscript will be reviewed by 2 reviewers which will take approximately 1-2 months. Authors can check the status of their manuscripts via ThaiJo system.

3.2. After receiving comments from the reviewers, the editorial will report the evaluation result via Thaijo system. Articles selected for publication will be labelled as “Passed” or “Needs to be modified but does not need to be reviewed again” in which the authors should follow the reviewers’ comments in modifying their articles.

3.3. In the case where the manuscript needs to be modified, the author(s) should resubmit the edited manuscript within 30 days after receiving the comments from the 2 reviewers through the channel they have used to submit the original manuscript for the first time.

3.4. If your article is accepted for publication, you will be informed via Thaijo system.

3.5. In the publication process, the editorial reserves the right to decide when your article will be published. Once your article is published, you will be informed by email.

*** Should there be any further inquiries regarding the publication procedures, please contact the editorial through channels shown on the website.***

